

ბიულეტენი

№ 24
1999
მაისი

საქართველოს
სტრატეგიული კვლევებისა
და განვითარების ცენტრი

☐ საქართველოს საგარეო პოლიტიკა

☐ საქართველოს ეროვნული
განვითარების პოლიტიკა

FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG

C 00 - 01543

**საქართველოს სტრატეგიული კვლევებისა
და განვითარების ცენტრი**

გიორგი ბარბაქაძე
დავით ოგოლაძე

საქართველოს საგარეო ვალები 2

დავით ლომიძე

საქართველოს ეროვნული ბანკის პოლიტიკა 44

საქართველოს საგარეო ვალუტა

■ გიორგი ბარბაქაძე დავით ობოლაძე

სახელმწიფო საგარეო ვალუტის ფართო დისკუსიის საგანია და ამ საკითხისადმი ეკონომისტების მოსაზრებანი სხვადასხვაგვარია. ერთნი ფიქრობენ, რომ სახელმწიფო საგარეო ვალუტის მომავალ თაობას მძიმე ტვირთად აწევს, მეორეთაზრით კი — პრობლემას არ წარმოშობს, რადგან შეიძლება ახალი კრედიტებით ძველი დავალიანებების დაფარვა ანუ რეფინანსირება. ზოგიერთი ეკონომისტის აზრით, საგარეო ვალუტის საშუალო ვადით არ არის, თუ კი მისი ზრდის ტემპი უფრო დაბალია ვიდრე მშპ-ისა. საქართველოს საგარეო ვალუტის ამჟამად დაახლოებით მშპ-ს 37%-ს შეადგენს.

სახელმწიფოსათვის საგარეო ვალუტის მართვა დიდხდლობით ერთ-ერთი მთავარი პრობლემაა. ნაშრომში საქართველოს საგარეო ვალუტის მდგომარეობასა და პრობლემების რეგულირების რამდენიმე გზას განვიხილავთ.

საქართველოს საგარეო ვალუტის მიმდევრობით და მისი მომსახურების შეზღუდული შესაძლებლობების გათვალისწინებით, მთავრობა თავს შეიკავებს ახალი საგარეო სავალუტო ვალდებულებების მიღებისა ან განაწილებისაგან 5 წლამდე (ჩათვლით) დაფარვის ვადით და მკაცრად შეზღუდვას პროგრამის მოქმედების მანძილზე არაშეღავათიანი პირობებით ახალი საგარეო გრძელვადიანი სავალუტო ვალდებულებების მიღებას ან განაწილებას. საქართველო, საერთაშორისო სავალუტო ფონდთან შეთანხმებით, ორმხრივ საფუძველზე კრედიტორებთან ვალის რესტრუქტურირების საქმიანობის მეორე რაუნდის ჩატარების შესაძლებლობის შესწავლას დაიწყო. მთავრობა ფინანსთა სამინისტროს სამმართველოსათვის ვალუტის შესახებ მთელი ინფორმაციის (მთავრობის ყველა უწყებისა და ეროვნული ბანკის სახელმწიფო ან სახელმწიფოს მიერ გარანტირებული სავალუტო ვალდებულებების შესახებ) მიწოდებას უზრუნველყოფს. ფინანსთა სამინისტრო წინანდებურად პასუხს აცხადებს ნებისმიერ ახალი სავალუტო ვალდებულებების დამტკიცებაზე, რომელიც მიღებული ან გარანტირებული იქნება მთავრობის მიერ ან ნასესხობის პროგრამის ჩარჩოებში განხორციელებას უზრუნველყოფს. ასევე, იზრუნებს რომ, ასეთი ნასესხობა დაგროვილი გადასაცემი სახელმწიფო საგარეო

დავალიანების პროგრამის ჩარჩოებში მოექცეს. 1999 წელს საქართველო ნიდერლანდების ბანკში სპეციალურ ანგარიშზე, ორმხრივ შეთანხმების საფუძველზე, 8 მილიონი აშშ დოლარის კრედიტორებზე ვალის მომსახურებისათვის ყოველკვარტალურ გადახდას გააგრძელებს. საქართველო და თურქმენეთი გააგრძელებენ მოლაპარაკებას თურქ-მენეთისათვის ვალის შემდგომი რესტრუქტურირების შესახებ.

1994 წლიდან საქართველოს ეკონომიკის სტაბილიზაციის პროგრამის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ნაწილი საქართველოს საგარეო დავალიანების პრობლემის მოგვარებაა. საქართველოში საგარეო დავალიანების პრობლემა წარმოიშვა სოციალისტური სისტემის დაშლით დაწვეული ეკონომიკის ასაღორძინებლად საჭირო დამატებითი სახსრების მოზიდვამ და პოსტსაბჭოური რესტრუქტივიზის ეროვნულ ბანკებში საკორესპოდენტო ანგარიშების გახსნამდე არსებულმა დავალიანებებმა.

საქართველოს, თუ არ ჩათვლით შემდეგში დსთ-ს ქვეყნებთან საგაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობებით წარმოქმნილ დავალიანებებს, სრკ-დან მეგვიდრეობით საგარეო ვალუტის არ მიუღია, რადგან რუსეთმა მთელი ვალდებულებები, 80 მილიარდი აშშ დოლარის ოდენობით, თავის თავზე აიღო.

დამოუკიდებლობის მიღებისას საქართველოს საკმაოდ დაბალი საგარეო ვალდებულებები ჰქონდა. თუმცა 1991-1994 წლებში ნაწილობრივ მოცულობის სწრაფი დაცემის, საექსპორტო ბაზის შემცირების, იმპორტულ საქონელზე მოთხოვნის გაზრდისა (ძირითადად ხორბალზე) და იმპორტულ ენერგომატარებელზე ფასების ზრდის პირობებში 1994 წლის ბოლოსათვის ქვეყნის საგარეო ვალდებულებებმა თითქმის 1 მილიარდი აშშ დოლარს მიაღწია. ამ პერიოდისათვის საქართველოს ვალდებულებები ყოფილი სსრკ-ს ქვეყნებთან 664 მილიონ აშშ დოლარს შეადგენდა. მნიშვნელოვანი დავალიანებები თურქმენეთთან, რუსეთთან და ყაზახეთთან ჰქონდა.

საქართველოს მიერ აღებული კრედიტები მიმართულია ფინანსური სისტემის სტაბილიზაციისა და ეროვნული ვალუტის

სტაბილური კურსის შენარჩუნებაში დიდ როლს თამაშობს. ამ მიზნით გამოყენებულია 293,76 მილიონი აშშ დოლარი, რაც მთელი კრედიტების 16,22%-ია.

აღებული კრედიტების მნიშვნელოვანი ნაწილი საკვები პროდუქტებისა და მედიკამენტების იმპორტს, მოსახლეობისათვის ბუნებრივი აირისა და სანავის შექმნას მოხმარდა, რითაც მოსახლეობაში სოციალური დაძაბულობა შემცირდა.

საქართველოს მიერ 1994 წლამდე მიღებულ საერთაშორისო კრედიტებს მალალი საპროცენტო განაკვეთები და მოკლე პერიოდი ჰქონდათ. ამ პერიოდისათვის დავალიანებებზე მომსახურების საერთო თანხა 150 მილიონი აშშ დოლარი შეადგინა, რაც საქონლისა და მომსახურების ექსპორტის 31%-ს შეადგენდა. ოფიციალური რეზერვების სწრაფმა შემცირებამ 1994 წელს გამოიწვია ახალი 409 მილიონი აშშ დოლარის ოდენობის დავალიანებების დაბარება. 1995 წლისათვის, როდესაც საერთაშორისო დავალიანებებზე მომსახურების თანხა 325 მილიონი აშშ დოლარი შეადგინა, საქონლისა და მომსახურების ექსპორტის 69% (რაც 8-ჯერ მეტობადაა 1994 წლის მდგომარეობით ოფიციალური უცხოური ვალუტის რეზერვების დონეს).

ეროვნული დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ ყოფილი საბჭოთა რესპუბლიკების ეროვნულ ბანკებში საკორესპოდენტო ანგარიშების გახსნამდე საგაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობების შედეგად წარმოქმნილი დავალიანებები სახელმწიფო კრედიტად გაფორმდა, რაც საერთო მოცულობის 14,08% იყო. ეს თანხები საქართველოს ფაქტობრივად არ მიუღია.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, საქართველოს მიერ 1994 წლამდე მიღებულ საერთაშორისო კრედიტებს ძალიან მძიმე პირობები ჰქონდათ. მათ შორისაა სომხეთის, თურქეთისა და ყაზახეთის ვალუტა. ამ კრედიტებზე წლიური საპროცენტო განაკვეთი შესაბამისად წარმოადგენდა პირველ და მეორე ქვეყნის კრედიტებზე - LIBOR+1, ხოლო მესამეზე - LIBOR+2 ექვსთვიანი დაფარვის პირობებისათვის. თურქეთის კრედიტზე საგარეო საპროცენტო განაკვეთი იყო LIBOR+3, ხოლო სომხეთის კრედიტზე კი წლიური 2*(LIBOR+2) ექვსთვიანი დაფარვის პირობებისათვის.

გერმანიის მსგავსი საკრედიტო შეთანხმებაში ასევე მალალი საპროცენტო განაკვეთია, რომელიც საქართველოს ვაჭრებამდლობის სამინისტროსა და ფირმა „სიმენს“-ს შორის 7,25%-იანი საპროცენტო განაკვეთით დაიდო და ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის (ერგბ) სამივე კრედიტზე შესაბამისად 7,2%; 5,9% და LIBOR+1 წლიური საპროცენტო განაკვეთით და ამავე ემატება ერთჯერადი საკომისიო 1%. აღსანიშნავია რომ „სიმენსისა“, და ერგბ-ს კრედიტები კომერციული სახისა და სახელმწიფო

გარანტიებითაა მიღებული.

რუსეთის კრედიტზე საპროცენტო თანხის გადაცილების შემთხვევაში ძალაში შედის საჯარიმო 4,5-იანი საპროცენტო განაკვეთი. თუ ეს თანხა ერთი თვის ვადაში არ დაიფარება, რესტრუქტურისაციის შეთანხმება, მისი VI პუნქტის თანახმად, კარგავს თავის იურიდიულ ძალას და დგება კრედიტის მთლიანი თანხის დაფარვის საკითხი.

კარგი პირობები და მალალი გრანტ-ელემენტი (საკრედიტო თანხის წილი, რომელიც თითქმის გრანტის ტოლფასია და გვიწევს თურამდნად შეღავათიანი კრედიტი) ძირითადად საერთაშორისო ორგანიზაციებიდან (საერთაშორისო სავალუტო ფონდი, მსოფლიო ბანკი, სოფლის მეურნეობის განვითარების საერთაშორისო ფონდი, გერმანიის რეკონსტრუქციის საკრედიტო დანესებულება, იაპონიის საზღვარგარეთთან ეკონომიკური თანამშრომლობის ფონდი) მიღებულ კრედიტებს აქვს.

საუკეთესო პირობებია გერმანიის რეკონსტრუქციის საკრედიტო დანესებულების მიერ გაცემულ და II კრედიტზე, რომელთაც 10 და 13 წლიანი შეღავათიანი პერიოდი აქვთ. იგივე შეიძლება ითქვას მსოფლიო ბანკის კრედიტებზეც. რესტრუქტურისაციის შემდეგ გრანტ-ელემენტი აზერბაიჯანის, სომხეთის, ირანის, ყაზახეთისა და უზბეკეთის კრედიტებზე საშუალოდ მისაღებია. ისინი ფინანსთა სამინისტროს რესტრუქტურირების პროგრამას აკმაყოფილებენ. შემდგომში ჩინეთისა და თურქეთის კრედიტებიც ამ პირობებით რესტრუქტურდება.

ამ პირობების დაცვა ასევე განაპირობებს, ერთი მხრივ, საუთრივ საგარეო დავალიანების პრობლემის, ხოლო მეორეს მხრივ, საქართველოსათვის საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მიერ ESAF-ის კრედიტის გამოყოფის საკითხის დადებით გადაწყვეტას.

საქართველოს დავალიანების რესტრუქტურისაციისათვის ESAF-ის კრედიტის გამოყოფის წინაპირობა საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მითხოვნა იყო. რესტრუქტურირების მაშინდელი სქემით მხოლოდ 1995-96 წლების გადასახდელების გადავადება და მათზე საპროცენტო განაკვეთის შემცირება იყო გათვალისწინებული.

სავალუტო ფონდის ინიციატივით ფინანსთა სამინისტრომ კრედიტორ ქვეყნებს ასეთი თხოვნით მიმართა და თანხმობა მიიღო. რესტრუქტურირების ზემოთ აღნიშნული სქემის რეალიზების შემთხვევაში 1995-96 წლების განმავლობაში საქართველო ძირითადი ვალის დაფარვისა და საპროცენტო გადასახდელებისაგან განთავისუფლებდებოდა. ამასთან იღებდა ESAF-ის კრედიტს, რომლის ორმა ტრანშმა 1996 წლის განმავლობაში 80 მილიონი აშშ დოლარი შეადგინა. ასეთი ვარიანტის გატარება ნიშნავდა, რომ 1997 წლიდან ძველი საკრედიტო

ხელშეკრულებებით გათვალისწინებული საქართველოს მთავრობის ვალდებულებები, რომელთა უმრავლესობა საპროცენტო თანხებთან ერთად ძირითადი ვალის დაფარვასაც გთავალისწინებს, კვლავ ძალაში შევიდოდა. გარდა ამისა გადაგადებული დავალიანებების საპროცენტო თანხების გადახდაც უნდა დაწყებულიყო. რეალურად ნახევარწლიან შეღავათიან პერიოდს მივიღებდით. ესე იგი 1997 წლიდან საქართველო აღმოჩნდებოდა იგივე პრობლემის წინაშე, რომელიც მას რესტრუქტურირების პროცესის დაწყებამდე ქონდა.

ცხადია, რომ ეროვნული ეკონომიკისათვის 3-5 წლიანი შეღავათიანი პერიოდის შექმნას, რაც ჩვენ ეკონომიკას ამოსუთქვისა და ფეხზე დადგომის შესაძლებლობას მისცემდა, ვერ მივაღწევდით.

ფინანსთა სამინისტროში შემუშავდა ზემოაღნიშნულსაგან განსხვავებული რესტრუქტურირების სქემა, რომლის მიხედვითაც რესტრუქტურირების თანხის გამოთვლისას გაითვალისწინებდნენ როგორც გარკვეული თარიღისათვის არსებულ დავალიანებებს, ასევე მომავალი გეგმიური გადასახდელების თანხებსაც. ამ თანხის გამოთვლა შემდეგი წესით მოხდა:

- კრედიტორთან შეთანხმებით რომელიმე თარიღი დაფიქსირდა;
- ამ თარიღისათვის გაანგარიშდა დავალიანების საერთო თანხა (რომელიც მაქსიმალურ ვარიანტში შეიცავს როგორც ძირითად და საპროცენტო თანხებს, ასევე ვადაგადაცილებულ დავალიანებებზე დარიცხულ საჯარიმო თანხასაც);
- ამ დავალიანების საერთო თანხას ძირითადი ვალის დაუფარავი ნაშთი დამემატა.

ასეთი წესით გამოანგარიშებულ რესტრუქტურირების საერთო თანხაზე ახალი ხელშეკრულებები გაფორმდა, რომლებშიც მათი დაფარვის ახალი ვადები, შეღავათიანი პერიოდის ხანგრძლივობა, კრედიტორ სარგებლობისა და საჯარიმო საპროცენტო განაკვეთები განისაზღვრა.

ცხადია, ძველი ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ვალდებულებები აღარ გაგრძელდა და, მაშასადამე, კრედიტორთან შეთანხმებული შეღავათიანი პერიოდის განმავლობაში საქართველოს მხარემ მხოლოდ საპროცენტო ვალის თანხა გადაიხდა. ამით შევადინეთ რეალურ 5 წლიან შეღავათიან პერიოდს, რომლის განმავლობაში საქართველოს ეკონომიკაში (ნაწილობრივ მაინც) საგარეო ვალის ძირითადი და საპროცენტო თანხების დაფარვის შიდა წყაროები უნდა შეიქმნას. ამის შემდეგ საპროცენტო მონაცემებით საერთაშორისო დავალიანებების დაფარვის საშუალება შეიქმნა. თუმცა ცალკე დიკუსიის საგანია განვილი პერიოდში ეს ძვრები რამდენად მოხერხდა.

ფინანსთა სამინისტროს მიერ სავალუტო

ფონდის რეკომენდაციით შერჩეული რესტრუქტურირების პირობებია:

- რესტრუქტურირებული კრედიტის ვადა 10 წელზე ნაკლები არ უნდა იყოს (აქედან პირველი 5 შეღავათიანი წლის განმავლობაში მხოლოდ საპროცენტო განაკვეთის თანხაა გადასახდელი);
- საპროცენტო განაკვეთი წელიწადში 4%-ს არ უნდა აღემატებოდეს.

უნდა აღინიშნოს, რომ უმრავლესობა სანყის საკრედიტო ან სხვა დოკუმენტებისა 1992-94 წლებშია გაფორმებული. ამ დოკუმენტებში არ არის გათვალისწინებული საქართველოს ეკონომიკის არც მაშინდელი მდგომარეობა და არც უახლოესი რამდენიმე წლის პროგნოზი. ზოგი შემთხვევაში დოკუმენტების შემდგენელთა დაბალ პროგნოზულ დონეზეც კი მიგვიტოვებს. მაგალითისათვის, სომხეთთან დადებულ პირველ საკრედიტო ხელშეკრულებაში საჯარიმო საპროცენტო განაკვეთი განსაზღვრული იყო, როგორც 2*(LIBOR+2). რაც დღეისათვის დაახლოებით 15-16%-ს შეადგენს. ასეთი პირობები მსოფლიო პრაქტიკაში არ მოიძებნება. ამასვე აღნიშნავდნენ სავალუტო ფონდისა და მსოფლიო ბანკის ექსპერტებიც. მსგავსი მდგომარეობა იყო თურქეთისა და ჩინეთის კრედიტებზეც, სადაც მრავალჯერ არაპროფესიონალიზმის მაგალითები.

1998 წლის მარტამდე საქართველოს საგარეო ვალის ადვების, მართვის, მომსახურების და დაბრუნების წესებს საქართველოს რესპუბლიკის სახელმწიფო საბჭოს 1992 წლის 8 სექტემბრის „საქართველოს რესპუბლიკის სახელმწიფო ვალის შესახებ“, დეკრეტს და ქვეყნის მინისტრთა კაბინეტის 1995 წლის 14 აგვისტოს №483 „სახელმწიფო კრედიტების ადვების, განაწილებისა და მომსახურების წესის შესახებ“, დადგენილება განსაზღვრავდა, ხოლო 1998 წლის 5 მარტს ამ საკითხების დარეგულირების მიზნით მიღებულ იქნა კანონი „სახელმწიფო ვალის შესახებ“.

აღნიშნული კანონით, ნორმატიული აქტებითა და დებულებებით, საქართველოს სახელით აღებული ვალის ფორმირებაზე პასუხისმგებლობა ფინანსთა სამინისტროს ეკისრება. ამასთან, თანხების დაუბრუნებლობის შემთხვევაში სამინისტროს ინდივიდუალური მსესხებლების ანგარიშებიდან სახსრების უპირობო, ხოლო სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე მოვალისათვის შესაბამისი ღირებულების ქონების ჩამონერის უფლება აქვს.

ფაქტობრივად, საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს სტრუქტურული ერთეულები - სახელმწიფო საგარეო ვალის დეპარტამენტს ჯერ კიდევ არაა აქვს დამტკიცებული დებულება და არც მისი ფუნქციონირება დაზუსტებული. ამის გამო დეპარტამენტსა და თვით ფინანსთა სამინისტროს კრედიტის მიზნობრივად გამოყენებისა და ბენეფიციარების მიერ მათი დაუბრუნებლობის

რეალური მიზეზების შესახებ რეალური ინფორმაცია არ გააჩნია. შესაბამისად, კრედიტის დასაბრუნებლად არც კანონით გათვალისწინებული ღონისძიებები გატარებული.

საყურადღებოა, რომ საქართველოს საგარეო ვალების უმეტესი ნაწილი დღეისათვის რესტრუქტურირებულია. ამასთან, რუსეთთან რესტრუქტურირების შესახებ გაფორმებული ხელშეკრულება მათი საკანონმდებლო ორგანოს მიერ რეალიზირებული არ არის. მიუხედავად ამისა, ამ ქვეყნის ფინანსთა სამინისტროსთან შეთანხმებით, გეგმიური გადასახდელების გადხდა რესტრუქტურირების ხელშეკრულების მიხედვით წარმოებს.

საქართველოს რიგ სამინისტროებსა და უწყებებს, საქმიანობის სპეციფიკიდან გამომდინარე, პოსტსაბჭოურ სივრცეში არსებულ სახელმწიფოებთან მუდმივი საფინანსო-ეკონომიკური ურთიერთობები გააჩნიათ, რაც თავისთავად მისასალმებელია. ამასთან, საყურადღებოა, რომ საქართველო სრულად ვერ იყენებს საკუთარ შესაძლებლობებს და ხშირ შემთხვევაში ეკონომიკურად ნამგებობა ზოხიკაში რჩება. მაგალითად, 1998 წლის პირველ ნახევარში, ზემოთ მითითებული სახელმწიფოების რკინიგზათა მიერ სატვირთო ვაგონებით ერთობლივი სარგებლობის შედეგად წარმოქმნილი 45,4 მილიონი შევიცარული ფრანკის ოდენობის საერთო ურთიერთ-დავალიანებაში 14,2 მილიონი შევიცარული ფრანკი ანუ 31,3 პროცენტი საქართველოს რკინიგზაზე მოდის. ეს მაშინ, როცა საკუთარი სავაჭრო პარკი არასრულად იყო დატვირთული. კონტროლის პალატა საგანგებოდ აღნიშნავს, რომ ასეთი არამეფუნერობრივი მიდგომა თავის მხრივ საპროცენტო უარყოფითად მოქმედებს, რკინიგზის როგორც რკინიგზის დეპარტამენტის, ასევე მთლიანად ქვეყნის საგარეო დავალიანების მდგომარეობაზე. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ანალოგიური მაჩვენებელი (დავალიანება) მოლდოვას, აზერბაიჯანის და სომხეთის რკინიგზებისათვის მხოლოდ 0,6-დან 4,3 პროცენტამდეა, რაც საქართველოს რკინიგზის დეპარტამენტის მხრიდან სათანადო დასკვნებისა და შესაბამისი ზომების გატარებას საჭიროებს.²

მნიშვნელოვანი საბუთები შემოსავლების პირობებში ქვეყნის საგარეო და საშინაო ვალდებულებების დაფინანსება კიდევ უფრო გართულებდა. საქართველო ინტენსიურად თანამშრომლობს საერთაშორისო საფინანსო ორგანიზაციებთან, ქვეყნის დამოუკიდებლობის პერიოდში მათი დახმარების ხვედრითი წილი დიდია. ამასთან, საერთაშორისო სავალუტო ფონდთან, მსოფლიო ბანკთან და ევროგაერთიანებასთან გარკვეული ვალდ-

ბულებანიც გაგვაჩნია. მომავალი წლების დახმარებათა მიმართულებები და ოდენობა მათ შესრულებაზე დამოკიდებული.

აღსანიშნავია, რომ ფინანსთა სამინისტროს მონაცემებით მიმდინარე წლის 1 იანვრისათვის სახელმწიფო ვალი (რაც 88,1 მლნ. დოლარია) საგარეო კრედიტის მომხმარებელ 32 ორგანიზაციას გააჩნია. მათ შორის, 64,3 მილიონი დოლარი ძირითადი თანხის ნაწილი, 7,5 მილიონი დოლარი საპროცენტო თანხისა და 16,4 მილიონი დოლარი საჯარიმო თანხის სახით.

საყურადღებოა, რომ კრედიტის ზოგიერთ მომხმარებელს სახელმწიფოს წინაშე ვალდებულებები უკვე 1996 წლიდან უნდა გასტუმრებინა, რაც ფაქტურად არსრულდება. ხოლო მათი მიერ მოხმარებულ ფულად რესურსებზე საპროცენტო და საჯარიმო გადასახადებს საელმწიფო იხდის. ასეთ შემთხვევებში ფინანსთა სამინისტრო მომხმარებელთა მიერ მიღებული კრედიტების მიზნობრივად გამოყენების და მათი დაუბრუნებლობის მიზეზების შესწავლას არ ახორციელებს. ასევე, არ არის გამოყენებული საბანკო ანგარიშებიდან დავალიანების თანხების უპირობო ჩამონერისა და სასამართლოს გადაწყვეტილების ქონების ჩამორთმევის უფლება. უფრო მეტიც, კრედიტის ზოგიერთ მომხმარებელთან, მაგალითად ფაქრობისა და საგარეო-ეკონომიკური ურთიერთობის სამინისტროსთან და საქსტრატისთან, რომელთაც 3,7 მილიონი დოლარის ვადაგადაცილებული დავალიანებები ერიცხებათ, ხელშეკრულებები დღესაც არ არის გაფორმებული.

(საქართველოს საგარეო ვალების მდგომარეობის შესახებ ისილეთ დანართი №1, დიაგრამა №1 და №2).

საპროცენტო საგარეო ვალი 1999 წლის 1 იანვრის მდგომარეობით 181,4 მილიონ აშშ დოლარს შეადგენს

საქართველოს მიერ მიღებული კრედიტები სამ ჯგუფად იყოფიან:

ტექნიკური კრედიტები, რომლებსაც საფუძვლად დაედოთ ყოფილ საბჭოთა რესპუბლიკებთან (რუსეთი, სომხეთი, აზერბაიჯანი, ყაზახეთი, უზბეკეთი) საგარეო-ეკონომიკური ურთიერთობების შედეგად წარმოქმნილი დავალიანება. მათი წილი კრედიტების საერთო მოცულობაში 12,63% და თითქმის 228,77 მილიონ აშშ დოლარს ანაწევს.

სასაქონლო კრედიტები, რომელსაც საფუძვლად დაედო მონოპოლიზებული პროდუქციის (ბუნებრივი გაზი, ხორბალი, სურსათი, მედიკამენტები, ტრანქტორები და სხვა) შედეგად წარმოქმნილი დავალიანება (თურქმენეთის, უკრაინის, ჩინეთის, თურქეთის, ირანის, ევროგაერთიანების კრედიტები).

სარეაბილიტაციო კრედიტები
(რუსეთის მეორე და მესამე, გერმანიის სამი, სახალხო ფონდის, მსოფლიო ბანკის, ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის, სოფლის მეურნეობის განვითარების საერთაშორისო ფონდის კრედიტები), რომელიც ეკონომიკის ამა თუ იმ დარგის საჭიროებისათვის ეყრდნობა.

1998 წელს საერთაშორისო სახალხო ფონდის დახმარებით გრძელდებოდა საქართველოს საგარეო ვალის მომსახურებისა და გადახდის პრობლემების მოგვარება. საანგარიშო წლის დასაწყისში საგარეო ვალადან (1450 მილიონი აშშ დოლარი) რესტრუქტურული პოლიტიკის განხორციელებასა და თურქეთის 600 მილიონი აშშ დოლარის ოდენობის ვალები, რაც მიღწეულ იქნა. ამასთან, თურქეთის ვალის პრობლემა საბოლოოდ ჯერ კიდევ არ არის გადაწყვეტილი.

საგარეო ვალების მომსახურება ხორციელდება ამსტერდამის ბანკში თანხების სანაღმროს სახელით. 1998 წლის 1 იანვარს საგარეო ვალის მომსახურების სახელით დაფარული ვალის ოდენობა 350,98 მილიონ დოლარს შეადგენდა. მათ შორის, ძირითადი თანხის ნაწილი — 252,5 მილიონ დოლარს, ხოლო საპროცენტო თანხის ნაწილი — 98,5 მილიონ დოლარს. სულ, ფაქტურმა გადახდამ გავლენა იქონია ვალის ოდენობის 13,8%, ანუ 48,6 მილიონ დოლარს შეადგინა; ვადაგადაცილებულმა გადასახადებმა კი — 302,4 მილიონი დოლარი. მათ შორის: ძირითადი თანხის ნაწილი — 49,9 მილიონი დოლარი. ამასთან, საჯარიმო გადასახადებმა ვადაგადაცილებულმა 16,9 მილიონი დოლარი, მათ შორის ძირითადი თანხის ნაწილი — 11,3, ხოლო საპროცენტო თანხის ნაწილი კი — 5,6 მილიონი დოლარი შეადგინა.

შესაბამისად, 1997-1998 წლებში საქართველოს გეგმიური გადასახადები 182,3 მილიონ დოლარს შეადგენდა, საიდანაც 1999 წლის 1 იანვრისათვის გადახდილი იქნა 67,6%, ანუ 123,26 მილიონი დოლარი და ვადაგადაცილებულმა გადასახადებმა 59,04 მილიონი დოლარი, მათ შორის საჯარიმო გადასახადმა — 1,2 მილიონი დოლარი შეადგინა.

საქართველოში საგარეო ვალების მომსახურებისათვის 1997 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტში 184,8 მილიონი ლარი გამოყოფილი იქნა.

ბიუჯეტში 55,5 მილიონი ლარი გამოიყო, რაც ბიუჯეტის ხარჯების 7,1%-ია. მათ შორის 41,6 მილიონი ლარი რესტრუქტურირებულ კრედიტებზე პროცენტების გადახდას მოხმარდა.

1998 წლის ბიუჯეტის შესაბამისად, საგარეო ვალების პროცენტების დასაფარავად საქართველოს მთავრობას მნიშვნელოვანი თანხების გაღება მოუწია. აღნიშნული 49,5 მილიონი ლარი შეადგინა, რაც ცენტრალური ბიუჯეტის მთლიანი ფაქტური ხარჯებით ნაწილის 7,5 პროცენტია. აღნიშნული თანხების ვალუტაში გადახდისა და ეროვნული ვალუტის კურსის ცვლილების გამო ამ მუხლით ადგილი ჰქონდა მნიშვნელოვან გადახარჯვებს, მაგალითისათვის, მხოლოდ დეკემბერში დამატებით გადახდილია 1,6 მილიონი ლარი, რის გამოც ამ მუხლით შესრულებამ (გადახარჯვამ) 113 პროცენტი შეადგინა.

თურმენეთის კრედიტის ძირითადი თანხის

თურქმენეთის კრედიტზე გადახდა- 19,68 მილიონი აშშ დოლარი

(393,57 მილიონი აშშ დოლარი) დასაფარავად ჯერ კიდევ 1998 წლისათვის საქართველოს უნდა გადაეხადა 78,7 მილიონი აშშ დოლარი, რაც ვერ მოხერხდა. თურქმენეთის მხარე მოითხოვდა პირველი კვარტლის თანხის დაფარვას და მოლაპარაკებები შემდგომ გაუგრძელდნენ. გადასახდელის მოთხოვნი ნაწილის დასაფარავად 19,68 მილიონი აშშ დოლარის ოდენობის თანხა იქნა გადახდილი. ხოლო 59,04 მილიონი აშშ დოლარი ვადაგადაცილებულად ითვლება.

1999 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის პროექტში საერთაშორისო ვალდებულებების მომსახურებისათვის 184,8 მილიონი ლარი გამოყოფილი, რაც სახელმწიფო ბიუჯეტის ხარჯების საპროცენტო მოცულობის 15,0 პროცენტია. მათ შორის საგარეო ვალების საპროცენტო თანხის მომსახურებაზე 85,2 მილიონი ლარი გამოყოფილი, ხოლო ძირითადი თანხის გადახდაზე — 98,6 მილიონი ლარი (49,3 მილიონი დოლარი).

1999 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის პროექტში საერთაშორისო ვალდებულებების მომსახურებისათვის 184,8 მილიონი ლარი გამოყოფილი იქნა.

საპროცენტო წელს, მიმდინარე წელთან შედარებით, საგარეო ვალის მომსახურების თანხების ძირითადი ზრდა ევროკავშირისათვის ვალის ძირითადი თანხის (48,6 მილიონი ლარი ანუ 24,3 მილიონი აშშ დოლარი) და თურქმენეთის კრედიტის ძირითადი თანხის (50,0 მილიონი ლარი ანუ 25 მილიონი აშშ დოლარი) დაფარვაზე მოდის.

1999 წელს გათვალისწინებულია 284,8 მილიონი ლარის (142,4 მილიონი აშშ დოლარის) უცხოური კრედიტის მიღება (ცხრილი №2). აქედან 254,8 მილიონი ლარი (127,4 მილიონი აშშ დოლარი) მსოფლიო ბანკის, ხოლო 30 მილიონი ლარი (15 მილიონი აშშ დოლარი) აშშ-ს ხორბლის კრედიტებია.

„საქართველოს 1999 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის შესახებ“, კანონის მე-9 მუხლით განსაზღვრულია საქართველოს მთავრობის საგარეო ვალის ზღვრული მოცულობა 1999 წლის ბოლოსათვის 3,81 მილიონი აშშ დოლარით.

1999 წლის ბიუჯეტში საერთაშორისო ვალდებულებების მომსახურებისათვის გათვალისწინებული ხარჯები

	მილიონი ლარი	მილიონი აშშ დოლარი
რესტრუქტურირებული საგარეო ვალების მომსახურება	79,7	39,85
მსოფლიო ბანკის კრედიტების მომსახურება	5,5	2,75
თურქმენეთის ვალის დაფარვა	50,0	25
ევროკავშირისათვის კრედიტის დაფარვა	48,6	24,3
საერთაშორისო ვალდებულებების საპროცენტო მომსახურებისათვის დაფარებული ხარჯები	1,0	0,5
სულ	184,8	92,4

დსთ-ს ქვეყნებიდან მიღებული კრედიტების, საერთო თანხა 1999 წლის 1 პრილისათვის 638,31 მილიონ აშშ დოლარს შეადგენს.

ცალკეულ ქვეყნების მიერ გამოყოფილი

დსთ-ს ქვეყნებიდან მიღებული საერთო თანხა 638,31 მილიონი აშშ დოლარს შეადგენს

კრედიტების განაწილება, ათვისებისა და დაფარვის არსებული მდგომარეობა შემდეგნაირად გამოიყურება:

1. რუსეთის რესპუბლიკის მიერ გამოყოფილი იყო სამი კრედიტი.

• რუსეთის პირველი კრედიტი-135 მილიონი აშშ დოლარის ოდენობით, ეროვნულ ბანკებში საკორეს-სონდენტო ანგარიშების გახსნამდე 1992 წელს წარმოებული ოპერაციების შედეგად მიღებული ტექნიკური (საგა-დამხდელი) კრედიტის ცნობით სახელმწიფო ვალად წარმოიშვა. სახელმწიფო კრედიტად 1993 წლის 15 სექტემბერს ქ. მოსკოვში გაფორმდა.

• რუსეთის მეორე კრედიტი 10,0 მილიონი რუბლი ანუ 6,3 მილიონი აშშ დოლარის ოდენობით, 1993 წლის 15 სექტემბერს საქართველოსა და რუსეთის მთავრობებს შორის დადებული საკრედიტო შეთანხმებით წარმოიშვა, რომლის მიზანია ზამთრის სეზონისათვის

ენერგოსისტემის მომზადება იყო.

კრედიტის უშუალო მომზადებები არიან:

1. ნავთობკონცერნი — 7,9 მილიონი რუბლი.

2. ვაჭრობისა და მატერიალური რესურსების სამინისტრო — 0,55 მილიონი რუბლი.

3. ზუგდიდის ქალაქის კომბინატი — 0,55 მილიონი რუბლი.

4. საქენერგო — 1,00 მილიონი რუბლი.

ნავთობკონცერნმა ნავთობპროდუქტები, ვაჭრობის სამინისტრომ ფართო მომზადების საქონელი, ზუგდიდის ქალაქის კომბინატმა ქალაქის პრესი შემოიტანეს.

• რუსეთის მესამე კრედიტი 20 მილიონი რუბლის ანუ 6,055 მილიონი აშშ დოლარის ოდენობით, 1994 წლის 10 აგვისტოს საქართველოსა და რუსეთის მთავრობებს შორის დადებული საკრედიტო შეთანხმებით წარმოიშვა, რომლის მიზანია ზამთრის სეზონისათვის ენერგოსისტემის მომზადება იყო. ამ კრედიტის გარანტიად ქართულ მხარეს სახელმწიფო ქონებასა წარმოთა აქციების სახით აქვს ჩადებული.

კრედიტის უშუალო მომზადებები არიან:

1. საქაზი — 1,5 მლრდ. რუბლი, რუსეთის გაზის ვალის დასაფარავად;

2. საქენერგო — 16,0 მილიონი რუბლი, სანაგავისა და აღჭურვილობის შესაძენად;

3. მეტროპოლიტენი — 1,0 მილიონი რუბლი, მეტროს რეაბილიტაციისათვის;

4. განათლების კრედიტები — 0,5 მილიონი რუბლი, წიგნების შესაძენად;

5. ფირმა „გერისი“, — 1,00 მილიონი რუბლი, შაბიანის შესაძენად;

აღსანიშნავია, რომ რუსეთის მეორე კრედიტით ვაჭრობის სამინისტროსა და ზუგდიდის ქალაქის კომბინატისათვის გამოყოფილი 1,0 მილრდ. რუბლი, ხოლო მესამე კრედიტით განათლების სამინისტროსა და ფირმა

სამინისტრო — 0,5 მილიონი რუბლი, წიგნების შესაძენად;

ფირმა „გერისი“, — 1,00 მილიონი რუბლი, შაბიანის შესაძენად;

აღსანიშნავია, რომ რუსეთის მეორე კრედიტით ვაჭრობის სამინისტროსა და ზუგდიდის ქალაქის კომბინატისათვის გამოყოფილი 1,0 მილრდ. რუბლი, ხოლო მესამე კრედიტით განათლების სამინისტროსა და ფირმა

საპროცენტო ვალდებულებების მომსახურებისათვის 184,8 მილიონი ლარი გამოყოფილი იქნა.

საქართველოში საგარეო ვალების მომსახურებისათვის 1997 წლის სახელმწიფო

„გერისი“, სათვის გამოყოფილი 1,5 მილიონი რუბლი არამიზნობრივად გამოყენებული. ეს უკანასკნელი მისი არაფუნქციონირების მიზეზია. აღსანიშნავია, რომ საქართველოს მხარეს ამ შეთანხმების საფუძველზე გერიაში ჩადებული აქვს საქართველო საზოგადოებების „ჭიათურმარგანეცისა“, და „ელექტროგაზონი“ შექმნილი, აქციების პაკეტი ნომინალური ღირებულებით 10,5 მილიონი აშშ

დოლარი. საგარეო კრედიტების მიღებისას საკმარისი სახელმწიფო გარანტია და დამატებით რაიმე გიაროს ჩადება არ არის საჭირო. ამასთან, ვალის რესტრუქტურირების საკითხი რუსეთის ფედერაციის სახელმწიფო დუმაში ჯერ კიდევ არ არის რატიფიცირებული და ვადაცხადილებული გადასახდელებიდან გამომდინარე რუსეთის მხარეს საკუთარ მფლობელობაში 5,2 მილიონი აშშ დოლარის ღირებულების აქციები გადატანის უფლება აქვს.

ამ კრედიტის რესტრუქტურირება მოწოდებული საქონლის (მომსახურების) ღირებულების შესწავლის გარეშე მოხდა, მაშინ, როდესაც კრედიტის ზოგიერთ მომხმარებელთან ფინანსთა სამინისტროს მცდელობის მიუხედავად ხელშეკრულების გაფორმებაც ვერ მოხერხდა. ამასთან, რესტრუქტურირების დროს არ იქნა გათვალისწინებული და დავალიანების დაფარვაში ნაწივეები საქართველოს სახელმწიფო ვალის ანგარიშში 1993-1995 წლებში რუსეთის მხარის მიერ ჩამოტყდარი 1,9 მილიარდი რუბლი.

რუსეთის კრედიტი სახელმწიფოთაშორისო შეთანხმებით არსებული დავალიანებები გადახდის მომენტისათვის რუსეთის ცენტრალური ბანკის კურსით რუსული რუბლის აშშ დოლარებში გადაანგარიშებით უნდა დაიფაროს, ხოლო მოხმარებლებთან დადებულ ხელშეკრულებაში კრედიტის დაფარვა ეკუთვნის იყო გათვალისწინებული. გადასახდელი თანხის კურსის მიმართება აშშ დოლარებთან ბუნდოვრად და გაურკვევლად განსაზღვრული. ანალოგიური მდგომარეობაა ზოგიერთ სხვა კრედიტებზეც.

1997 წლის 17 იანვარს ხელი მოეწერა საქართველოს რუსეთისადმი დავალიანების რესტრუქტურირების შეთანხმებას, რითაც მანამდე მოქმედი სამივე საკრედიტო შეთანხმება გაერთიანდა.

რესტრუქტურირებული შეთანხმებით განისაზღვრა:

რესტრუქტურირებული კრედიტის თანხა - 179,27 მილიონი აშშ დოლარი;

საშლიანი შეღავათიანი პერიოდი 1997-1999 წლები;

ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 2000-2007 წლები;

საპროცენტო განაკვეთი წლიური 4%.

საპროცენტო თანხის გადახდა წარმოებს

ყოველკვარტალურად არაუგვიანეს კვარტლის მესამე თვის 30 რიცხვისა, გადაცემების შემთხვევაში კი ძალაში შედის საჯარიმო საპროცენტო განაკვეთი 4,5%-ის ოდენობით. თუ საპროცენტო თანხა ამის მეორე არ იქნება დაფარული კიდევ 30 კალენდარულ დღეში, მაშინ რესტრუქტურირების შეთანხმება მიხედვით მ-ნ პუნქტიდან გამოდინარე კარგავს თავის იურიდიულ ძალას და დგება საკითხი კრედიტის

მოთიანი თანხის დაფარვისა.

უნდა აღინიშნოს, რომ 1997 წლის 17 იანვრის შეთანხმებით რესტრუქტურირების შესახებ ჩვენ ვერ მივაღწიეთ ადრე ხელმოწერილ პირველ, მეორე და მესამე საკრედიტო შეთანხმებებში არსებული ზოგიერთი დებულების მოხსნას. შეთანხმების მიხედვით:

ა) საქართველოს მხარის მიერ ნაკისრი სავალ ვალდებულებების დროულად შეუსრულებლობის შემთხვევაში გადასახდელი უფრო მაღალი თანხა ვადაცხადმდგარ გადასახდელად ჩაითვლება და დაუყოვნებლივ უნდა დაიფაროს.

ბ) ყველა დანარჩენ რესტრუქტურირების შეთანხმებით გაუთვალისწინებელ შემთხვევაში, ძალაში რჩება ადრე მოქმედი სამივე საკრედიტო შეთანხმებათა პირობები.

რესტრუქტურირების შეთანხმებით გათვალისწინებული თუნდაც ერთი გადასახდელის დროულად გადახდის შემთხვევაში, საქართველოს მთავრობამ მეორე დღევე უნდა შეასრულოს შემდეგი პირობები:

- რუსეთის 138,87 მილიონი აშშ დოლარის ოდენობის თანხა უნდა გადაუხადოს;
- რუსეთის ჩვენი დავალიანების დასაფარად დავალიანების მოცულობის ექვივალენტური თანხის საქართველოს მიერ გიაროდ გადაცემული აქციების წილის თავის საკუთრებაში დაიტოვების უფლება ეძლევა.

აღსანიშნავია, რომ რესტრუქტურირების შეთანხმება არ არის რატიფიცირებული რუსეთის ფედერაციის პარლამენტის მიერ, რის გამოც რუსეთის ფედერაციის ცენტრალურმა ბანკმა 1997 წლის დანაწილში უარი განაცხადა, რათა საქართველოს მხარის გადასახდების დარიცხვა ხელმოწერილი რესტრუქტურირების შეთანხმების შესაბამისად მომხდარიყო.

პრობლემური სიტუაციის მოგვარება მხოლოდ რუსეთის ფინანსთა სამინისტროს ჩარევის შემდეგ მოხერხდა. კრედიტის რესტრუქტურირების პირობები რამდენად ხელსაყრელია, ეს კიდევ გასარკვევია.

რუსეთის კრედიტები კაბალური პირობებით იქნა მიღებული, რაზეც დაბალი შეღავათიანი პერიოდი, გადავადების შეუძლებლობა, გირავნად ჩადებული სანარმოების აქციები მიუთითებს.

2. უკრაინიდან საქართველოს კრედიტის სახით ერიცხება 915,029 აშშ დოლარი. კრედიტი 1997 წლის თებერვალში გაფორმდა და კომპანია „ხლევ უკრაინი“-სადმი საქართველოს პუროლოდების სახელმწიფო კორპორაციისა და მეგრინველების მრეწველობის დავალიანებით წარმოიშვა, რომელიც შემდგომ სახელმწიფო კრედიტად გაფორმდა.

1997 წლის 13 თებერვალს ხელი მოეწერა უკრაინისადმი დავალიანების რესტრუქტურირების შეთანხმებას, რომლითაც განისაზღვრა:

რესტრუქტურირებული კრედიტის თანხა 915 ათასი აშშ დოლარი;

ხუთწლიანი შეღავათიანი პერიოდი 1997-2001 წლები;

ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 2000-2005 წლები;

საპროცენტო განაკვეთი წლიური 4%.

საჯარიმო საპროცენტო განაკვეთი წლიური 4,5%.

3. სომხეთიდან საქართველოს რესპუბლიკას ორი კრედიტი აქვს მიღებული. პირველი თანხით 10,6 მილიონი აშშ დოლარი წარმოიშვა 1992 წლის განმავლობაში და 1993 წლის იანვარ-მაისის თვეებში ეროვნულ ბანკებში საკრედიტო ანგარიშების გახსნამდე წარმოქმნილი დავალიანების ცნობით სახელმწიფო კრედიტად, ხოლო მეორე კრედიტი თანხით 6,5 მილიონი აშშ დოლარი 1993 წელს სომხეთის რესპუბლიკასთან წარმოქმნილი სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობებით დავალიანების სახელმწიფო კრედიტად გაფორმების შედეგად წარმოქმნილი.

1996 წლის 5 ივნისს ხელი მოეწერა საქართველოს სომხეთისადმი დავალიანების რესტრუქტურირების შეთანხმებას, რომლითაც კრედიტთან დაკავშირებული ორი საკრედიტო ხელშეკრულება.

რესტრუქტურირების შეთანხმებით განისაზღვრა შემდეგი:

რესტრუქტურირებული კრედიტის თანხა 19,6 მილიონი აშშ დოლარი;

ხუთწლიანი შეღავათიანი პერიოდი 1996-2000 წლები;

ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 2001-2005 წლები;

საპროცენტო განაკვეთი წლიური 4%.

საინტერესოა აღინიშნოს, რომ საქართველოს სომხეთის მხარისადმი გააჩნია პრეტენზიები, რომელსაც შემდგომში სხვა პრეტენზიებთან ერთად განვიხილავთ.

4. აზერბაიჯანის მიერ ორი კრედიტი გამოიყენა:

ა) პირველი კრედიტი თანხით 4,9 მილიონი აშშ დოლარი, წარმოიშვა ეროვნულ ბანკებში საკრედიტო ანგარიშებზე 1993 წლის 17 ივნისამდე წარმოქმნილი დავალიანებით, რომელიც საქართველოს მიერ სახელმწიფო კრედიტად იქნა ცნობილი.

ბ) მეორე კრედიტი თანხით 2,68 მილიონი აშშ დოლარი, წარმოიშვა 1993 წლის 26 ივნისს ქ. ბაქოში, საქართველოსა და აზერბაიჯანის მთავრობებს შორის დადებული სახელმწიფოთაშორისო შეთანხმებით, რომლის მიზანი ზამთრის სეზონისათვის ენერგოსისტემების მომზადება იყო.

კრედიტის უშუალო მომხმარებლები არიან:

1. კონცერნი „საქნავთობპროდუქტი“- 2,8 მილიარდი რუბლი;

2. დეპარტამენტი „საქენერგო“- 0,184 მილიარდი რუბლი, რომლითაც სანავთობის მასალაში შეტყობილი.

ამას 1992 წლის განმავლობაში (საკრედიტო ანგარიშების გახსნამდე) წარმოქმნილი 6,99 მილიონი აშშ დოლარის ოდენობის სახელმწიფო კრედიტად.

1997 წლის 19 იანვარს ხელი მოეწერა საქართველოს აზერბაიჯანისადმი დავალიანების რესტრუქტურირების შეთანხმებას, რომლითაც განისაზღვრა:

რესტრუქტურირებული კრედიტის თანხა 16 მლნ. აშშ დოლარი;

ხუთწლიანი შეღავათიანი პერიოდი, 1997-2002 წლები;

ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 2002-2007 წლები;

საპროცენტო განაკვეთი წლიური 4%.

საჯარიმო საპროცენტო განაკვეთი წლიური 4,5%.

5. ყაზახეთიდან საქართველოს ორი კრედიტი აქვს მიღებული:

ა) პირველი, თანხით 17,9 მილიონი აშშ დოლარი ყაზახეთის ეროვნული ბანკიდან 1992 წელს მიღებული ტექნიკური (საგადამხდელო) კრედიტით წარმოქმნილი დავალიანების სახელმწიფო კრედიტად ცნობის შედეგად წარმოიშვა.

ბ) ყაზახეთის მეორე კრედიტი, თანხით 4,451 მილიონი აშშ დოლარი 1993 წლის იანვარ-ოქტომბერში ყაზახეთის რესპუბლიკასთან წარმოქმნილი სავაჭრო-ეკონომიკური თანამშრომლობის (პურის ხორბლის მიწოდება) შედეგად წარმოქმნილი დავალიანების სახელმწიფო კრედიტად ცნობის შედეგად წარმოიშვა.

1996 წლის 1 ივნისს საქართველოს ყაზახეთისადმი დავალიანების რესტრუქტურირების შეთანხმებას მოეწერა ხელი, რომლითაც მანამდე მოქმედი ორი საკრედიტო შეთანხმება გაერთიანდა და შემდეგი განისაზღვრა:

რესტრუქტურირებული კრედიტის თანხა 27,8 მილიონი აშშ დოლარი;

ხუთწლიანი შეღავათიანი პერიოდი, 1996-2000 წლები;

ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 2001-2005 წლები;

საპროცენტო განაკვეთი წლიური 4%.

საჯარიმო საპროცენტო განაკვეთი წლიური 5%.

გარდა ამისა, დარიცხული საჯარიმო თანხების 2,6 მილიონი აშშ დოლარის ჩამოწრის საკითხი დაისვა, რაზეც ყაზახეთის მხარე დათანხმდა, რაც შესაბამისი ოქმით დაფიქსირდა.

6. უზბეკეთის კრედიტს საფუძვლად დაეო

1992 წლის განმავლობაში საავტორო-ეკონომიკური ურთიერთობების შედეგად წარმოქმნილი დავალიანება, რომელიც, როგორც სახელმწიფო კრედიტი, 1996 წლის 28 მაისის ხელმოწერილი ხელშეკრულების თანახმად გაფორმდა.

საკრედიტო შეთანხმებით განისაზღვრა: კრედიტის თანხა 1,002 მილიონი აშშ დოლარი; ხუთწლიანი შეღავათიანი პერიოდი, 1996-2000 წლები; ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 2001-2005 წლები; საპროცენტო განაკვეთი წლიური 4% საჯარიმო საპროცენტო განაკვეთი წლიური 4,5%.

7. თურქმენეთის კრედიტი, 393,567 მილიონი აშშ დოლარი 1992 წლის და 1993 წლის 7 თვის შედეგებით საკორესპონდენტო ანგარიშსწორებისას წარმოქმნილი სხვაობისა და 1993-94 წლებში მოწოდებული ბუნებრივი აირის ღირებულებით და მასზე დარიცხული სანქციებით წარმოიშვა, რამაც საერთო ჯამში 440,3 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა. რესტრუქტურული ზაფისის თარიღისათვის სულ დავალიანების თანხა 35,42 მილიონი აშშ დოლარი იყო. ქ. თბილისში 1996 წლის 20 მარტს ხელმოწერილი იქნა ხელშეკრულება რესტრუქტურული ზაფისის შესახებ, რითაც განისაზღვრა:

რესტრუქტურირებული კრედიტის თანხა 393,6 მილიონი აშშ დოლარი; ხუთწლიანი შეღავათიანი პერიოდი, 1995-1997 წლები; ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 1998-2002 წლები; საპროცენტო განაკვეთი წლიური 4% საჯარიმო საპროცენტო განაკვეთი წლიური 6%.

შეღავათიანი პერიოდი 3 წლის ვადითაა განსაზღვრული. ხოლო, თურქმენეთის მიერ დარიცხული საჯარიმო თანხის 51 მილიონი აშშ დოლარის ოდენობის ჩამოწერამ შეღავათიანი პერიოდის ხანგრძლივობა 5 და მეტი წლის ექვივალენტური გახადა. შეღავათიანი პერიოდის გაგრძელებას თურქმენეთის მხარეც დაეთანხმა.

1998 წელს, რადგან თურქმენეთის კრედიტზე შეღავათიანი პერიოდის გაგრძელება ერთი წლით ვერ მოხერხდა, გადასახდელი იყო ძირითადი თანხა. თურქმენეთის მხარე მოითხოვდა პირველი კვარტალის თანხა მაინც გადაეხადათ და მოლაპარაკებები შემდგომ გაგრძელდნათ. 1998 წელს გადახდილი იქნა 19,68 მილიონი აშშ დოლარის ოდენობის თანხა, რაც გადასახდელის მეოთხედ ნაწილს შეადგენდა. ხოლო 59,04 მილიონი აშშ დოლარი ვადაგადაცილებულ გადასახდელებში ითვლება.

საქართველო და თურქმენეთი გააგრძელებენ მოლაპარაკებას თურქმენეთის ვალის შემდგომი რესტრუქტურირების შესახებ. მაგრამ, ასეთი

თურქმენეთის კრედიტის ძირითადი თანხის დასაფარავად 1999 წელს საპარტოვო მთავრობა მხოლოდ 25 მილიონ აშშ დოლარს გადაიხდის

შეთანხმების დადებაამდე 1999 წელს საქართველო მზადაა 25 მილიონი აშშ დოლარი გადაიხადოს, როგორც საქართველოს მიერ მოლაპარაკებათა „კეთილი ნების“ გამოვლენა.

შორეული საზღვარგარეთის ქვეყნებიდან მიღებული კრედიტების საერთო თანხა 304,61 მილიონი აშშ დოლარს შეადგენს.

1. ავსტრიის მიერ გამოყოფილია ორი

შორეული საზღვარგარეთის ქვეყნებიდან მიღებული კრედიტების საერთო თანხა 304,61 მილიონ აშშ დოლარს შეადგენს

კრედიტი 1079,58 მილიონი ავსტრიული შილინგი და 34,08 მილიონი ავსტრიული შილინგი.

1) პირველი ხელშეკრულება გაფორმდა საქართველოსა და ავსტრიის კონტროლ ბანკს შორის, რომლითაც ორივე საკრედიტო თანხის ავსტრიის რესპუბლიკის მიერ გარანტირებული ნაწილი რესტრუქტურდა.

რესტრუქტურირებული კრედიტის თანხა 1.079.577.725 ავსტრიული შილინგი (83,24 მილიონი აშშ დოლარი); შეღავათიანი პერიოდი, 1997-2001 წლები; ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 2001-2002 წლები; საპროცენტო განაკვეთი წლიური 4% საჯარიმო საპროცენტო განაკვეთი წლიური 4%.

2) მეორე ხელშეკრულება გაფორმდა საქართველოსა და ავსტრიის ბანკ „კრედიტანშტალტ“-ს შორის, რომლითაც ორივე საკრედიტო თანხების არაგარანტირებული ნაწილი რესტრუქტურდა.

რესტრუქტურირებული კრედიტის თანხა 34.077.576 ავსტ. შილინგი (2,63 მილიონი აშშ დოლარი);

შეღავათიანი პერიოდი, 1997-2001 წლები; ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 2001-2002 წლები; საპროცენტო განაკვეთი წლიური 4% საჯარიმო საპროცენტო განაკვეთი წლიური 4%.

2. ირანის კრედიტი. 1994 წლის 6 ოქტომბერს დადებული ხელშეკრულებით ირანიდან ბუნებრივი აირის მოწოდებაზე დავალიანების გამო თეირანში 1996 წლის 19-24

ივლისს (ირანის ისლამური რესპუბლიკა) ირანის გაზის ეროვნულ კომპანიასა და სახელმწიფო დეპარტამენტ „საქგაზ“-ს შორის ჩატარდა მოლაპარაკებები. აქ შემუშავებული შეთანხმებით განისაზღვრა შემდეგი:

რესტრუქტურირებული კრედიტის თანხა 12,6 მილიონი აშშ დოლარი; ხუთწლიანი შეღავათიანი პერიოდი, 1997-2001 წლები; ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 2001-2006 წლები; საპროცენტო განაკვეთი წლიური 4% საჯარიმო საპროცენტო განაკვეთი წლიური 6%.

3. ჩინეთის მიერ (რესტრუქტურირაციამდე) 3,6 მილიონი აშშ დოლარის კრედიტი გამოიყო. კრედიტი 1994 წლის 2 თებერვალს ქ. პეკინში საქართველოს რესპუბლიკის საგარეო-ეკონომიკურ გაერთიანება „საქიმპექს“-სა და ჩინეთის ექსპორტ-იმპორტის სახელმწიფო კორპორაცია „მაშიმპექს“-ს შორის დადებული საკრედიტო ხელშეკრულებით წარმოიშვა.

„საქიმპექს“-მა რესპუბლიკაში შემოიტანა 1204 ცალი მცირეგაზა იტიანი ტრაქტორი, რომელთა საცალო ფასი 4200 აშშ დოლარი ფრანკონითაა ხელმოწვევით იყო, მაშინ, როდესაც მსოფლიო ბაზარზე გაცილებით იაფი ღირდა. ტრაქტორები დღეისათვის სარეალიზაციოდ ქუთაისის სატრაქტორო ქარხნის საწყობაშია განთავსებული. ამონაგები თანხის 35% ანავე ქარხანას კრედიტის სახით გადაეცემა, ხოლო დანარჩენი თანხა ბიუჯეტში ჩაირიცხება. რეალიზებული ტრაქტორების საერთო თანხიდან გამომდინარე თითოეულის ღირებულება საშუალოდ 1650 ლარს უტოლდება. ამ ფასში რეალიზაციის შედეგად შემოსული ამონაგები ვერ უზრუნველყოფს დავალიანების თანხის დაფარვისა. ჩინეთის მხარესთან მოლაპარაკებების შედეგად შეთანხმდნენ დავალიანების რესტრუქტურირაციასზე.

რესტრუქტურირების შეთანხმებით განისაზღვრა შემდეგი პირობები:

რესტრუქტურირებული კრედიტის თანხა 5,42 მილიონი შვეიცარული ფრანკი (3,56 აშშ დოლარი);

ხუთწლიანი შეღავათიანი პერიოდი, 1998-2002 წლები; ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 2003-2007 წლები; საპროცენტო განაკვეთი წლიური 4%.

3. თურქეთის კრედიტი. 1992 წლის 10 დეკემბრის შეთანხმების ოქმის საფუძველზე საქართველოსა და თურქეთის რესპუბლიკის საგარეო საქმეთა მინისტრები „შეთანხმდნენ, თურქეთის საკრედიტო ბანკსა და საქართველოს რესპუბლიკის ეროვნულ ბანკს შორის გაიხსნას სპეციალური საკრედიტო ხაზი. ეს საკრედიტო

ხაზი მოიცავს მხოლოდ თურქეთიდან საქართველოში შემდგომში განსახორციელებელ საექსპორტო ოპერაციებს. საქართველოს ეკონომიკის მოთხოვნების გათვალისწინებით აუცილებელ სპეციფიკურ იმპორტში ბანკი თითოეულ კონკრეტულ შემთხვევაში საექსპორტო ოპერაციებს აღნიშნული საკრედიტო ხაზების მეშვეობით განსახორციელებს. საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ ამ მიზნით მიღებულ კრედიტებთან დაკავშირებულ ვალდებულებათა მიმართ გარანტია საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობა გამოვა.³

ამ შეთანხმების საფუძველზე 1993 წლის 12 თებერვალს დაიდო ახალი „საკრედიტო შეთანხმება თურქეთის საექსპორტო საკრედიტო ბანკსა და საქართველოს რესპუბლიკის ექსპორტ-იმპორტის ბანკს შორის“, რომელშიც ნათქვამია რომ: „თურქეთის საექსპორტო საკრედიტო ბანკი განათავსებს 50 მილიონი აშშ დოლარის ოდენობის თანხას ამორჩეული თურქული წარმოების საქონლის ფაბრიკებზე 95% დაფინანსებისათვის, რომელიც იმპორტირებული იქნება ქართველი იმპორტიორების მიერ თურქეთიდან.“

მითითებული შეთანხმების თანახმად სესხის გაცემის ძირითადი პირობებია: თურქეთის მხრიდან მოწოდებული პროდუქციის მინიმუმ 50% თურქული წარმოების უნდა იყოს;

კრედიტით იფარება მოწოდებული საქონლის ღირებულების მხოლოდ 95%, დარჩენილ 5%-ს საქართველოს მხარე იხდის;

წლიური საპროცენტო განაკვეთი LIBOR+1%; საპროცენტო თანხის გადახდის პერიოდი ყოველი 6 თვე;

კრედიტის დაფარვა უნდა მოხდეს 3 წლის განმავლობაში, შემდეგი სტეპის მიხედვით: 40% - 40% - 20%, დანებული კონკრეტული პროცენტით გათვალისწინებული საქონლის მოწოდების თარიღიდან;

ნებისმიერი თანხის გადაუხდელობა (იქნება ეს ძირითადი თუ საპროცენტო თანხა) ჯარიმდება დამატებითი საპროცენტო განაკვეთით LIBOR+4% ყოველი გადაუხდელი თანხიდან;

კრედიტის დაფარვა წარმოებს საიმპორტო დოკუმენტური, არაგაუქმებადი და არაგადაცემადი აკრედიტით, რომელიც არ შეიძლება გადავადებული გადახდის პირობებს.

კრედიტის გაცემის ასეთი პირობები, როგორც ვადების, ასევე დაფარვის თვალსაზრისით, იმდენად მკაცრი და ძნელად შესასრულებელია, რომ საქართველოს მხარეს, ჩვენი ინტერესებიდან გამომდინარე, შეთანხმების თაობაზე ჩატარებული მოლაპარაკებებისას კრედიტის გაცემის პირობების ლიბერალიზაციის მისაღწევად მთი ძალისხმევა უნდა გამოიჩინა. კრედიტის გამოყენების ეფექტურობის, ათვისებისა და დასაფარვად, სესხის ანუ ლიბერალიზაციისა და

მოითხოვდა საკრედიტო პროექტების მომზადებას და ობიექტურ ტექნიკურ-ეკონომიკურ დასაბუთებას.

მაგალითად, საქართველოს მხარისათვის მიუღებელი უნდა ყოფილიყო საბაზო საკრედიტო შეთანხმების მე-9 მუხლის „ა“, პუნქტის დებულება, სადაც მითითებულია, რომ „**обязательства ЕІВ-а (Эксимбанк Грузии) выплачивать любой суммой в рамках кредитного соглашения является безусловным и ни в коем отношении юридически независимым от выполнения Экспортером своих обязательств по Экспортному контракту и никогда не будет подвержено влиянию любой причины или любой претензии которую ЕІВ или соответствующий импортер мог бы иметь или предположить против Экспортера.**“⁵

აღნიშნული მუხლის პირობებმა კონტრაქტებით გათვალისწინებული ვალდებულებების შესრულებლობაზე თურქ ექსპორტორებს ყველა სახის პასუხისმგებლობა მოუხსნა, ხოლო ქართველ იმპორტიორებს სამართლებრივი გარანტიები და ექსპორტიორების მხრიდან ვალდებულებების შესრულებლობის ან არასათანადო შესრულების თავიდან აცილებისას არავითარი მექანიზმები არ დაუშოვა.

მითითებული შეთანხმების მე-9 მუხლის „ბ“, პუნქტში ნათქვამია რომ, საკრედიტო შეთანხმება შედგენილია და მისი მართვა ინგლისის კანონმდებლობის შესაბამისად ხდება. აქედან გამომდინარე ნებისმიერი პრეტენზიისა და დავის განხილვისას მხარეები ლონდონის (ინგლისის) სასამართლოს იურისდიქციას აზრის გამოთქმელად უნდა დაემორჩილონ.

კრედიტის თანხა განაწილებული იყო რვა უწყებასა და ორგანიზაციაზე:

- 1) პურპროდუქტების სახელმწიფო კორპორაცია — 12.9 მილიონი აშშ დოლარი;
- 2) ვაჭრობისა და მატერიალური რესურსების სამინისტრო — 8.95 მილიონი აშშ დოლარი;
- 3) შ.პ.ს. „კოკა-კოლა ბოთლერს ჯორჯია“, — 5.1 მილიონი აშშ დოლარი;
- 4) ფირმა „გევა“, — 5.0 მილიონი აშშ დოლარი;
- 5) შულავერის მატყლის გადამამუშავებელი ფაბრიკა — 2.5 მილიონი აშშ დოლარი;
- 6) სააქციო საზოგადოება „არაგვს“, — 3.3 მილიონი აშშ დოლარი;
- 7) რუსთავის ცემენტის ქარხანა — 2.7 მილიონი აშშ დოლარი;
- 8) კავშირგაბმულობის სამინისტრო — 12.16 მილიონი აშშ დოლარი.

კრედიტის გარანტად ფინანსთა სამინისტრო გვევლინება. კრედიტის მიმღებ ორგანიზაციებსა და უწყებებს კონტრაქტი თურქ პარტნიორებთან ჰქონდათ გაფორმებული.

ცალკეული კრედიტორი ორგანიზაციების მიხედვით მდგომარეობა შემდეგნაირად გამოიყურება:

1) პურპროდუქტების კორპორაციის მიერ საქართველოში შემოტანილი 12,4 მილიონი აშშ დოლარის ღირებულების ხორბალი და ფქვილი. ორგანიზაციისათვის ინანსარეყო ცნობილი, რომ მისახლეობაზე პურის რეალიზაცია ნორმირებული პურის მიყიდვის წესით მოხდებოდა და, ამდენად, ვერ შესძლებდა დავალიანების დაფარვას, რაც საკრედიტო ხელშეკრულების გაფორმებისას არ გაითვალისწინეს.

იმის გათვალისწინებით რომ, სესხით შეძენილი ხორბლისაგან წარმოებული პურის რეალიზაცია მთავრობის მიერ დადგენილ მყარ ფასებში მოხდა და ბიუჯეტში შეტანილი პურის რეალიზაციიდან მიღებული აუცილებელი შენატანები, ფინანსთა სამინისტრო მიზანშეწონილად თვლის გათავისუფლდეს კორპორაცია საკრედიტო ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ვალდებულებებისაგან.

2) ვაჭრობისა და მატერიალური რესურსების სამინისტრომ კვერის პროდუქტებისა და აუცილებელი საყოფაცხოვრებო საგნების შესაძენად 8950856 აშშ დოლარი კრედიტი გამოყო.

მიუხედავად იმისა, რომ სამინისტროს, როგორც საბიუჯეტო ორგანიზაციას ამის უფლება არ ჰქონდა, თურქეთის მხარეს უშუალოდ გაუფორმა კონტრაქტები.

სამინისტროსა და №4 მაცივარ-კომბინატს შორის გაფორმებული ხელშეკრულების თანახმად კომბინატი კრედიტით მიღებული საქონლის გენერალურ მფლობელად ითვლება. სასესხო დავალება, სამინისტროს ბალანსში ასახვის ნაცვლად, მაცივარ-კომბინატის ბალანსშია ასახული.

შემოტანილი საქონლიდან 1,2 მილიონი აშშ დოლარის ღირებულების გადატვირთულია ქ. როსტოვში შ.პ.ს. „ზარისა“-ს მისამართით. 1995 წლის 29 მაისს დადებული ხელშეკრულების შესაბამისად „ზარისა“-ს 25%-იანი ანგარიშსწორება საქონლის მიღებიდან სამ დღეში უნდა მოხდენოდა, ხოლო დანარჩენი 75% ორი თვის განმავლობაში უნდა გადაეხადა. მაგრამ, „ზარისა“-ს დღემდე არავითარი ანგარიშსწორება არ განუხორციელებია.

კონტრაქტის შესაბამისად „ზარისა“-ს მიერ მიღებული საქონლის საფასურის დროული გადახდის გარანტიად შევიცარიული ფირმა „ალბატროს პოლინგ ლიმიტედ“, ი გვევლინება. აღსაღნიშნავია, რომ კონტრაქტში არ არის მითითებული, „ზარისა“-ს და „ალბატროს პოლინგ ლიმიტედ“-ის სრული რეკვიზიტები. კერძოდ, არ არის მითითებული „ზარისა“-ს სრული მისამართი, მარეგისტრირებული ორგანო და რეგისტრაციის ნომერი, ხოლო გარანტის „ალბატროს პოლინგ ლიმიტედ“-ის — მისამართი, მარეგისტრირებული ორგანო, რეგისტრაციის თარიღი და ნომერი, სათანადო ბანკის ცნობა ფირმის

გადახდისუნარიანობისა და სანდოობის შესახებ, წარმომადგენლის თანამდებობა, უფლება-მოსილება და გვარი. გაურკვეველია, ასეთ პირობებში როგორ მოხდა ხელშეკრულების გაფორმება.

სააქციო ობიექტებიდან დატაცებულია 23 ათასი აშშ დოლარის საქონელი, ვაგონის დანვითა და ტვირთული 79,7 ათასი აშშ დოლარის ზარალია მიღებული.

გაუგებარია ის მექანიზმი, რომლის მეშვეობითაც უნდა მოხდეს ჩანოლილი საქონლის რეალიზაცია. არავითარი კონკრეტული წინადადებები ამ საკითხების შესახებ ვაჭრობისა და მატერიალური რესურსების სამინისტროს მემკვიდრეს ვაჭრობისა და საგარეო ეკონომიკურ ურთიერთობათა სამინისტროს ამ საკითხის გადასაწყვეტად არ გააჩნია.

3) შ.პ.ს. „კოკა-კოლა ბოთლერს ჯორჯია“-სადმი 4 844 998 აშშ დოლარი კრედიტია გამოყოფილი. რაც ყუთების, ბოთლებისა და საცობების შექმნის მიზნად.

როგორც შინაგან საქმეთა სამინისტროს 1994 წლის 19 მაისის წერილით ირკვევა, ფირმა „კოკა-კოლა ბოთლერს ჯორჯია“-ს 1993 წლის თებერვალში წარმოქმნილი განაკვეთით 7%-იანი შეღავათიანი სახელმწიფო კრედიტი 2.1 მლრ. რუბლი (მაშინდელი კურსით 3.75 მილიონი აშშ დოლარი) გამოყოფა. აღნიშნული კრედიტის რაციონალური გამოყენებით ფირმას შეეძლო რამოდენიმე წლის ნედლეულის მარაგის შექმნა და საკმაოდ გაფართოებული წარმოების მოწყობა. ამის გათვალისწინებით შინაგან საქმეთა სამინისტროს მიერ ფირმისათვის იგივე ნედლეულისა და მასალების შესაძენად კვლევა 5.1 მილიონი აშშ დოლარის კრედიტის გამოყოფა საფუძველ მოკლებულად მიიჩნევა.

შ.პ.ს. „კოკა-კოლა ბოთლერს ჯორჯია“-ს სხვა ორგანიზაციებთან შედარებით სტაბილური ფინანსური მდგომარეობა აქვს. აღსაღნიშნავია ის ფაქტი, რომ ორგანიზაციას, რომელსაც დიდი მასშტაბების ბრუნვა აქვს ეტაპობრივად კრედიტის დაფარვა მაინც უჭირს. თუმცა, ფინანსთა სამინისტროს მონაცემებით, „კოკა-კოლა“-ს მიერ მიღებული შედეგები სესხის არდაფარვით, წარმოშობილი დამატებითი ფინანსური რესურსების ჩრფხვესტირდება.

4) ფირმა „გევა“-ს მიერ მიღებული 4,7 მილიონი აშშ დოლარის სესხით, თურქეთიდან შემოტანილია და, სოფელ ნატალტარში დამონტაჟებულია ბუნებრივი სასმელი წყლის: პლასმასის ბოთლებში, ქარხნისასხმელი სრულციკლიანი ქარხანა. შესაძლებელია ქარხნის ლიტირის ტევადობის 50 მილიონი ბოთლის ჩამოსხმა.

უხარისხო ფილტრების მონოდების გამოყენება მოგვიანებით იქნა აღმოჩენილი, 1995 წელს გამოშვებული მთელი პროდუქცია უვარგისო

აღმოჩნდა. კერძოდ, ქ. მოსკოვში გადატვირთული პირველი პარტიის პროდუქციაში ნალექები გამოკრისტალდა. აღნიშნულის გამო ფირმამ ძლიერი პარტნიორები დაკარგა, რის გამოც მოსკოვის საზარზე პოზიციები დათმო და რაც მთავარია პროდუქციის სახელი შეეღალა.

5) შულავერის მატყლის ფაბრიკამ 2.5 მილიონი აშშ დოლარის ოდენობის კრედიტი მიიღო. პროექტი და მისი შესაბამისი კონტრაქტი ითვალისწინებდა ორი ათას ტონამდე დაუმუშავებელი მატყლის შექმნას, ფაბრიკაში არსებულ სიმძლავრეებზე გადამამუშავებას და ნაწილობრივ რეალიზაციას, ხოლო მეორე ნაწილის გამოყენებით მათუ-კამდოლის კომბინატში სასაქონლო წართვისა და შპს საკოსტუმე საბალტოვე ქსოვილის წარმოებას.

ფაქტურად შემოტანილია 956 ტონა მატყლი. თურქეთში უკიდურესად დაბალი ხარისხის, გაურეცხავი მატყლი გამოავლანა, რაც კონტრაქტით გათვალისწინებულ პირობებს არ შეესაბამება. ამავე მიზეზით ფაბრიკამ მოთხე პარტია არ მიიღო და ეს უკანასკნელი მომწოდებელს უკან დაუბრუნდა.

ქ. მოსკოვის საერთაშორისო კომერციულ სასამართლოში თურქეთის მხარის მიერ შულავერის მატყლის ქარხნისათვის ზარალის ანაზღაურების მიზნით საქმე აღიძრა, რომლის 1995 წლის 1 თებერვლის №136 გადაწყვეტილებით თურქეთის მხარეს ქარხნისათვის 2,374.012 აშშ დოლარის ზარალის ანაზღაურება დაეკისრა. თურქეთის მხარემ აღნიშნული სასამართლოს გადაწყვეტილება არ გაიზიარა. საკითხი ქ. ანკარის სასამართლოში განმეორებით განიხილა, მაგრამ გადაწყვეტილება ჩვენთვის უცნობია.

6) სააქციო საზოგადოება „არაგვს“, საკრედიტო ხელშეკრულებით 3.8 მილიონი აშშ დოლარის კრედიტი, გუდაურის სამთო სათხილამურო ცენტრში 64 ადგილიანი ტურისტული კომპლექსის მშენებლობისათვის, მოსაპირკეთებლად მასალების, ინვენტარისა და სხვადასხვა მონკობილობების შესაძენად გამოყოფა.

თურქეთის მხარის მიზებით აკრედიტოვი მხოლოდ სესხის ნაწილზე გახსნილია და 1994 წელს 1,7 მილიონი აშშ დოლარის საქონელი შემოიტანეს. სესხის დადგენილი ნაწილზე აკრედიტოვი არ გახსნილია. ოდენობისაგან და მოუკიდებელი მიზეზების გამო, რესპუბლიკაში შეუძლებელია მოსაპირკეთებელი სამუშაოების გაგრძელება.

7) რუსთავის ცემენტის ქარხანას გამოყოფილი ჰქონდა 2,7 მილიონი აშშ დოლარი. შემოტანილია და დამონტაჟებულია სხვადასხვა დანიშნულების ტექნოლოგიური დანადგარები: შემფუთავ-გადამტკიცებელი მწკნობილობების კომპლექტი, სატრანსპორტო მოწყობილობები, საკომპრესო დანადგარები და სხვა.

ქარხნის მანქანების ალების შემდეგ პერიოდში საქართველოში განვითარებულმა მოკლევადიან (ძირითადად ენერგოკრიზისმა)

რეკონსტრუქციის შედეგად ნაწარადევი ფეკტი ვერ მოგვცა. წარმოების დონე და დაგალიანებები ბუჯეტისა და სხვა ორგანიზაციების მიმართ არ იძლევა საკრედიტო ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ვალდებულებების შესრულების შესაძლებლობას.

ქარხანაში შექმნილი ფინანსური მდგომარეობა არ იძლევა იმის შესაძლებლობას, რომ ქარხანამ დამატებითი ღონისძიებების გარეშე უზრუნველყოს თავისი ვალდებულებების შესრულება, როგორც თურქეთის კრედიტის ასევე ბიუჯეტის წინაშე დაგალიანებების დაფარვისათვის.

წინასწარი გაანგარიშებით, წელიწადში 200-250 თასი ტონა ცემენტის წარმოების დონის მიღწევა ქარხანამ დაგალიანების თანხის დაფარვის საშუალებას მისცემს. მაგრამ რუსეთის ცემენტის ქარხანას აუცილებელი საბრუნავი საშუალებების შესაძენად აუცილებელი საბრუნავი საშუალებების შესაძენად საქმარისი თანხები არ გააჩნია.

8) კავშირგაბმულობის სამინისტრომ 12.16 მილიონი აშშ დოლარი გამოყ. ამ პროექტით ქობულეთი-ფოთი-ლანჩხუთი-ქუთაისის და ბათუმი-ხელვაჩაურის ციფრული რადიო სათვლეო ხაზების შენეებლობას ითვალისწინებდა.

კავშირგაბმულობისა და ფოსტის სამინისტრო კრედიტის დაგალიანების არდაფარვას ამონენტთა ნაწილის მიერ კავშირგაბმულობის მომსახურების ანაზღაურების დროულად ვერ უზრუნველყოფით ხსნის. იმის გავითვალისწინებით, რომ სამინისტრო რეალურად ამასხის ბერკეტებს ფლობს, ეს საკითხი შესწავლის საგანი უნდა გახდეს. ხოლო, საქართველოს ექსიმბანკის 1995 წლის დასკვნით, სამინისტროს ძირითადი თანხისა და მასზე დარიცხული საპროცენტო ვალის დაფარვის საშუალება გააჩნია. აქედან გამომდინარე იგი რესტრუქტურირებას არ საჭიროებს.

საქართველოს პროკურატურაში არსებული მონაცემებით 1993 წლიდან მოყოლებული დღემდე თურქეთის კრედიტის მიმდებ ორგანიზაციების დიდმა ნაწილმა უხეშად დაარღვია სესხით სარგებლობის წესი და დღესაც თავს არიდებს ძირითადი ვალისა და საპროცენტო თანხების გადახდას; რაც მიმე ეკონომიკურ მდგომარეობაში აყენებს „საქქსიმბანკს“, რომელსაც სესხის აღებისას გარანტიად რესპუბლიკის ფინანსთა სამინისტრო (სახელმწიფო ბიუჯეტი) დაუდგა.

1998 წლის 4 თებერვალს რესტრუქტურირების ხელშეკრულებას შემდეგი პირობებით მოენერა ხელი:

კრედიტის თანხა 54,3 მილიონი აშშ დოლარი; ოთხწლიანი შეღავათიანი პერიოდი 1998-2001 წლები;

ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 2002-

2010 წლები;

საპროცენტო განაკვეთი წლიური 4%.

საჯარიმო საპროცენტო განაკვეთი წლიური 6%.

4. გერმანიის მიერ საქართველოს მხარის მიმართ გამოყოფილია რვა კრედიტი:

1) გერმანიის პირველი კრედიტი თანხით 7,0 მილიონი გერმანული მარკა, 1992 წლის 2 დეკემბერს, ქ. მაინის ფრანკფურტში საქართველოსა და გერმანიის რეკონსტრუქციის საკრედიტო დანესებულებებს შორის დადებული ხელშეკრულებით წარმოიშვა. კრედიტის მიზანია: სექტორის პროგრამა-კერძო სოფლის მეურნეობა.

კრედიტის თანხა 7,0 მილიონი გერმანული მარკა (3,89 მილიონი აშშ დოლარი);

ათწლიანი შეღავათიანი პერიოდი, 1994-2004 წლები;

ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 2004-2034 წლები;

საპროცენტო განაკვეთი წლიური 0,75%.

საჯარიმო საპროცენტო განაკვეთი წლიური 3%.

2) გერმანიის მეორე კრედიტი თანხით 13 მილიონი გერმანული მარკა, 1995 წლის 23 მაისს, ქ. მაინის ფრანკფურტში საქართველოსა და გერმანიის რეკონსტრუქციის საკრედიტო დანესებულებებს შორის დადებული ხელშეკრულებით წარმოიშვა, მისი მიზნობრიობა იყო გარდაბნის ჰიდროელექტროსადგურის სიმლავერების ამოქმედება და მასზე განეული სავალუტო დანახარჯების ანაზღაურება.

კრედიტის თანხა 13 მილიონი გერმანული მარკა (7,228 მილიონი აშშ დოლარი);

თორმეტწლიანი შეღავათიანი პერიოდი, 1996-2008 წლები;

ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 2008-2036 წლები;

საპროცენტო განაკვეთი წლიური 0,75%.

საჯარიმო საპროცენტო განაკვეთი წლიური 3%.

3) გერმანიის მესამე კრედიტი თანხით 10,9 მილიონი გერმანული მარკა, 1994 წლის 18 თებერვალს, ქ. თილისში საქართველოს კავშირგაბმულობის სამინისტროსა და გერმანიის ფირმა „სიმენს“-ს შორის დადებული საკრედიტო ხელშეკრულებით წარმოიშვა. კრედიტის მიზნობრიობაა თილისისა და ქუთაისში საკომუნიკაციო სატელეფონო სადგურების დამონტაჟება და ექსპლუატაციაში შეყვანა.

კრედიტის თანხა 10,9 მილიონი გერმანული მარკა (6,06 მილიონი აშშ დოლარი);

ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 1996-2007 წლები;

საპროცენტო განაკვეთი წლიური 7,25%.

4) გერმანიის მეოთხე კრედიტი თანხით 40 მილიონი გერმანული მარკა გერმანიის რეკონსტრუქციის საკრედიტო დანესებულებას (KFW) და ეროვნულ ბანკს შორის დადებული

ხელშეკრულების საფუძველზე წარმოიშვა. პროექტის რეალიზატორია საქენერგო.

კრედიტის თანხა 40 მილიონი გერმანული მარკა (22,24 მილიონი აშშ დოლარი);

თორმეტწლიანი შეღავათიანი პერიოდი, 1996-2008 წლები;

ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 2008-2036 წლები;

საპროცენტო განაკვეთი წლიური 0,75%.

საჯარიმო საპროცენტო განაკვეთი წლიური 3%.

5) გერმანიის მესხუე კრედიტი. წარმოშობილია გერმანიის რეკონსტრუქციის საკრედიტო დანესებულებას (KFW) და ეროვნულ ბანკს შორის დადებული ხელშეკრულების საფუძველზე. პროგრამის რეალიზატორია საქენერგო. კრედიტის მიზნობრიობაა გარდაბნის მეცხერბლოკის აღდგენა. სახელმწიფო კრედიტად 1995 წლის 29 მაისს ქ. თილისში შემდეგი პირობებით გაფორმდა:

კრედიტის თანხა 20 მილიონი გერმანული მარკა (11,12 მილიონი აშშ დოლარი);

თერთმეტწლიანი შეღავათიანი პერიოდი, 1996-2007 წლები;

ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 2007-2036 წლები;

საპროცენტო განაკვეთი წლიური 0,75%.

საჯარიმო საპროცენტო განაკვეთი წლიური 3%.

6) გერმანიის მეექვსე კრედიტი. წარმოშობილია გერმანიის რეკონსტრუქციის საკრედიტო დანესებულებას (KFW) და ეროვნულ ბანკს შორის დადებული ხელშეკრულების საფუძველზე. პროგრამის რეალიზატორია საქენერგო. კრედიტის მიზნობრიობაა გარდაბნის მეცხერბლოკის აღდგენა. სახელმწიფო კრედიტად 1996 წლის 26 ივნისს ქ. თილისში შემდეგი პირობებით გაფორმდა:

კრედიტის თანხა 10 მილიონი გერმანული მარკა (5,56 მილიონი აშშ დოლარი);

თერთმეტწლიანი შეღავათიანი პერიოდი, 1996-2007 წლები;

ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 2007-2036 წლები;

საპროცენტო განაკვეთი წლიური 0,75%.

საჯარიმო საპროცენტო განაკვეთი წლიური 3%.

7) გერმანიის მეშვიდე კრედიტი (მიკროკრედიტბანკი). წარმოშობილია გერმანიის რეკონსტრუქციის საკრედიტო დანესებულებას (KFW) და საქართველოს მთავრობის მიერ დადებული ხელშეკრულების საფუძველზე. კრედიტის მიზანია კერძო სექტორის განვითარება. სახელმწიფო კრედიტად 1998 წლის 6 მარტს შემდეგი პირობებით გაფორმდა:

კრედიტის თანხა 5 მილიონი გერმანული მარკა (2,71 მილიონი აშშ დოლარი);

ათწლიანი შეღავათიანი პერიოდი, 1998-2008

წლები;

ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 2008-2038 წლები;

საპროცენტო განაკვეთი წლიური 0,75%.

საჯარიმო საპროცენტო განაკვეთი 0%.

8) გერმანიის მეერვე კრედიტი (გამანაწილებელი ქსელების რეაბილიტაცია). წარმოშობილია გერმანიის რეკონსტრუქციის საკრედიტო დანესებულებას (KFW) და საქართველოს მთავრობის მიერ დადებული ხელშეკრულების საფუძველზე. კრედიტის მიზანია დასავლეთ საქართველოში მდინარე რიონზე განლაგებული ქსელების, განსაკუთრებით ვარციხის კასკადის, მიერ გამოიმუშავებული ენერგიის თბილისისა და მისი შემოგარენის მომხმარებლებისათვის მისოდებაზე. სახელმწიფო კრედიტად 1998 წლის 28 აპრილს შემდეგი პირობებით გაფორმდა:

კრედიტის თანხა 14,5 მილიონი გერმანული მარკა (7,87 მილიონი აშშ დოლარი);

ათწლიანი შეღავათიანი პერიოდი, 1998-2008 წლები;

ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 2008-2038 წლები;

საპროცენტო განაკვეთი წლიური 0,75%.

საჯარიმო საპროცენტო განაკვეთი 0%.

უნდა აღინიშნოს, რომ გერმანიის მესამე კრედიტის მიღებულია ფირმა „სიმენსი“-საგან, რის გამოც კომერციული სახისა და ამიტომ ცუდი პირობები და დაბალი გრანტ-ელემენტი გააჩნია. ხოლო გერმანიის რეკონსტრუქციის საკრედიტო დანესებულების მიერ გაცემულ სხვა კრედიტებს საკმაოდ შეღავათიანი პირობები გააჩნიათ და საქართველოს მიერ მიღებულ საერთაშორისო კრედიტებს შორის ყველაზე მაღალი გრანტ-ელემენტი აქვთ.

5. ამერიკის შეერთებული შტატების მიერ საქართველოსადმი გამოყოფილია სამი კრედიტი საერთო თანხით 37,9 მილიონი აშშ დოლარი.

1) აშშ-ს პირველი (ხორბლის) კრედიტი თანხით 20 მილიონი აშშ დოლარი, წარმოიშვა 1997 წელს დადებული საკრედიტო ხელშეკრულებით. კრედიტის მიზანია: სასურსათო უზრუნველყოფა, სოფლის მეურნეობის განვითარებისა და იქვე კერძო ბიზნესის ხელშეწყობა.

კრედიტის თანხა 20 მილიონი აშშ დოლარი;

ხუთწლიანი შეღავათიანი პერიოდი, 1997-2002 წლები;

ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 2002-2027 წლები;

საპროცენტო განაკვეთი წლიური 1,5% 2001 წლამდე, ხოლო შემდეგ 2,0%.

2) აშშ-ს მეორე (ხორბლის) კრედიტი თანხით 15 მილიონი აშშ დოლარი, წარმოიშვა 1998 წლის 27 თებერვალს დადებული საკრედიტო ხელშეკრულებით. კრედიტის მიზანია: სასურსათო უზრუნველყოფა, სოფლის მეურნეობის

განვითარებისა და სოფლად კერძო ბიზნესის ხელშეწყობა.

კრედიტის თანხა 15,0 მილიონი აშშ დოლარი; ხუთწლიანი შეღავათიანი პერიოდი, 1998-2003 წლები;

ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 2003-2028 წლები;

საპროცენტო განაკვეთი წლიური 1,5% 2002 წლამდე, ხოლო შემდეგ 2,0%.

3) აშშ-ს მესამე (საპაერო მომსახურების კონტროლი) კრედიტი თანხით 2,9 მილიონი აშშ დოლარი, წარმოიშვა 1998 წლის 31 ივლისს დადებული საკრედიტო ხელშეკრულებით.

კრედიტის მიზანია:

- საპაერო ნავიგაციის თანამედროვე კონტროლისა და საკომუნიკაციო სისტემის აშშ-ში შესყიდვა, საქართველოში შემოტანა და მათი ექსპლუატაცია;

- ამასთან დაკავშირებული ექსპორტ-იმპორტის რისკის თანხის 100%-ის დაფარვა.

ხელშეკრულება შემდეგი პირობებით დაიდო: კრედიტის თანხა 2,9 მილიონი აშშ დოლარი; ორწლიანი შეღავათიანი პერიოდი, 1998-2000 წლები;

ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 2001-2007 წლები;

საპროცენტო განაკვეთი წლიური Libor+0,25%; საჯარიმო საპროცენტო განაკვეთი Libor+1,25%.

აშშ-ს პირველი სასაქონლო კრედიტი ქვეყნის სასურსათო უზრუნველყოფას უნდა მოხმარებოდეს, სოფლის მეურნეობისა და სასურსათის სამინისტროს სახაზინო სანარმოოს სახელმწიფო მარეგულირებელ საბჭოს¹ ყოველ ტონა რეალიზებულ ხორბალზე უნდა ეარქონოდა 37,8 აშშ დოლარის ექვივალენტი დარეგულირებული ვალუტაში (რომელიც სხვადასხვა პერიოდებში იცვლებოდა ფინანსთა სამინისტროსთან შეთანხმებით).

ხორბლის ჩატვირთვა-გადმოტვირთვის, გადასახადების გადახდისა და სხვა ხარჯების ანაზღაურების შემდეგ, სხვაობა სახაზინო დეპარტამენტის სპეცანგარიშზე უნდა ჩარიცხულიყო.

ფაქტურად, „თბილისის მარცვლეულისა და ნავთობპროდუქტების საერთაშორისო ბირჟიდან“, და „სახელმწიფო მარეგულირებელი საბჭოდან“, მიღებული ცნობებით ირკვევა, რომ ქვეყანაში 108,3 ათასი ტონა ხორბალი იქნა იქნა შემოტანილი, საიდანაც 1997 წელს 7683 ტონა იქნა რეალიზებული და მისმა სარეალიზაციო ღირებულებამ 2272,7 ათასი ლარი შეადგინა. აქედან, ხაზინის სპეცანგარიშზე უნდა ჩარიცხულიყო 1892,1 ათასი ლარი, ფაქტურად კი 1455 ათასი ლარი ანუ 437,1 ათასი ლარი ნაკლები ჩაირიცხა. აქედან 122,1 ათასი ლარი, ხელშეკრულების პირობების დარღვევის შედეგად დაიტოვა „სახელმწიფო მარეგულირებელმა საბჭომ“, ხოლო 315 ათასი

ლარი, ივერთბანკიდან, (სადაც მარეგულირებელ საბჭოს ერთ-ერთი ანგარიშსწორების ანგარიში შექმნილი არ ჩამოირიცხა).

ანალოგიურად, 1998 წელს ბირჟის მეშვეობით 13640,5 ათასი ლარის ხორბალი იქნა რეალიზებული, საიდანაც ხაზინის სპეციალურ ანგარიშზე უნდა ჩარიცხულიყო 1176,1 ათასი ლარი. ფაქტურად ჩაირიცხა 9614,3 ათასი ლარი, ანუ 1561,8 ათასი ლარით ნაკლები. მათ შორის „სახელმწიფო მარეგულირებელმა საბჭომ“, ისევ შედგმულად დაიტოვა 622,4 ათასი ლარი, ხოლო „ივერთბანკმა“, და „თბილისი რეგულაციისა“ ხაზინის სპეცანგარიშზე შესაბამისად 494,7 ათასი ლარი და 444,7 ათასი ლარი არ გადაირიცხეს.

საყურადღებოა ისიც, რომ „ივერთბანკის“, მიერ ხაზინის სპეცანგარიშზე 1997 წლის კუთვნილი თანხების ჩაურციხაობის პირობებით, რაც ცნობილი იყო „სახელმწიფო მარეგულირებელი საბჭოსათვის“, ამ უკანასკნელმა 1998 წელსაც გააგრძელა ამ ბანკის საკონსოლდირებლო ანგარიშზე თანხების მიმართვა, რასაც შედეგად ხაზინის სპეცანგარიშზე თანხების ჩაურციხაობა მოყვა.

ანალოგიურად, „სახელმწიფო მარეგულირებელ საბჭოს“, მომსახურე „თბილისი ინტერბანკის“, მიერ 1998 წლის ივნისის თვეში ხაზინის სპეცანგარიშზე თანხების ჩაურციხაობის პირობებში, საბჭომ იმავე წლის ივლისის, აგვისტოს და ნოემბრის თვეებში კვლავ გააგრძელა საბანკო ოპერაციების წარმოება აღნიშნული ბანკის მეშვეობით. რითაც ხაზინის სპეცანგარიშს დააკლდა 444,7 ათასი ლარი.

როგორც უკვე აღინიშნა, 1998 წელს ბირჟის მეშვეობით 13640 ათასი ლარის ხორბალი იქნა რეალიზებული. აქედან 7380,8 ტონა, 1888 ათასი ლარის ღირებულების, გადის ლტოლვილების პურით მომარაგებისათვის გაიგზავნა და მისი ღირებულება პრეზიდენტის სხვადასხვა განკარგულებების საფუძველზე მისივე ფონდებიდან უნდა ანაზღაურებულიყო. ამასთან, 1888 ათასი ლარიდან ხაზინის სპეცანგარიშზე და მარეგულირებელი საბჭოს ანგარიშზე უნდა ჩარიცხულიყო შესაბამისად 1507,0 ათასი ლარი და 381,0 ათასი ლარი. ფაქტურად კი ხაზინის სპეცანგარიშზე მხოლოდ 99,8 ათასი ლარი ჩაირიცხა, ანუ სპეცანგარიშს 1407,2 ათასი ლარი დააკლდა, ხოლო განკარგულების გამოცემის მომენტისათვის პრეზიდენტის ფონდიდან შესყიდულ ხორბალზე „სახელმწიფო მარეგულირებელ საბჭოს“, ბირჟის მეშვეობით რეალიზებული ხორბლის რეალიზაციიდან ამონაგები თანხების სპეცანგარიშზე ჩაურციხავი 622,4 ათასი ლარი 241,4 ათას ლარამდე შემცირდა.

სულ 1998 წელს, პრეზიდენტის განკარგულებებისა და ჩვეულებრივი გარიგებებით ხორბლის რეალიზაციიდან ხაზინის სპეცანგარიშს 2588 ათასი ლარი, ხოლო 1997-1998 წლებში 3025,1 ათასი ლარი დააკლდა. მათ შორის

„სახელმწიფო მარეგულირებელმა საბჭომ“, 363,5 ათასი ლარი, „ივერთბანკმა“, 809,7 ათასი ლარი, „თბილისი ინტერბანკმა“, 444,7 ათასი ლარი არ გადაირიცხეს, ხოლო პრეზიდენტის ფონდიდან თანხების ანაზღაურებლობამ კი 1407,2 ათასი ლარი შეადგინა.

აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ ფინანსთა სამინისტროში მოპოვებული მასალებით „სახელმწიფო მარეგულირებელ საბჭოს“, ჩვეულებრივი გარიგებებით რეალიზებულად 66 ათასი ტონა ხორბალი აქვს ნაჩვენები, ბირჟის მიერ მოსიღებული ცნობებით კი რეალიზებულია 64,5 ათასი ტონა; სხვაობა შეადგენს 1,5 ათას ტონას, რომლის მინიმალური საბაზრო ღირებულება დაახლოებით 400 ათასი ლარია. ზემოაღნიშნული სხვაობების გამო ამჟამად მათი დაზუსტების მიზნით შემონიშნული მიმდინარეობს.

უნდა აღინიშნოს, რომ თუ 1997 წელს ხორბლის რეალიზაციიდან სპეცანგარიშზე ჩარიცხული 1455 ათასი ლარი ბიუჯეტის ხარჯების ანგარიშზე გადაიტანეს, 1998 წელს მათი ხარჯვა, პრეზიდენტის განკარგულების საფუძველზე, უშუალოდ სპეცანგარიშიდან ბიუჯეტის შემოსავლებში მათი აღრიცხვის გარეშე განხორციელდა. მათ შორის, 8470 ათასი ლარი „საქენერგოსა“, და მისის ორგანიზაციებზე ძირითადად მაშუთის შექმნისა და „თბილისრესის“, რეაბილიტაციის სამუშაოებზე; აგრეთვე, „გაერთიანებული ქართული ბანკის“, მიერ ამ ორგანიზაციებისათვის გაცემულ სესხებზე ფინანსთა სამინისტროს გარანტიებით ნაკისრი ვალდებულებების გასასტუმრებლად გაცემული. ამასთან, „საქენერგოზე“, თანხები სესხის სახით გაიცა, ხოლო შესაბამისი ხელშეკრულებები საგარეო ვალის დეპარტამენტში აღრიცხული არ არის. ასეთ პირობებში დეპარტამენტი კონტროლს ვალის დაფარვაზე ვერ აწესებს. სესხის გაფორმებისა და მისი დაფარვის შესახებ რეკომენდაციები სამინისტროს სხვადასხვა დეპარტამენტშია თავმოყრილი.

უნდა აღინიშნოს, რომ სახაზინო დეპარტამენტის მიერ კომპანია „საქენერგოზე“, გაგზავნილი წერილების შესაბამისად დეპარტამენტმა ლტოლვილებისა და პენსიონერების მიერ მოხმარებული ელექტროენერგიის ღირებულება კომპანიის სესხის ნაწილის დაფარვად თავივალა, მაგრამ ბუღალტრული აღიქმის უქონლობის გამო უაღრესად გართულებულია მათ შორის ურთიერთვალდებულებების შესაბამისად, წარმოდგენილი ანგარიშის სისრულის, სისწორის და თანხების მიზნოვრივად გამოყენების დადგენა. მით უმეტეს, რომ 1998 წლის ბიუჯეტით სესხების გაცემა გათვალისწინებული არ იყო და ასეთ პირობებში იგი არც ანგარიშშია ნაჩვენები.

საყურადღებოა ისიც, რომ ხორბლის რეალიზაციიდან გაცემული საგარანტიო ვალდებულებების და სესხების ჩათვის წესით

დაფარვით საქართველოს ფინანსთა სამინისტრომ, ფაქტურად, მოახდინა სპეცანგარიშზე შემოსული თანხების ნაწილის ბიუჯეტის შემოსავლებთან კონსოლიდაცია, მაგრამ რა თანხით, დღევანდელი აღრიცხვის პირობებში ვერ დგინდება.

საყურადღებოა, რომ საქართველოს პრეზიდენტის 1998 წლის 28 სექტემბრის №66 ბრძანებულების მიხედვით 351,9 ათასი ლარი პრეზიდენტის ფონდიდან ამერიკის შეერთებულ შტატებში საქართველოს საელჩოს დესპანის კ. მახარაძის მიერ მოხდენილი ავტოავარიის შედეგად დაღუპული ჯ. კოლტრეკის ოჯახის კომპენსაციისათვის უნდა გახარჯულიყო. ფაქტურად, თანხა ხორბლის რეალიზაციიდან სპეცანგარიშზე მიღებული შემოსავლებიდან გაიცა. ანგარიშში კი იგი არსად არ ფიგურირებს.

ასევე, 228 ათასი ლარი ჩაის რეაბილიტაციის ღირსძიებულისათვის საქართველოს პრეზიდენტის 1998 წლის 25 აპრილის №266 ბრძანებულების საფუძველზე სპეცანგარიშიდანაა გაცემული. აღნიშნული თანხაც გაცემულია სესხის სახით და იგი ანგარიშში არსად არ არის ნაჩვენები.

ანალოგიურად, ამავე ანგარიშიდანაა დაფარული „საქართველოს ბანკისადმი“, თავდაცვის სამინისტროს დავალიანება 660 ათასი ლარი, რაზედაც სახაზინო დეპარტამენტს თავდაცვის ხელშეკრულება შექმნიდა გაცემული. ამასთან, აღნიშნული თანხა ნაჩვენები უნდა იყოს თავდაცვის სამინისტროს დაფინანსებაში. ე.ი. ხორბლის რეალიზაციიდან შემოსული თანხების ანგარიშიდან გაცემული თანხა ამ შემთხვევაში აღორძილას საბიუჯეტო ხარჯებში ვეჭვობთ, ხორბლის რეალიზაციის თანხების ბიუჯეტში აღრიცხვასთან ერთად ცალკე უნდა აღირიცხოს გადახდილი პროცენტები.

6. იაპონიის საზღვარგარეთთან ეკონომიკური თანამშრომლობის ფონდის (OEFC) (ენერგეტიკის რეაბილიტაცია) კრედიტი 1998 წლის 19 იანვარს დადებული საკრედიტო ხელშეკრულებით წარმოიშვა:

კრედიტის მიზანია: აღადგინოს ელექტროენერგიის გამოუშვავება და არსებული ელექტროსადგურების ელექტროენერგიით საბაზოლური მომარაგება, სადისპეტჩერო ცენტრებისა და საკომუნიკაციო სისტემების რეაბილიტაციის გზით შესაძლებელი გახადოს.

ხელშეკრულების პირობები:

კრედიტის თანხა 5,33 მილიარდი იაპონური იენი (44,77 მილიონი აშშ დოლარი);

ათწლიანი შეღავათიანი პერიოდი, 1998-2007 წლები;

ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 2008-2027 წლები;

საპროცენტო განაკვეთი წლიური 2,3%;

საჯარიმო საპროცენტო განაკვეთი 4,3%.

საერთაშორისო საფინანსო ორგანიზაციებიდან საქართველოს კრედიტის სახით მიღებული აქვს 868,48 მილიონი აშშ დოლარი.

1. საერთაშორისო სავალუტო ფონდის

1994 წლის 20 დეკემბერს (27,75 მილიონი SDR) და 1995 წლის 3 ივლისს (27,75 მილიონი SDR) მიღეს; კრედიტის თანხა 55,5 მილიონი SDR (75,32 მილიონი აშშ დოლარი);

შეღავათიანი პერიოდი 4,5 წელი; ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 5,5 წელი;

არაფესქირებული საპროცენტო განაკვეთი Ordinary Charges;

2) საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მეორე კრედიტი თანხით 22,2 მილიონი SDR (30,13

საპარტეზო საერთაშორისო საფინანსო ორგანიზაციიდან კრედიტის სახით 868,48 მილიონი აშშ დოლარი აქვს მიღებული

მეორე გამოყოფილია სამი კრედიტი. ეროვნული ბანკი საერთაშორისო სავალუტო ფონდის კრედიტების ეტაპობრივ შესყიდვას ახორციელებს, ამის გამო დღეისათვის შემდეგი სიტუაცია გვაქვს:

1) საერთაშორისო სავალუტო ფონდის პირველი კრედიტი (სისტემური ტრანსფორმაციის მხარდაჭერა) თანხით 55,5

საერთაშორისო სავალუტო ფონდის კრედიტები

(ცხრილი №2

№	კრედიტის დასახელება	კრედიტის თანხა		საპროცენტო განაკვეთი	შეღავათიანი პერიოდი	წელი მთლიან თანხაში	კრედიტის ხანგრძლივობა	კრედიტის მიღების წელი
		მილიონი SDR	მილიონი აშშ დოლარი					
1	სისტემური ტრანსფორმაციის მხარდაჭერა (STF)	55.5	75.32			25.64%		
	STF-I	27.75	37.66	Ordinary Charges	4,5 წელი	12.82%	10 წელი	1994
	STF-II	27.75	37.66		4,5 წელი	12.82%	10 წელი	1995
2	სარეზერვო კრედიტი (Stand-by)	22.2	30.13			10.26%		
	Stand-by-I	5.55	7.53	Ordinary Charges	3,25 წელი	2.56%	5 წელი	1995
	Stand-by-II	16.65	22.60		3,25 წელი	7.69%	5 წელი	1995
3	სტრუქტურული გარდაქმნების გაფართოებული მექანიზმი (ESAF)	138.75	188.31			64.10%		
	ESAF-I	27.75	37.66	0.50%	5,5 წელი	12.82%	10 წელი	1996
	ESAF - II	27.75	37.66	0.50%	5,5 წელი	12.82%	10 წელი	1996
	ESAF - III	27.75	37.66	0.50%	5,5 წელი	12.82%	10 წელი	1997
	ESAF - IV	27.75	37.66	0.50%	5,5 წელი	12.82%	10 წელი	1997
	ESAF - V	27.75	37.66	0.50%	5,5 წელი	12.82%	10 წელი	1998
	სულ	216.5	293.76					

1999 წლის 21 აპრილის ეროვნული ბანკის მონაცემით

1 SDR= 1.35716 USD

მილიონი SDR (75,32 მილიონი აშშ დოლარი) საქართველოსა და საერთაშორისო სავალუტო ფონდს შორის დადებული ხელშეკრულების საფუძველზე წარმოიშვა, რომელიც ორ ტრანშად

მილიონი აშშ დოლარი) არის „Stand-by“-ის კრედიტი (სარეზერვო კრედიტი). ეს კრედიტი მიღებულ იქნა ასევე ორ ტრანშად 1995 წლის 3 ივლისს (5,55 მილიონი SDR) და 4 ნოემბერს (16,65

მილიონი SDR). კრედიტის თანხა 22,2 მილიონი SDR (30,13 მილიონი აშშ დოლარი); შეღავათიანი პერიოდი 3,25 წელი; ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 1,75 წელი;

არაფესქირებული საპროცენტო განაკვეთი Ordinary Charges;

3) საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მესამე კრედიტი (სტრუქტურული გარდაქმნების გაფართოებული მექანიზმი) თანხით 138,75 მილიონი SDR (188,31 მილიონი აშშ დოლარი) წარმოიშვა საქართველოსა და საერთაშორისო სავალუტო ფონდს შორის დადებული ხელშეკრულების საფუძველზე („ESAF“). კრედიტი გამიზნულია სტრუქტურული გარდაქმნებისათვის. კრედიტი მიღებულ იქნა ხელ ტრანშად 1996 წლის 12 მარტს და 15 ნოემბერს, 1997 წლის 4 აპრილს და 15 ნოემბერს, 1998 წლის 11 აგვისტოს. თითოეული ტრანში 27,75 მილიონი SDR-ის ტოლი იყო.

კრედიტის თანხა 138,75 მილიონი SDR (188,31 მილიონი აშშ დოლარი); შეღავათიანი პერიოდი 5,5 წელი; ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 4,5 წელი;

საპროცენტო განაკვეთი წლიური 0,5%; 2. მსოფლიო ბანკიდან საქართველოს ოცი კრედიტი აქვს მიღებული საერთო თანხით 268,77 მილიონი SDR (364,77 მილიონი აშშ დოლარი). ათვისებული თანხა 205,52 მილიონი SDR-ია (278,93 მილიონი აშშ დოლარი).

მსოფლიოს რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკისა და საქართველოს რესპუბლიკის ურთიერთობები 1992 წელს დაიწყო, როდესაც საქართველო ამ ორგანიზაციაში გაწევრიანდა. სამწუხაროდ, 1994 წლამდე პოლიტიკური და სხვა მიზეზებით ვერ მოხერხდა პროექტების განხორციელების დაწყება. 1994 წლის მაისიდან, როდესაც მსოფლიო ბანკმა საქართველოს საინსტიტუციო მშენებლობის პროექტის დასაფინანსებლად პირველი კრედიტი გამოუყი, მათი ურთიერთობები მზარდი ინტენსივობით ვითარდება. დღეისათვის განხორციელების სხვადასხვა ეტაპზე მსოფლიო ბანკის 20 პროექტი (იხ. დანართი №2), რომლებიც თითქმის ყველა სფეროში ხორციელდება.

1) მსოფლიო ბანკის პირველი კრედიტი (ინსტიტუციონალური განვითარება) თანხით 7,3 მილიონი SDR 1994 წლის 11 ივლისს საქართველოსა და მსოფლიო ბანკის

საერთაშორისო განვითარების ასოციაციას შორის დადებული ხელშეკრულებით წარმოიშვა. კრედიტის მიზნობრიობა საინსტიტუციო პროექტის განხორციელება იყო.

კრედიტის თანხა 7,3 მილიონი SDR (9,9 მილიონი აშშ დოლარი);

ათვისებული თანხა 7,297 მილიონი SDR (9,9 მილიონი აშშ დოლარი); ათწლიანი შეღავათიანი პერიოდი, 1994-2004 წლები;

ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 2004-2029 წლები; საპროცენტო განაკვეთი წლიური 0,75%.

2) მსოფლიო ბანკის მეორე კრედიტი (მუნიციპალური ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაცია) თანხით 12,5 მილიონი SDR 1994 წლის 10 ნოემბერს საქართველოსა და მსოფლიო ბანკის საერთაშორისო განვითარების ასოციაციას შორის დადებული საკრედიტო ხელშეკრულებით წარმოიშვა. კრედიტის მიზანი მუნიციპალური ინფრასტრუქტურის პროექტის განხორციელებაა.

კრედიტის თანხა 12,5 მილიონი SDR (16,96 მილიონი აშშ დოლარი); ათვისებული თანხა 11,3 მილიონი SDR (15,33 მილიონი აშშ დოლარი); ათწლიანი შეღავათიანი პერიოდი, 1995-2005 წლები;

ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 2005-2029 წლები; საპროცენტო განაკვეთი წლიური 0,75%.

3) მსოფლიო ბანკის მესამე კრედიტი (რეაბილიტაცია) თანხით 51 მილიონი SDR 1995 წლის 31 მარტს საქართველოსა და მსოფლიო ბანკის საერთაშორისო განვითარების ასოციაციას შორის დადებული საკრედიტო ხელშეკრულებით წარმოიშვა. კრედიტის მიზნობრიობაა სარეაბილიტაციო პროექტის განხორციელება. დღეისათვის კრედიტი დახურულია.

კრედიტის თანხა 51 მილიონი SDR (69,22 მილიონი აშშ დოლარი);

ათვისებული თანხა 51 მილიონი SDR (69,22 მილიონი აშშ დოლარი); ათწლიანი შეღავათიანი პერიოდი, 1995-2005 წლები;

ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 2005-2030 წლები;

საპროცენტო განაკვეთი წლიური 0,75%.

4) მსოფლიო ბანკის მეოთხე კრედიტი (წყალმომარაგებისა და სანიტაციის პროექტი) 1995 წლის 1 აპრილს ვაშინგტონში მსოფლიო ბანკის საერთაშორისო განვითარების ასოციაციასა და საქართველოს შორის გაფორმდა. კრედიტის თანხა 1,2 მილიონი აშშ დოლარს შეადგენს და მიზნად თბილისის წყალმომარაგების გაუმჯობესებას ისახავს.

კრედიტის თანხა 1,2 მილიონი აშშ

2032 წლები;
საპროცენტო განაკვეთი წლიური 0,75%.

15) მსოფლიო ბანკის მეთხუთმეტე კრედიტი (ტრანსპორტის სექტორის რეფორმები). 1997 წლის 17 ნემბერს გაწესდა საპროცენტო განაკვეთის დასაფარავლი ბანკის საერთაშორისო განვითარების ასოციაციის შორის ხელმოწერილ იქნა ხელშეკრულება — ტრანსპორტის სექტორის რეფორმები.

კრედიტის თანხა 0,6 მილიონი აშშ დოლარი;
ათვისებული თანხა 0,211 მილიონი აშშ დოლარი;
ათწლიანი შეღავათიანი პერიოდი 1997-2007 წლები;
ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 2008-2032 წლები;

საპროცენტო განაკვეთი წლიური 0,75%.

16) მსოფლიო ბანკის მეთექვსმეტე კრედიტი (კერძო სექტორის სანარმოთა რეაბილიტაცია). 1997 წლის 1 დეკემბერს გაწესდა საპროცენტო განაკვეთის დასაფარავლი ბანკის საერთაშორისო განვითარების ასოციაციის შორის ხელმოწერილ იქნა ხელშეკრულება — კერძო სექტორის სანარმოთა რეაბილიტაცია.

კრედიტის თანხა 1,985 მილიონი აშშ დოლარი;
ათვისებული თანხა 0,39 მილიონი აშშ დოლარი;
ათწლიანი შეღავათიანი პერიოდი 1997-2007 წლები;
ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 2007-2032 წლები;

საპროცენტო განაკვეთი წლიური 0,75%.

17) მსოფლიო ბანკის მეჩვიდმეტე კრედიტი (სოციალური ინვესტიციების ფონდი). 1998 წლის 21 იანვარს საქართველოსა და მსოფლიო ბანკის საერთაშორისო განვითარების ასოციაციის შორის ხელმოწერილ იქნა საკრედიტო ხელშეკრულება — სოციალური ინვესტიციების ფონდი.

კრედიტის მიზანია მოსახლეობის სოციალურად დაუცველი ფენებისათვის სოციალური და ეკონომიკური მომსახურების გაუმჯობესება.

კრედიტის თანხა 14,6 მილიონი SDR (19,82 მილიონი აშშ დოლარი);
ათვისებული თანხა 1,519 მილიონი SDR (2,06 მილიონი აშშ დოლარი);
ათწლიანი შეღავათიანი პერიოდი 1998-2008 წლები;
ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 2008-2032 წლები;

საპროცენტო განაკვეთი წლიური 0,75%.

18) მსოფლიო ბანკის მეთვრამეტე კრედიტი (კულტურული მემკვიდრეობის პროექტი). 1998 წლის 18 თებერვალს საქართველოსა და მსოფლიო ბანკის საერთაშორისო განვითარების ასოციაციის

შორის დაიდო საკრედიტო ხელშეკრულება — კულტურული მემკვიდრეობის პროექტი.

კრედიტის მიზანია კულტურული ალორმების გადარეგულირება ღონისძიებები:

- საერთაშორისო სამუშაოები უდიდესი მნიშვნელობის მქონე კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლების განლაგების ადგილებზე;
- კულტურის ძეგლთა რესტავრაცია.

კრედიტის თანხა 3,4 მილიონი SDR (4,61 მილიონი აშშ დოლარი);
ათვისებული თანხა 0,225 მილიონი SDR (0,31 მილიონი აშშ დოლარი);
ათწლიანი შეღავათიანი პერიოდი 1998-2008 წლები;
ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 2008-2032 წლები;

საპროცენტო განაკვეთი წლიური 0,75%.

19) მსოფლიო ბანკის მეცხრამეტე კრედიტი (სოფლის მეურნეობის მეორე პროექტის მოსამზადებელი). 1998 წლის 22 აპრილს საქართველოსა და მსოფლიო ბანკის საერთაშორისო განვითარების ასოციაციის შორის საკრედიტო სოფლის მეურნეობის მეორე პროექტის მოსამზადებელი ხელშეკრულება დაიდო.

კრედიტის მიზანია:

- საირიგაციო და სადრენაჟო მართვის ერთეული - 200.000 აშშ დოლარი;
- საირიგაციო და სადრენაჟო მომზადება და საპროცენტო სამუშაოები - 400.000 აშშ დოლარი;
- კვლევისა და გავრცელების მართვის ერთეული - 200.000 აშშ დოლარი;
- კვლევისა და გავრცელების მომზადება და საპროცენტო სამუშაოები - 400.000 აშშ დოლარი.

კრედიტის თანხა 1,2 მილიონი აშშ დოლარი;
ათვისებული თანხა 0,505 მილიონი აშშ დოლარი;

საპროცენტო განაკვეთი წლიური 0,75%.

20) მსოფლიო ბანკის მეოცე კრედიტი (ტრანსპორტის სამინისტროს რესტრუქტურირება). 1998 წლის 17 სექტემბერს საქართველოსა და მსოფლიო ბანკის საერთაშორისო განვითარების ასოციაციის შორის ხელმოწერილ იქნა საკრედიტო ხელშეკრულება ტრანსპორტის სამინისტროს რესტრუქტურირების პროექტი.

კრედიტის მიზანია ტრანსპორტის სამინისტროს რესტრუქტურირება.

კრედიტის თანხა 1,8 მილიონი SDR (2,44 მილიონი აშშ დოლარი);
ათვისებული თანხა 0,0 მილიონი SDR;
ათწლიანი შეღავათიანი პერიოდი 1998-2008 წლები;
ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 2009-2032 წლები;

საპროცენტო განაკვეთი წლიური 0,75%.

აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ მსოფლიო

ბანკის მიერ დაფინანსებულ პროექტებში გადასახადი, მხოლოდ საქართველოს თანდაფინანსების ნილიდან გადახდებოდა. მსოფლიო ბანკის „ძირითად კონდინციებში“ ნათქვამია, რომ მსოფლიო ბანკი გადასახადებს. რადგან საქართველოში, კონსტიტუციის თანახმად, საერთაშორისო ხელშეკრულებას გააჩნია პრიმატი ქვეყნის შიდა კანონზე, ამიტომ მსოფლიო ბანკის კრედიტების სახსრებიდან გადასახადის გადახდა არ ხდება. გადასახადი, პროექტის მხოლოდ იმ კომპონენტებში და იმ რაოდენობით გადახდებოდა, რომელშიც არის და რამდენიც არის საქართველოს წილი. ფაქტურად საქართველოს მთავრობას საკუთარი სახსრები გადააქვს ერთი ჯიბიდან მეორე ჯიბეში.

აქვე უნდა აღვნიშნო 1997-1998 წლებში მსოფლიო ბანკის მიერ სოფლის მეურნეობის განვითარების პროექტისათვის გამოყოფილი 23,0 მილიონი აშშ დოლარის 3 კრედიტი. საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს ინფორმაციით, ამ მიზნებისათვის გამოყოფილი კრედიტებიდან ათვისებულია: მსოფლიო ბანკის კრედიტი 7,6 მილიონი აშშ დოლარი, მსოფლიო ბანკის გრანტი 72,0 ათასი აშშ დოლარი, ხოლო საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან (თანდაფინანსება) 70,0 ათასი დოლარი.

საქართველოს კონტროლის პალატამ, 1999 წლის 1 კვარტლის სამუშაო გეგმის შესაბამისად, სოფლის მეურნეობის განვითარების პროექტის დაფინანსებისათვის გამოყოფილი კრედიტის მიზნობრივად გამოყენების საკითხების შესწავლა გაიტყულებს სამსახურის საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს 1996 წლის 7 თებერვლის №24 ბრძანებით შექმნილი სოფლის მეურნეობის განვითარების პროექტის საკოორდინაციო ცენტრში (დირექტორი გ. მაღლაკელიძე), რომელიც მთლიანად ფლობს კრედიტების მიღებისა და ხარჯვის შესახებ სათანადო ინფორმაციას.

ამ მიზნით, 1999 წლის იანვარში ცენტრში შემოწმება დაიწყო, მაგრამ ცენტრის დირექტორის დაუსაბუთებელი პრეტენზიების გამო, მისი განხორციელება დღემდე ვერ მოხერხდა.

მიუხედავად ამისა, საქართველოს კონტროლის პალატამ მიიღო გადაწყვეტილება საკითხი უშუალოდ კრედიტის მიმღებ სააქციო კომპერციულ ბანკებში შეესწავლა, მაგრამ აქაც გარკვეული წინააღმდეგობები წარმოიქმნა, ხანგრძლივი დავისა და სასამართლოების ჩარევის შემდეგ, საკითხების შესწავლა უშუალოდ კრედიტების მომხმარებელ საწარმოებსა და ორგანიზაციებში გადაწყდა.

ამასთან დაკავშირებით, სააქციო საზოგადოება „ვითა“, ში შემოწმება დაიწყო, რის შედეგად გაიკვია, რომ მას სოფლის მეურნეობის პროდუქტების გადასამუშავებლად 250,0 აშშ ათასი დოლარის დაფინანსება (პირველ თვეში 160,0 ათასი აშშ დოლარის, ხოლო მეორე თვეში 90,0

ათასი აშშ დოლარის) გამოეყო, რაც მთლიანად კრედიტის 1,1 პროცენტს შეადგენს.

აღნიშნულიდან გამომდინარე „თბილკრედიტბანკი“-ს მეშვეობით სააქციო საზოგადოება „ვითა“, -ს 160,0 ათასი აშშ დოლარი გამოეყო, საიდანაც, როგორც შემოსულობით დადგინდა, 39,5 ათასი ლარი არამიზნობრივად გამოყენებული, ხოლო მეორე თვეში მისაღები 90,0 ათასი დოლარის კრედიტზე უარი ეთქვა იმის გამო, რომ პროექტის შესუსტებულობა უკვე ცნობილი იყო.

ამრიგად, სოფლის მეურნეობის საკოორდინაციო ცენტრის და თვით „თბილკრედიტბანკი“-ს მხრივ მსოფლიო ბანკის კრედიტების ხარჯვისადმი სათანადო კონტროლის დაუზუსტელობის შედეგად, კრედიტის მიღებიდან 1 თვის გასვლის შემდეგ, პროექტის განხორციელება მნიშვნელოვნად შეფერხდა და მთლიანად კრიზისში გადაიქცა. სააქციო საზოგადოება „ვითა“-ში კი ნაცვლად იმისა, რომ მოგებიანა წარმოების აღორძინება და მოგება მიეღო, მნიშვნელოვანი ზარალი დაუშვა.

რაც შეეხება კრედიტის თანხას და საპროცენტო გადასახადს 171,5 ათას აშშ დოლარს, „თბილკრედიტბანკი“-ს მიერ 1 წლის შემდეგ იქნა დაბრუნებული საკოორდინაციო ცენტრისათვის.

ს/ს „ვითა“-ს ცუდ მუშაობაზე ისიც მტყუყვლეხს, რომ მან დღემდე ვერ უზრუნველყო 1997 წლის 19 დეკემბერს უკრანიაში სარეალიზაციოდ გადატვირთული ტყეებისა და ტომატის „კეტრუპების“, საცდელი პარტიის ღირებულების 14807 აშშ დოლარის ამოღება. აქვე უნდა აღვნიშნო, რომ საქართველოს საელჩოს სააგრო-ეკონომიკური მრჩეველის ი.დუშაბაის 1998 წლის №05/04-107 წერილის თანახმად უკრანის მაკონტროლებელი ორგანიზების მიერ ფალსიფიკაციისთან და უსარისხო პროდუქტისთან დამოცხადებული ბრძოლის პროგრამის ფარგლებში სარეალიზაციო ქსელისა და ამოღებული ყველა სახის საქართველოში წანარმოებისა და პროდუქტისა, მათ შორის ტყეებისა და ტომატის „კეტრუპების“.

ამგანდაც მსოფლიო ბანკის მიერ საქართველოს სოფლის მეურნეობის განვითარების პროექტის დასაფინანსებლად გამოყოფილი კრედიტების მიზნობრივად გამოყენების შემოწმება უშუალოდ კრედიტის მომხმარებელ საწარმოებსა და ორგანიზაციებში მიმდინარეობს.

3. ევროგაერთიანებიდან მიღებული სამი, 120 მილიონი ეკიუს ოდენობის კრედიტის სანაცვლოდ ახალი, 110 მილიონიანი ეკიუს კრედიტია მიღებული.

1) ევროგაერთიანების პირველი კრედიტი თანხით 70 მილიონი ეკიუს წარმოიშვა ევროგაერთიანებისა და საქართველოს შორის დადებული საკრედიტო ხელშეკრულებით. კრედიტი გაფორმდა 1992 წლის 24 ივლისს ქ. ბრიუსელში და მისი მიზნობრიობა იყო საკვები

პროდუქტებისა და მედიკამენტების შეძენა.

მემორანდუმის თანახმად გამოყოფილი კრედიტის არანაკლებ 50%-სა უნდა დასაქონლებულიყო ევროგაერთიანების წევრ ქვეყნებში, ხოლო დანარჩენი თანხის დასაქონლება კი ცენტრალური და ადმინისტრაციული ევროპის ქვეყნების შედარებით იაფ ბაზარზეც შეიძლებოდა.

კრედიტის გამოყოფის მემორანდუმზე თანდართული საკრედიტო ხელშეკრულების შესაბამისად დებიტორს, ე.ი. საქართველოს, უნდა მოეძებნა პარტნიორი ბანკი, რომელიც საყოველთაოდ მიღებული წესებით მას მომსახურებობას გაუწევდა. ხელმოწერილი კონტრაქტები ევროგაერთიანების ეკონომიკური საბჭოს მიერ, მხოლოდ ამის შემდეგ დამტკიცდებოდა. ასეთი საფრანგეთის ბანკი, „Credit Lyonnais“, აღმოჩნდა.

კრედიტის გამოყოფის მემორანდუმის თანახმად, საქართველოს მხრიდან კონტრაქტებში მონაწილე სუბიექტები ვალდებული იყვნენ ყოველი სახის საქონელზე შემოთავაზება სულ ცოტა სამი, ერთმანეთისაგან დამოუკიდებელი ფირმებისგან მიეღოთ და მათგან ყველაზე ხელსაყრელი პირობების შემცველი კონტრაქტი, დანარჩენ ორთან ერთად, ხელმოწერილი სახით ევროგაერთიანების სოფლის მეურნეობის კომისიისათვის ბრიუსელში წარედგინათ.

ასეთი რთული სისტემა შემუშავებული იყო იმისათვის, რომ გამორიცხული ყოფილიყო რაიმე შეცდომა და შესაბამისად, ზარალი რომელიმე მხრიდან.

სამწუხაროდ, ჩვენს სახელმწიფო უწყებებს კრედიტის მაქსიმალურად ეფექტურად დასაქონლებისთვის თავი დიდად არ შეუწუხებიათ.

წინა პარლამენტის საფინანსო-საბიუჯეტო კომისიასთან არსებული ევროკრედიტების ათვისების მდგომარეობის შემსწავლელი ჯგუფის მოსწავნებით ბარათში ამ კრედიტის ათვისების საქმეში გამოვლენილი ჩვენი უმწიფრობა, არაკომპეტენტურობა და შესაბამისი სპეციალისტების მწვავე დაფიციტება საუბარი. კონტრაქტების გაფორმებისას ჩვენი დელეგაციების კომპეტენტური პირებით დაკომპლექტებას სათანადო ყურადღება არ ექცეოდა. აჭარა შეცდომად ჩაითვალიდა ისიც, რომ პასუხისმგებლობა კრედიტების ათვისებაზე სხვადასხვა სამინისტროებზე გადანაწილდა და ერთ რომელიმე სახელმწიფო ორგანოს არ დაეკისრა. კონტრაქტების გაფორმებისას შესასყიდი პროდუქტების ფასის სეზონური ცვლილებები, ანალოგიურ პროდუქტებზე მსოფლიო ფასების შესახებ ინფორმაცია და მრავალრიცხოვანი სხვა არ იქნა გათვალისწინებული.

კრედიტის თანხა 70 მილიონი ეკიუ; შეღავათიანი პერიოდი 1992-1995 წლები; ძირითადი ვალის დაფარვა ერთდროულად

1995 წლის 21 აგვისტოს;

2) ევროგაერთიანების მეორე კრედიტი თანხით 10 მილიონი ეკიუ წარმოიშვა 1993 წლის 5 მაისს ქ. ბრიუსელში ევროგაერთიანებასა და საქართველოს შორის დადებული საკრედიტო ხელშეკრულებით. კრედიტის მიზანი საკვები პროდუქტებისა და მედიკამენტების შეძენა იყო. კრედიტის მომხმარებლებია:

- საქართველოს რესპუბლიკის პურპროდუქტებისა და მეფრინველეობის მრეწველობის კორპორაცია.
- საქართველოს რესპუბლიკის ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტრო.

კრედიტის თანხა 10 მილიონი ეკიუ; შეღავათიანი პერიოდი 1993-1996 წლები; ძირითადი ვალის დაფარვა ერთდროულად 1996 წლის 15 იანვარს;

3) ევროგაერთიანების მესამე კრედიტი თანხით 40 მილიონი ეკიუ წარმოიშვა 1993 წლის 12 ივნისს ქ. ბრიუსელში ევროგაერთიანებასა და საქართველოს შორის დადებული საკრედიტო ხელშეკრულებით. კრედიტის მიზნობრიობა იყო საკვები პროდუქტებისა და მედიკამენტების შეძენა.

- კრედიტის მომხმარებლებია:
- საქართველოს რესპუბლიკის პურპროდუქტებისა და მეფრინველეობის კორპორაცია.
- საქართველოს რესპუბლიკის ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტრო.
- საქართველოს რესპუბლიკის კრედიტის თანხა 40 მილიონი ეკიუ; შეღავათიანი პერიოდი 1993-1997 წლები; ძირითადი ვალის დაფარვა ერთდროულად 1997 წლის 15 იანვარს;

ევროკავშირიდან აღებული სამივე კრედიტის მიხედვით ძირითადი და სამპროცენტო ვალის გადაუხდელობით 05.12.1997 წლის მდგომარეობით საქართველოს ევოკავშირისადმი 127,4 მილიონი ეკიუს ოდენობის (საქართველოს მიერ 25.09.1996 წელს და 27.03.1997 წელს დაფარული სამპროცენტო ვალის 14 მილიონი ეკიუს გათვალისწინებით) დავალიანება დაუფარველია.

ევროკავშირისა და საქართველოს შორის წარმოებული მოლაპარაკებების შედეგად საქართველოს დავალიანების პრობლემის გადაწყვეტის ასეთი ფინანსური სქემა (რომელიც ასახულია ურთერთგაგების მემორანდუმისა და სესხის ხელშეკრულებაში) ჩამოყალიბდა:

- საქართველო ევროგაერთიანებისადმი არსებულ მთლიან 127,4 მილიონი ეკიუს ოდენობის დავალიანებას დაფარავს.
- ევროგაერთიანება საქართველოს ახალ 110 მილიონი ეკიუს ოდენობის სესხს და 55 მილიონი ეკიუს ოდენობის გრანტს გამოუყოფს.
- ევროგაერთიანების ახალი სესხი საქართველოს შემდეგი პირობებით გამოეყო:

კრედიტის თანხა 110 მილიონი ეკიუ (103,72 მილიონი აშშ დოლარი);

შეღავათიანი პერიოდი 10 წელი; ძირითადი ვალის დაფარვის ვადა 5 წელი; სამპროცენტო განაკვეთი - ცვლებადი LIBOR-ი ეკიუსათვის + 0,0005 (რაც დღეისათვის შეადგენს დაახლოებით 4,5%).

ახალი სესხის თანხა, 110 მილიონი ეკიუს ოდენობით, საქართველოში 1998 წლის განმავლობაში ძველი დავალიანების დაფარვის შემდგომ ერთჯერადი გადახდით მიიღო. ამ თანხის დასაფარავად საქართველოს მხარემ ნიდერლანდების ცენტრალური ბანკიდან 3 დღით 50 მილიონი ეკიუ და დანარჩენი ნაწილი კი ეროვნული ბანკიდან ისესხა. ნიდერლანდების ცენტრალური ბანკის კრედიტის სამპროცენტო განაკვეთი ბანკის ერთკვირიანი განაკვეთის 3/7 იყო. კრედიტი მთლიანად დაფარულია.

გამოყოფილ გრანტს, 55 მილიონი ეკიუს ოდენობით, საქართველო შემდეგი გრაფიკით მიიღებს:

- გრანტის პირველ ტრანშს 10 მილიონი ეკიუს ოდენობით, 1998 წელს ძველი დავალიანების

ევროგაერთიანების კავალი კრედიტის დასაფარვად საქართველოში მიღებული 50 მილიონი ეკიუ გრანტის

დაფარვის შემდეგ მიიღებს.

- გრანტის მომდევნო ტრანშებს - მომდევნო 5 წლის განმავლობაში ყოველწლიურად დაწყებული 1998 წლიდან - 9 მილიონი ეკიუს ოდენობით.

ურთიერთგაგების მემორანდუმის მიხედვით ყოველი მომდევნო ტრანშის (9 მილიონი ეკიუს ოდენობით) მისაღებად საქართველომ გაფართოებული სტრუქტურული გარდაქმნების პროგრამის (ESAF) მოთხოვნები უნდა დააკმაყოფილოს და ყოველი მომდევნო 5 წლის განმავლობაში ევროგაერთიანების ახალი სესხის ძირითადი ვალი შემდეგი გრაფიკით უნდა დაფაროს:

- 10 მილიონი ეკიუ 1998 წელს;
- 11 მილიონი ეკიუ 1999 წელს;
- 13 მილიონი ეკიუ 2000 წელს;
- 13 მილიონი ეკიუ 2001 წელს;
- 13 მილიონი ეკიუ 2002 წელს.

როგორც ზემოთ მოყვანილი გრაფიკიდან ჩანს საქართველოს მიერ ყოველწლიურად დაფარული ახალი სესხის ძირითადი ვალი ევრო-გაერთიანებიდან მიღებული გრანტის ტრანშებით ნაწილობრივ კომპენსირებული იქნება. აქედან გამომდინარე, სხვაგვარა საქართველოს მიერ დაფარული ახალი სესხის ძირითად ვალსა და ევროგაერთიანების მიერ გამოყოფილ გრანტის ტრანშებს შორის საქართველოს საკუთარი

წყაროებიდან (ბიუჯეტიდან) უნდა დაიფაროს, კერძოდ:

- 1 მილიონი ეკიუ 1998 წელს;
- 2 მილიონი ეკიუ 1999 წელს;
- 4 მილიონი ეკიუ 2000 წელს;
- 4 მილიონი ეკიუ 2001 წელს;
- 4 მილიონი ეკიუ 2002 წელს.

4. ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკიდან საქართველოს აქვს სამი კრედიტა მიღებული, ხოლო ორი მათგანი საქართველოს პარლამენტის მიერ ჯერ არ არის რატიფიცირებული.

1) საქენერგოს კრედიტი 18,1 მილიონი აშშ დოლარის ოდენობით წარმოიშვა 1994 წლის 19 დეკემბერს, ევროპის რეკონსტრუქციის ბანკსა და საქენერგოს შორის დადებული საკრედიტო ხელშეკრულებით.

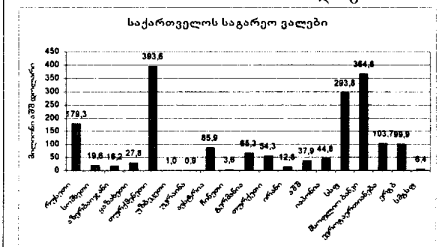
კრედიტის მიზნობრიობაა რიონისა და გარდაბნის ჰიდროელექტროსადგურის მოდერნიზაცია.

კრედიტის თანხა 18,1 მილიონი აშშ დოლარი; ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 1998-2009 წლები;

სამპროცენტო განაკვეთი წლიური 7,2%. საკომისიო წლიური 1%.

2) აეროპორტის კრედიტი 11 მილიონი აშშ დოლარის ოდენობით წარმოიშვა 1995 წლის 13 ივნისს, ევროპის რეკონსტრუქციის ბანკსა და საქციო საზოგადოება „თბილისის აეროპორტს“, შორის დადებული საკრედიტო

დიაგრამა №1

ხელშეკრულებით.

კრედიტის მიზნობრიობაა თბილისის აეროპორტის რეკონსტრუქცია.

კრედიტის თანხა 11 მილიონი აშშ დოლარი; ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 1998-2005 წლები;

სამპროცენტო განაკვეთი წლიური 6,59%. საკომისიო პირველ ტრანშზე 0,5% და მეორე ტრანშზე 1%.

3) საკრედიტო ხაზი 12 მილიონი აშშ დოლარის ოდენობით ხელმოწერილ იქნა 1996 წლის 12 დეკემბერს.

კრედიტის მიზნობრიობა იყო მცირე ბიზნესის განვითარება, მაგრამ ფაქტურად საბანკო სფეროს დახმარებით განხორციელდა.

კრედიტის მომხმარებლები (კრედიტის მიღების თარიღის შესაბამისად):

1996 წლის 12 დეკემბერი:
თბილკრედიტბანკი - 3 000 000 აშშ დოლარი;
თბილკოპბანკი - 2 000 000 აშშ დოლარი;
ტი-ბი-სი - 3 000 000 აშშ დოლარი.

1997 წლის 18 დეკემბერი:
თბილსინიერსალბანკი - 1 000 000 აშშ დოლარი.

1997 წლის 11 ნოემბერი:
ინტელექტბანკი - 2 000 000 აშშ დოლარი.

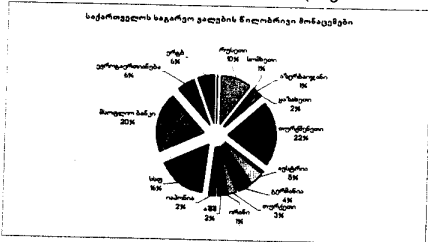
კრედიტის თანხა 12 მილიონი აშშ დოლარი;
ვალდებულების გადასახადი - 0,5%;
საპროცენტო განაკვეთი წლიური - LIBOR+1;
ფინანსური სექტორის დახმარება - 3,5%;
საგარანტიო გადასახადი: ფინანსთა სამინისტროს მონიტორინგის -1%;
ეროვნულ ბანკს - 0,5%;
ერთჯერადი საკომისიო ძირითადი თანხის - 1%;

ძირითადი ვალის დაფარვა - 14 თანაბარ ნაწილად (ნახევარწლიურად) ანუ 7 წელში;
შელავითა და პერიოდში - 2,5 წელი (ათვლა ეფექტურობის თარიღიდან იწყება);

ათვისება ხდება მაქსიმუმ 2 წელი - დაფარვა ათვისების დაწყებიდან 6 თვის შემდეგ იწყება.

ამ კრედიტების გარდა ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკთან ხელმოწერილია ორი საკრედიტო ხელშეკრულება: ენგურის ჰიდროელექტროსადგურის რეაბილიტაცია და საქართველოს სამხრეთკავკასიის სარკინიგზო კავშირი. მაგრამ ეს ხელშეკრულებები საქართველოს პარლამენტის მიერ არ არის რატიფიცირებული.

4) ენგურის ჰიდროელექტროსადგურების რეაბილიტაცია 38,75 მილიონი აშშ დოლარის ოდენობით 1998 წლის 22 დეკემბერს

დადებული საკრედიტო ხელშეკრულებით წარმოიშვა.

კრედიტის მიზნობრიობა:

• ტრანსკავკასიური რკინიგზის მარშრუტის, მაგისტრალის ფიზიკური და ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესების გზით, კავკასიისა და ცენტრალური აზიისათვის უმნიშვნელოვანეს საერთაშორისო სატრანზიტო გზად გადაქცევა;

• საქართველოს სახელმწიფო რკინიგზის კომერციალიზაციის ხელშეწყობა;

• სარკინიგზო ოპერაციების გარემოს დაცვითი მართვის გაუმჯობესება.

კრედიტის თანხა 38,75 მილიონი აშშ დოლარი;

შელავითა და პერიოდში 1998-2002 წლები;

ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 2002-2013 წლები;

საპროცენტო განაკვეთი წლიური 7,3%;
წლიური საჯარიმო განაკვეთი 2%+Margin+LIBOR.

5) საქართველოს სამხრეთკავკასიის სარკინიგზო კავშირი. კრედიტი 20 მილიონი აშშ დოლარის ოდენობით, 1998 წლის 22 დეკემბერს, დადებული საკრედიტო ხელშეკრულებით წარმოიშვა.

კრედიტის მიზნობრიობა:

• სექტორის შემდგომი რესტრუქტურისა და პრივატიზაციისათვის, სამთავრობო ღონისძიებების გატარების ხელშეწყობა;

• ელექტროენერგიით მომარაგების მოცულობის გაზრდა და შესაძლო დაბალი მაჩვენებლის პირობებში (10%-ით გაზრდის ენერგიის გამოყენებას ქვეყნის მასშტაბით) მისი სტაბილურობა.

კრედიტის თანხა 20,0 მილიონი აშშ დოლარი;

შელავითა და პერიოდში 1998-2001 წლები;

ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 2001-2010 წლები;

საპროცენტო განაკვეთი წლიური LIBOR +1%;
წლიური საჯარიმო განაკვეთი 2%+Margin+LIBOR.

5. სოფლის მეურნეობის განვითარების საერთაშორისო ფონდის (IFAD) კრედიტი. საქართველოსა და სოფლის მეურნეობის განვითარების საერთაშორისო ფონდის შორის სოფლის მეურნეობის განვითარების პროექტზე სასესიო ხელშეკრულებას ხელი მოეწერა 1997 წლის 15 მაისს.

კრედიტის თანხა 4,7 მილიონი SDR;

ათწლიანი შელავითა და პერიოდში 1997-2007 წლები;

ძირითადი ვალის დაფარვის პერიოდი 2007-2037 წლები;

საპროცენტო განაკვეთი წლიური 0,75%;
მომსახურების საპროცენტო განაკვეთი წლიური 0,75%.

ამ მოხსენების განხილვისას აღინიშნოს ის, რომ საქართველოს ყოფილი სსრკ-ს ზოგიერთ ქვეყნის მიმართ სავალ ვალდებულებებზე გააჩნია პრეტენზიები. საქართველოს მიერ

აღნიშნულის განხილვა აუცილებელია, სხვადასხვა დონის ოფიციალურ ამ ქვეყნების წარმომადგენლებთან შემდგომ შეხვედრებზე მათზე ყურადღება აუცილებლად უნდა გამახვილდეს.

საქართველოს პრეტენზიებით გააჩნია შემდეგი ქვეყნების მიმართ:

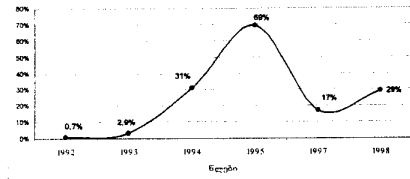
- აზერბაიჯანი;
- რუსეთი;
- სომხეთი;
- ყაზახეთი.

საქართველოს სომხეთისადმი დავალიანების რესტრუქტურისა და მოლაპარაკებისას, მხარეებმა ორ ქვეყანას შორის ურთიერთდავალიანების შესწავლის აუცილებლობა ცალკე ოქმით დაადასტურეს. ამ მიზნით ერთობლივი კომისია შეიქმნა. ფინანსთა სამინისტროს წინასწარი შეფასებით სომხეთის მხარის დავალიანებები ჩვენი ორგანიზაცია-დანესებულებების მიმართ (საქგაზი, საქტრანსგაზი, საქენერგო და სხვა) შეადგენს დაახლოებით იგივე თანხას, რამდენიც საქართველოს ვალდებულებების რესტრუქტურისა და მოლაპარაკების შედეგად, ფინანსთა სამინისტრო დასავსა საკითხის რესტრუქტურირებული თანხის კორექტირების (ნაწილობრივ ან მთლიანად გაბათილების) თაობაზე.

რუსეთის დავალიანებებთან დაკავშირებით გაგვანჩია ზოგიერთი ინფორმაცია, რომელიც რუსეთის კრედიტის რესტრუქტურისა და მოლაპარაკების დროს

დიაგრამა №3

საქართველოს საგარეო ვალდებულებების დასახადებები ენაპროცენტო შიდაპროცენტო

არ გაუთვალისწინებიათ.

საპროცენტო საზოგადოებრივი რუსეთის სახელმწიფო სადაზღვევო კომპანიის „Росгосстрах“-ის ვიცე პრეზიდენტის 5. ფ. გალაგუშას 1993 წლის 26 თებერვლის წერილით ირკვევა, რომ კომპანიას, რომელიც სსრკ-ს სახელმწიფო მეშვედრედ გვევლინება, აქვს საქართველოს სადაზღვევო კომპანიის დავალიანებები, რომელიც 1992 წლის 1 იანვრის მდგომარეობით 167.933.034 რუსულ რუბლს შეადგენს. თუ მაშინდელი კურსით

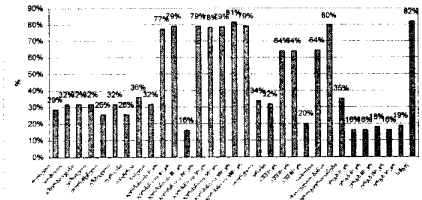
ვიანგარიშებით, ერთი დოლარი დაახლოებით 167 რუბლს შეადგენდა. ე.ი. დავალიანება მაშინდელი მდგომარეობით დაახლოებით 1 მილიონი აშშ დოლარს შეადგენს. აღსანიშნავია ისიც, რომ 1992 წლიდან ამ თანხას პროცენტი არ ერიცხებოდა. ამ საკითხთან დაკავშირებით არსებობს ოფიციალური მიმოწერა, მაგრამ შემდეგი დამდეგაურ კვლევაში.

მეორე შემთხვევაში, როგორც 1994 წლის 1 ნოემბრის თბილისის „საგარეო ეკონომიკური ბანკის“ რეგიონალური განყოფილების ანგარიშსწორებისა და ოპერაციების შედეგების აქტით ირკვევა რუსეთის ამავე ბანკის დავალიანება 14,336 მილიონი აშშ დოლარს შეადგენს.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოსადმი დავალიანებები საპროცენტო თანხები არ ერიცხება, რადგან ოფიციალურად

დიაგრამა №4

გარკვეულწილობით საქართველოს საგარეო ვალდებულებები

გაფორმებული არ არის. მოლაპარაკებების დროს აუცილებელია ამ საკითხების განხილულება. ეს თანხები უნდა დარიცხოს დავალიანებებზე ან კომპენსირდეს საქართველოს გადასახდელებში, რათა ადგილი არ ჰქონდეს თანხების დაკარგვას. საქართველოს მხარე დავალიანებებზე საპროცენტო თანხებს იხდის, ხოლო სხვა ქვეყნები კი ამაზე თავს არ იწუხებენ.

საქართველო ასამდე საერთაშორისო ორგანიზაციისათვის თანამშრომლობს და მათი წევრია, რისთვისაც შესაბამისი საწევრო შენატანებია საჭირო. (იხ. დანართი №4)

საქართველოს ფინანსური ვალდებულებები საერთაშორისო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობისა და განვითარების გამო 1998 წლის 1 იანვრის მდგომარეობით 30 317 018 აშშ დოლარს შეადგენს. აღნიშნული ინფორმაცია საგარეო საქმეთა სამინისტროდან მიღებული ინფორმაციის საფუძველზე შექმნილი №4 დანართშია მოცემული. საერთოდ საკითხავია საჭიროა თუ არა ამდენი საერთაშორისო ორგანიზაციის წევრობა.

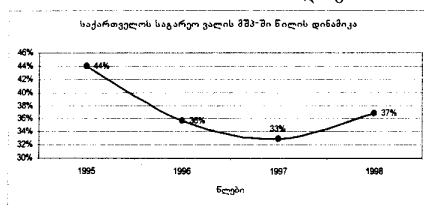
როგორც ზემოთ მოყვანილი მასალებიდან ვხედავთ, მდგომარეობა არცთუ ისე სასარბილოა. კრედიტები მთავრობის წევრებისა და სხვათა მიერ

ზეპირი და წერილობითი მითითებების შესაბამისად გაიცემოდა. კრედიტების განაწილება გრანტიზაციებზე, მათი რატიფიკაციის შემდეგ, შესაბამისი კონკურსის ჩატარების საფუძველზე უნდა მომხდარიყო. კრედიტის მიმღები ორგანიზაციების ფინანსური მდგომარეობა დაეტალურად უნდა შეესწავლათ, განაწილებულიყო მათი ბოლო პერიოდის ბალანსები და ეკონომიკური მაჩვენებლები. ერთი ორგანიზაციისათვის მოკლე პერიოდის მანძილზე ერთიდაიგივე მიზნისათვის ორი ან მეტი სახელმწიფო კრედიტის გაცემა დაუშვებელი უნდა ყოფილიყო. და საერთოდ, მიუღებელია სახელმწიფო გარანტიით მიღებული კრედიტების ორგანიზაციებზე გადაცემა.

1997 წელს ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის მიერ მიღებულ იქნა ახალი საკრედიტო ხაზი, რომელიც კომერციულ ბანკებზე გაცემულია ეროვნული ბანკის კონტროლის ქვეშ. კრედიტის მიზნობრივი ხარჯვისა და მისი დაფარვის მექანიზმის უკეთ ამუშავებისათვის მომსახურე ბანკებმა შეკრიბეს გზები უნდა მიიღონ, რადგან, როგორც პრაქტიკა გვიჩვენებს, თურქეთის კრედიტზე, დავალიანების მქონე ორგანიზაციები, არცხინად განაგრძობენ საქმიანობას და საკმაოდ სოლიდური ამონაგების პრობლემაში კრედიტის დაფარვით თავს არ ინუხებენ.

საქართველოს მიერ ცივილიზირებული ქვეყნის იმიჯის შექმნა და მისი საერთაშორისო პრესტიჟის ამაღლება, რაც პირდაპირ

დიაგრამა №5

უკავშირდება ქვეყანაში არსებული ლეგიტიმურობის დონეს, გარდა წმინდა მორალური ეფექტისა, გამოკვეთილ ეკონომიკურ შინაარსაც ატარებს. ვინაიდან საქართველოში ეკონომიკური განვითარების პერსპექტივები ბევრად და მოკიდებული უცხოური ინვესტიციების მოზიდვაზე, საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ ჩვენი ქვეყნის საიმედო ცივილიზებულ სახელმწიფოდ მიჩნევა სტიმულს აძლევს საქართველოს ეკონომიკაზე უცხოური კაპიტალის დაბრუნებას.

საგარეო ვალის პრობლემა — მსოფლიო პრაქტიკაში კარგად ცნობილი მოვლენაა. დავალიანების მსოფლიო კრიზისმა 70-იანი

წლების ბოლოს და 80-იანი წლების დასაწყისში, სავალო ვალდებულებების მარდვის სფეროში გამოიწვია მნიშვნელოვანი გამოცდილების დაგროვება, რამაც საერთაშორისო ხასიათი მიიღო და ჩვენს ქვეყანაშიც შეიძლება ასევე ეფექტურად გამოვიყენოთ.

თუ კი ქვეყანა საგარეო ვალებს იღებს, მაშინ მან საწარმოო სიმძლავრეებიც უნდა გაზარდოს. ამასთან, არა მარტო ქვეყნის შიდა ბაზარზე საჭირო საქონლის წარმოება, არამედ ექსპორტზე უნდა გაიზარდოს, რათა გაზრდილ საგარეო ვალზე ძირითადი და საპროცენტო გადასახდელები დააფინანსონ. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ვალის მომსახურების გადასახდელები ექსპორტისა და საერთო წარმოების მაღალ ნილს მიიღწევს. ამ შემთხვევაში კომერციული კრედიტორები აღარ მოინდომებენ ქვეყნის დაკრედიტების გაგრძელებას.

საგარეო ვალის აღების ძირითადი მიზეზი უმეტეს შემთხვევაში საგადასახდელო და საბიუჯეტო დეფიციტია. ვითუ ტანხი ბიუჯეტის მდგომარეობის გაუარესების ოთხ ძირითად მიზეზს გამოიყვად:

პირველი მიზეზი — საქესპორტო ნედლეულზე ფასის სწრაფი ზრდის შედეგად საბიუჯეტო შემოსავლების შემთხვევითი ზრდა (მაგ. ნავთობზე ფასის ზრდა) მოხმარების გასაფართოებლად ან მცირედ შემოსავლიანი და არა ნორმალური და ჯანმრთელი ინვესტიციების დასაფინანსებლად გამოიყენება.

მეორე პრობლემა საგადასახადო სტრუქტურას ეხება. ინფლაციის პერიოდის დროს თუ გადასახადებიდან შემოსავლები ფასების საერთო დონის ზრდის პროპორციულად არ იზრდება, მაშინ სახელმწიფო შემოსავლები, ერთობლივ ეროვნულ პროდუქტთან შედარებით, შემცირდება.

მესამე მიზეზია სახელმწიფო ხარჯების შემოსავლებთან შედარებით უფრო სწრაფი ზრდა. რაც, შეიძლება იყოს ცალკეული ჯგუფებიდან პოლიტიკური ზენოლის მიზეზი. მაგალითად, მთავრობის იძულება გააფართოოს სახელმწიფო ინვესტიციების პროგრამა, გაზარდოს ხელფასები სახელმწიფო სექტორში და სხვა.

მეოთხე პრობლემა — მთავრობის რეაქცია ვაჭრობის პრობლემის გაურესებაზე, რის შედეგადაც რეალური შემოსავლები მცირდება. სახელმწიფო ხარჯების სტრუქტურა ამ ცვლილებებზე დააბრუნდება.

საგარეო სესხები უნდა გამოიყენონ იმისათვის, რომ ეკონომიკის ზრდის მაღალი და სტაბილური ტემპები უზრუნველყონ, რაც ასევე საგადასახდელო ბალანსის მდგრადობას გამოიწვევს. ამისათვის საჭიროა, რომ მიღებულმა სესხებმა, ეკონომიკური პოლიტიკის სხვა აუცილებელ ღონისძიებებთან ერთად, მომავალში რეალური უცხოური საშუალებების საკმაოდ დიდი შემოღინება უზრუნველყონ. საგარეო

დავალიანებების მართვის ღონისძიებების ძირითადი მიზანია - ქვეყნის საგარეო ვალდებულებების ზრდა და ვალისაღების მომსახურების შესაძლებლობას არ უნდა უსწრებდეს.

საგარეო ვალეების მართვისათვის ეკონომისტები იყენებენ მისი მომსახურების კოეფიციენტს, რომელიც დავალიანების ყველა გადასახდელებსა და საქონლისა და მომსახურების ექსპორტით სავალუტო შემოსავლებს შორის დამოკიდებულებას წარმოადგენს. იგი პროცენტებში გამოისახება და სახელმწიფო ვალის მომსახურების კოეფიციენტის უსაფრთხო დონედ მიიღებულია 25%.

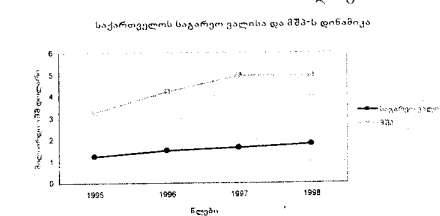
1998 წლის მონაცემებით საქართველოს საგარეო ვალეებზე გადასახდელებმა საქონლისა და მომსახურების ექსპორტის 29% შეადგინა.

1998 წლის მონაცემებით საქართველოს საგარეო ვალეებზე გადასახდელებმა საქონლისა და მომსახურების ექსპორტის 29% შეადგინა

დინამიკაში ამ მაჩვენებელმა შემდეგი სახე მიიღო (იხ. დიაგრამა №3): 1992 წლისათვის, მომსახურების კოეფიციენტმა როდესაც ჯერ კიდევ საქართველოს დავალიანებები უმნიშვნელო იყო, 0,7% შეადგინა. შემდეგი პერიოდისათვის გადასახდელები სწრაფად იზრდებოდა და უკვე 1996 წლისათვის 6,9%-ს მიაღწია. ფინანსთა სამინისტროს მიერ ჩატარებული მოლაპარაკებების შედეგად მიღწეული რესტრუქტურაციის შემდეგ 1997 წლისათვის უკვე საერთაშორისო ვალდებულებებზე მომსახურების კოეფიციენტი 17%-მდე დაეცა. თუმცა 1998 წლისათვის მომსახურების კოეფიციენტი 29%-მდე გაიზარდა (იხ. დიაგრამა №3).

ექსპორტის მაღალი ზრდის ტემპის მქონე ქვეყნებს, ექსპორტთან და წარმოებასთან მიმართებაში შეუძლიათ საგარეო ვალის უფრო

დიაგრამა №6

მაღალი დონის ქონა. ხოლო დავალიანების მაღალი დონის მქონე ქვეყნებში მაკროეკონომიკური შოკების საშიშროება

წარმოიშობა: საგარეო სესხებზე ცვალებადი საპროცენტო განაკვეთები შეიძლება სწრაფად გაიზარდოს ან კრედიტორებმა, რაღაც მიზეზების გამო, შეამცირონ დაკრედიტება.

ასეთი შოკური სიტუაციის დროს ქვეყანა მოვალეა ერთი რამდენიმე გზა უნდა ამოიჩინოს: შეამციროს კერძო ინვესტიციები, სახელმწიფო ხარჯები ან გაზარდოს სახელმწიფო შემოსავლები (საგადასახადო შემოსავლები). ბოლო ორი ვარიანტი კერძო მოხმარების შემცირებას მოითხოვს.

ეკონომიკური ზრდის მაღალი ტემპების მისაღწევად საგარეო კრედიტების ეფექტურად გამოყენება აუცილებელი პირობაა. კრიზისულია სიტუაცია, მაშინ როდესაც საგარეო კრედიტების დიდი ნაწილი არასაწარმოო საქმიანობისა და საგადასახდელო ბალანსის მუდმივი დეფიციტის დასაფინანსებლად გამოიყენება.

საქართველოს დავალიანებათა რესტრუქტურირების მიმართულებით აღსანიშნავია 1997 წელსა და 1998 წლის დასაწყისში მიღწეული შედეგები.

ევროგაერთიანებისადმი დავალიანება, რაც 127,4 მილიონ ეკვუს შეადგენდა, საკმაოდ მძიმე ტვირთი იყო. 1997 წლის სექტემბერში ევროგაერთიანების დელეგაციის საქართველოში ვიზიტის დროს აღნიშნული პრობლემის გადაჭრის გეგმზე იყო დაპირება. აღნიშნული დავალიანების რესტრუქტურირების პარამეტრების დადგენისას უშუალოდ საქართველოს ბიუჯეტის შეზღუდული შესაძლებლობები იქნა გათვალისწინებული.

დღესდღეობით საქართველოს საგარეო ვალეების უმეტესი ნაწილი რესტრუქტურირებულია, რამაც კომერციულ კრედიტებზე გრანტ-ელემენტის ზრდაც გამოიწვია. დანართი №1 და დიაგრამა №4 გვიჩვენებს ამ მაჩვენებლის მიხედვით საქართველოს საგარეო ვალეების საერთო სურათს. ყველაზე მაღალი გრანტ-ელემენტები საერთაშორისო ორგანიზაციების კრედიტებზეა, მათ შორის აღსანიშნავია სოფლის მეურნეობის განვითარების საერთაშორისო ორგანიზაცია (რომლის გრანტ-ელემენტებმა 81,80% დაბალი გრანტ-ელემენტებია გერმანიის („სიონესის“) მესამე (16,21%) და ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების კრედიტებზე, რომლებიც კომერციული სახისაა).

ეკონომიკურების აზრით საგარეო ვალეები ქვეყნისათვის საშიშროებას არ წარმოადგენს, თუ მათი ზრდა ნაკლებია მშპ-ს ზრდაზე. აქედან გამომდინარე, ქვეყანა იმყოფება ეკონომიკის იმ სტადიაში, როდესაც დამატებითი კაპიტალი უფრო მეტ შემოსავალს იძლევა, ვიდრე მისი ღირებულებაა. ხოლო საწინააღმდეგო სიტუაცია იწვევს ქვეყნიდან კაპიტალის გაღივებას.

1996 წლის 1 მარტის მონაცემებით სახელმწიფო საგარეო ვალი 1,22 მილიარდ აშშ

დოლარს, ხოლო 1997 წლის 1 ივლისის მონაცემებით კი 1,50 მილიარდ აშშ დოლარს შეადგენდა.

1998 წლის 1 იანვრის მონაცემებით საქართველოს საგარეო ვალის 1,63 მილიარდი აშშ დოლარს გაუტოლდა, ხოლო 1999 წლის 1 აპრილისათვის კი 1811,4 მილიარდ აშშ დოლარს შეადგენდა (იხ. დიაგრამა №6).

1995 წელს საქართველოს საგარეო ვალების წილი მშპ-ში 44%-ს უტოლდებოდა, შემდეგ უკვე 1996 წელს 36%-მდე დაეცა, ხოლო 1997 წლისათვის კი 33% იყო. ეს დადებითი ტენდენცია 1998 წელს

საპარტეზოლოს საგარეო ვალეზა 1998 წელს დაასლოზაიტი გზა-ს 37% ზეადიწა

შეიცვალა, მაჩვენებლი 37%-მდე გაიზრდა (იხ. დიაგრამა №5).

1995 წლიდან 1997 წლამდე მთლიანი შიდა პროდუქტის, საგარეო ვალეზა, ზრდის უფრო მაღალმა ტემპებმა, მშპ-ში საგარეო ვალის წილის შემცირება გამოიწვია. ხოლო 1998 წელს მშპ დოლარებში, საგარეო კრედიტების მოზიდვასთან ერთად, მცირედით დაეცა კიდევც. ეს დინამიკა კარგად ჩანს დიაგრამაზე №6.

საქართველოში მაჩვენებლით მეზობელ ქვეყნებს შორის ყველაზე დაბე მდგომარეობაშია. დიაგრამა №7 გვიჩვენებს ამ შედარებას, თუმცა ეს მაჩვენებლები აღებულია 1995 წლის მონაცემებით, რომლის მიხედვით საქართველოს საგარეო ვალის

1998 წელს უზეოური კრედიტაიის ზრდასთან ერთად მთლიანი შიდა პროდუქტი ზემცირდა და ავასთან, გზა-ში საგარეო ვალის წილი გაიზარდა

წილი მშპ-ში 44% იყო. სხვასთან შედარებით მაღალი მაჩვენებლები აქვთ თურქეთსა (43%) და რუსეთს (35%). საქართველოს მაჩვენებელი, როგორც გვედავტ მცირდება, მაგრამ მაინც მაღალია. რჩება.

საქართველოს საგარეო ვალის მშპ-ში მაღალი პროცენტის გამო ვალის შემდგომი ზრდა დასაშვებია მხოლოდ ძლიერი შეღავათიანი პირობებით მიღებული კრედიტების ხარჯზე. ე. ი. როგორც ზემოთ ვთქვით არანაკლებ 5 წლის შეღავათიანი პერიოდითა და არა უმეტეს წლიური 4% საპროცენტო განაკვეთით.

ახალ კრედიტებზე გადასახდელი საპროცენტო თანხა არ უნდა აჭარბებდეს ექსპორტის ზრდის ტემპებს. წინააღმდეგ შემთხვევაში გამოიწვევს სავალუტო რეზერვების შემცირებას და დამატებითი ვალდებულებების წარმოშობას.

საგარეო დავალიანების დონის კონტროლისათვის მსოფლიო პრაქტიკაში რამდენიმე წინადადება იქნა შემოტანილი (მაგალითად, დავალიანების მომსახურების

საერთო მაჩვენებელი განსაზღვრულ ციფრამდე შეიზღუდოს). დავალიანების მომსახურების განსაზღვრული მაჩვენებლის შენარჩუნების შესაძლებლობა დამოკიდებულია რიგ ფაქტორებზე როგორიცაა: ექსპორტის პერსპექტივა, მოთხოვნილებები იმპორტში, მარაგების დონე, საგარეო ვაჭრობის შემდგომი პირობები, მომავალი საპროცენტო განაკვეთი და მოქნილობის დონე.

სესხების სიდიდის ოფიციალური ქტირი უზრუნველყოფს საფინანსო დისციპლინას და მთავრობას იძულებულს ხდის მაკროეკონომიკის ხელმძღვა- ნელობისაკენ მიმართოს ყურადღება.

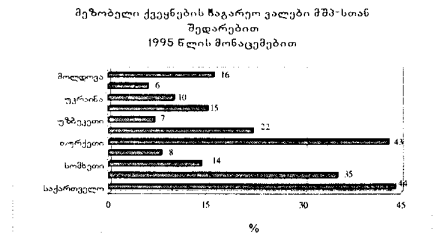
სახელმწიფოს მიერ საგარეო კრედიტების შეზღუდვამ შეიძლება კერძო სექტორზე იმპოქტყდოს. რადგან მთავრობის მიერ სესხების შიდა ბაზარზე აღებისას, კერძო სექტორი იძულებულია სესხები უცხოეთიდან მიიღოს, ხშირად უფრო მაღალი საპროცენტო განაკვეთითა და მოკლე ვადით, ვიდრე მთავრობას შეეძლო.

როგორც ცნობილია, საქართველოს მთავრობა ახალი საგარეო სესხების აბსოლუტურ მაჩვენებელს ფინანსური წლის დასაწყისში ადგენს. 1999 წლის ბიუჯეტით ახალი საერთაშორისო ვალდებულებები 284,8 მილიონი ლარიტაა გათვალისწინებული (142,4 მილიონი აშშ დოლარი).

დანართში №3 მოცემულია საქართველოს საგარეო ვალდებზე გადასახდელბის დინამიკა წლების მიხედვით. სადაც ნათლად ჩანს, რომ დღეისათვის არსებულ ვალეზზე გადასახდელბი 2002 წლამდე იზრდება, შემდეგ კი სწრაფად ეცემა. ეს განპირობებულია იმით, რომ 1998 წლიდან — 2002 წლამდე გადასახდელია თურქმენეთის კრედიტის

წილი მშპ-ში 44% იყო. სხვასთან შედარებით მაღალი მაჩვენებლები აქვთ თურქეთსა (43%) და რუსეთს (35%). საქართველოს მაჩვენებელი, როგორც გვედავტ მცირდება, მაგრამ მაინც მაღალია. რჩება.

საქართველოს საგარეო ვალის მშპ-ში მაღალი პროცენტის გამო ვალის შემდგომი ზრდა დასაშვებია მხოლოდ ძლიერი შეღავათიანი პირობებით მიღებული კრედიტების ხარჯზე. ე. ი. როგორც ზემოთ ვთქვით არანაკლებ 5 წლის შეღავათიანი პერიოდითა და არა უმეტეს წლიური 4% საპროცენტო განაკვეთით.

ძირითადი თანხა. 2006 წელს მთავრობამ რუსეთის კრედიტზე გადასახდელბი. ამის შემდეგ კი გადასახდელბი ძირითადად საერთაშორისო ორგანიზაციების კრედიტებზე გვრჩება.

თუ ახალი სესხები ძირითადი იქნება

საერთაშორისო ორგანიზაციებიდან მიღებული, მაშინ 2006 წლიდან გადასახდელბი არც თუ ისე დიდი იქნება. ყველაზე მძიმე პერიოდი საქართველოს ყოველწლიური გადასახდელბის მხრივ თურქმენეთის ვალის დაფარვამდე აქვს, რადგანაც მაღალი კრედიტის შემთხვევაში ძირითადი თანხის დაფარვის მოკლე პერიოდი გაქვს და ამიტომ ყოველწლიური გადასახდელბი დიდიან. თუმცა თურქმენეთის მხარესთან მოლაპარაკებები მიმდინარეობს და 1998 წელს, როგორც ზემოთ ვთქვით, მხოლოდ მეოთხედი ნაწილია გადახდილი, ხოლო 59,04 მილიონი დოლარი ვადაგადაცდილებულ გადასახდელბში ითვლება.

1999 წელს გადასახდელბის ძირითადი წილი თურქმენეთის ვალზე მოდის, რომლის გადახდაც ნაკლებად შესაძლებელია. როგორც 1998 წელს ასევე მიმდინარე წელსაც (19,68 მილიონი 78,8

საპარტეზოლოს საგარეო ვალეზის მოზახუზეზის გადასახდელბაში 1998 - 2002 წწ. მიიზე ზემცირდი აბჰს. 2002 წლამდე თურქმენეთის კრედიტზე ძირითად თანხაა გადასახდელი. რუსეთის კრედიტზე გადასახდელბი კი 2006 წელს მთავრდება.

მილიონ აშშ დოლარიდან) შეიძლება გადახდილი იქნას, მხოლოდ ნაწილი. დანართში №3 ახლანდელი ხელშეკრულებებით არსებული გადასახდელბია მოცემული, მაგრამ შეიცვალეს მომავალში აღნიშნული შეიძლება უზიკვალოს (მაგალითად, თურქმენეთის), რაც გადასახდელბის დინამიკასაც შეცვლის. თურქმენეთის კრედიტის ძირითადი თანხის გადახდის ვადები 2002 წლის შემდეგ გადაინევა, რადგან უკვე 1998 წლის 59,04 მილიონი აშშ დოლარი ვერ გადაეცხადეთ.

საგარეო კრედიტებზე არ უნდა იყოს LIBOR-ის მსგავსი ცვალებადი საპროცენტო განაკვეთი, რადგან კრიზისული მდგომარეობისას კურსის მომატებისასა და შემცირებას არსებობს. ეს დამატებით ხარჯებს წარმოშობს და შეიძლება საქართველოში კრიზისი გამოიწვიოს. ფიქსირებული საპროცენტო განაკვეთი საშუალებას იძლევა თავიდან ავიცილოთ ასეთი კრიზისული მდგომარეობა. ამასთან მომავალი გაუთვალისწინებელი გადასახდელბის გაზარდის საშიშროებაც არსებობს.

საგარეო ვალეზის რესტრუქტურზაციის განხორციელება კრედიტორებისა და მოვალეების ტიპებზეა დამოკიდებული.

ერთ-ერთია მთავრობათაშორისი სესხების რესტრუქტურზირება პარიზის კლუბის ოფიციალური კრედიტორების ჩარჩოში. განიხილება ორი ვარიანტი ძირითადი ან საპროცენტო თანხის რესტრუქტურზირება. მათი რეალიზაციის უმთავრეს პირობას საერთაშორისო

სავალუტო ფონდსა და მოვალე ქვეყანას შორის, „ეკონომიკური განვითარებისა და მდგრადი სავადაზდლო განვითარების არსებობის, პროგრამის ფარგლებში, შეთანხმება წარმოადგენს. ამ პროგრამის მიზანია დამატკივოს, რომ საჭირო აღარ იქნება დავალიანების შემდგომი რესტრუქტურზაცია.

დავალიანების გადაფორმების პირველი პირობები 1988 წლის ივნისში პარიზის კლუბის ჩარჩოებში მიიღეს და ტორონტოს პირობები (შეთანხმების ხელმოწერის ადგილის მიხედვით) ეწოდებოდა. მოცემული პირობები მოვალეებს ვალის მესამედის ჩამოწმების ან დაბალი (საბაზრო განაკვეთზე 3,5%-ით ნაკლები ან მისი ნახევარი) საპროცენტო განაკვეთის გამოყენების საშუალებას აძლევს. ტორონტოს პირობების გამოყენებით ოცმა მოვალე ქვეყანამ 5,9 მილიარდი აშშ დოლარის ოდენობის საგარეო დავალიანებების რესტრუქტურზირება მოახდინა.

1991 წლის დეკემბერში ტორონტოს პირობები ლონდონის პირობებით (თავიდან გაღრმავებული ტრორ- ნტის პირობები უწოდეს) შეიცვალა, რითაც მოვალეებს ვალის 50%-ის ჩამოწმების საშუალება მიეცათ.

ლონდონის პირობებმა მოვალეებისგან შემოსული თანხის კრედიტორებს შორის თანაბრად განაწილების საშუალება წარმოქმნა. მისი უმთავრესი მიზნეა საშხლიანი პერიოდის დაწესება იყო, რომლის შემდეგაც კრედიტორები მოვალე ქვეყნის მიერ საერთაშორისო სავალუტო ფონდის პროგრამის შესრულების საზუსტესა და სხვა კრედიტორებთან დამყარებული შეთანხმებების პირობებს აფიქსირებდნენ. ეს უკანასკნელი უკვე გაფორმებული დავალიანებების პირობებზე უფდი არ უნდა ყოფილიყო. ამ შემთხვევაშიც, როგორც ტორონტოს პირობებისას, კრედიტორები უნდა დარწმუნდნენ იმაში, რომ ვალის შემცირება დამატებით რესტრუქტურზაციას არ გამოიწვევს. მისი მოქმედების ვადაში თავისი საგარეო დავალიანებების, საერთო თანხის 9,1 მილიარდი აშშ დოლარის, რესტრუქტურზირება 23-მა ქვეყანამ მოახდინა.

პარიზის კლუბის ჩარჩოებში თანამედროვე ვარიანტი დაბალ შემოსავლიანი ქვეყნებისათვის ნეაპოლის პირობებით რეგლამენტირდება, რაც ძალაში 1994 წლის დეკემბერში შევიდა. ამ პირობების უმთავრესი სიახლე რესტრუქტურზაციის ისეთი სქემების შექმნაა, რომლებიც სავალი ვალდებულებების მოცულობას შემცირებენ. რესტრუქტურზაციის პროგრამა მოვალეების მიერ ძირითადი ნაწილის გადახდის სამ წლამდე ვადით გადავადებას

მიერ მიღებული ვალების გადახდაზე. საგარეო ვალის ანულირება ერთი მხრივ საინტერესოა, მაგრამ მეორე მხრივ პრობლემაცაა. თუ დავალიანების ჩამონერა კრედიტორის თანხმობით ხდება, მაშინ პრობლემის წარმოშობის საშიშროება არ არის. მაგრამ თუ ქვეყანას საგარეო დავალიანებები გადაიხადა არ შეუძლია, მაშინ ეს ფაქტი მის კრედიტუნარიანობასა და საერთაშორისო პრესტიჟზე იმოქმედებს. ასეთ შემთხვევაში ახალი კრედიტის მიღება შეუძლებელი ხდება. მთავრობის მიერ წინა ხელისუფლების მიერ მიღებული საგარეო ვალების (როგორც რუსეთში 1917 წლის რევოლუციის, მსოფლიო ომის შემდგომ მოხდა) გადახდაზე უარის გამოაცხადების შემთხვევაში, პრობლემა ხდება არა მარტო ახალი კრედიტების მიღება, არამედ საგარეო ვაჭრობაში მონაწილეობაც და ინვესტიციებიც კი.

ასეთი პრობლემაცაა სიტუაციების მოსაგვარებლად ძირითადად საერთაშორისო საკულტურო ფონდი მუშაობს. თუ მოვალე ქვეყანა ვერ აკმაყოფილებს კრედიტორის მოთხოვნებს, მას ვალდებულებების დასაფარავად საკულტურო ფონდი შედარებით შედეგითაა პირობებით აძლევს კრედიტს. რადგან ნათელია, რომ თანამედროვე მსოფლიოში ჩაკეტილი ეკონომიკის ფუნქციონირება უკვე შეუძლებელია, ამიტომ ქვეყნები თავიანთი კრედიტუნარიანობის შეინარჩუნებას ცდილობენ. ასე მაგალითად, რუსეთმა სსრკ-ს საგარეო ვალდებულებები 80 მილიარდი აშშ დოლარი თავის თავზე აიღო. მათ გადახდაზე უარის შემთხვევაში, ახალი

კრედიტების მიღების ნაკლები შესაძლებლობა ექნებოდა.

საქართველო, ბალტიისპირა, TRACECA, სა და ბისეკის გარეგანი ეკონომიკის განვითარების მსოფლიო პრაქტიკის გამოცდილება და მონაწილეობა ვალდების რესტრუქტურირებაში.

ვალდების კონფერენციის საქველმოქმედო თუ ეკონომიკის ზრდის ხელშეწყობი ფონდების შესაქმნელად კრედიტორების მიერ ვალდების ეროვნულ ვალუტაში გადაცვლა იგულისხმევა. განხილული იყო სამი ვარიანტი. საქართველოსთვის უფრო საინტერესოა ბუნების დაცვის პროგრამები. მსოფლიო პრაქტიკაში არის მაგალითები ეკოლოგიური მიზნით სახელმწიფო ვალდების რესტრუქტურირებისა. 1995 წლის კონფერენციაზე „გარე სამყარო ევროპისათვის“, ევროპის ქვეყნებმა და აშშ-მ პოლონეთს 466 მილიონი აშშ დოლარი იმ პირობით ჩამოაწერეს, რომ ამ თანხას ქვეყნის შიგნით გარემოს დაცვისათვის გამოიყენებდა.⁶

საქართველოს, პერსპექტივაში, „TRACECA“-სა და „ბისეკის“, გარეთიანებში გარემოს დაცვის მიზნით მსოფლიო პრაქტიკის გათვალისწინებით ვალდების რესტრუქტურირება უნდა მოახდინოს.

საგარეო დავალიანებების რესტრუქტურირების მსოფლიო პრაქტიკაში ადაპტირებული მეთოდების სარგებლიანობისათვის ვალდებულებებით დამხმარებული ქვეყნებისათვის (რომელთა შემოსავლები ერთ სულ მოსახლეზე საშუალო დონისაა) ჰიუსტონის პირობებით წარმოდგენილი სქემების გამოყენებაა საჭირო.

დაწარმო

¹ LIBOR - ლონდონის ბანკთაშორისი საკრედიტო ბაზრის საპროცენტო განაკვეთი

² წყარო: საქართველოს კონტროლის პალატის მოხსენება, თბ., 1999 წელი.

³ „შეთანხმების ოქმი“, 1992 წლის 10 დეკემბერი.

⁴ „საკრედიტო შეთანხმება თურქეთის საექსპორტო საკრედიტო ბანკსა და საქართველოს რესპუბლიკის ექსპორტ-იმპორტის ბანკს შორის“, 1993 წლის 12 თებერვალი ქ. ანკარა. მუხლი 1 პუნქტი „ბ“.

⁵ „საკრედიტო შეთანხმება თურქეთის საექსპორტო საკრედიტო ბანკსა და საქართველოს რესპუბლიკის ექსპორტ-იმპორტის ბანკს შორის“, 1993 წლის 12 თებერვალი ქ. ანკარა. მუხლი 9 პუნქტი „ა“.

⁶ MINISTERIAL CONFERENCE "ENVIRONMENT FOR EUROPE" Bulgaria 1995

გამოყენებული ლიტერატურა:

- 1) „საგარეო დავალიანების პრობლემების გადაწყვეტა რესტრუქტურირების ახალი სქემით“, გაზეთი „ბანკი“ 1997 წლის №9-10
- 2) „საკრედიტო შეთანხმება თურქეთის საექსპორტო საკრედიტო ბანკსა და საქართველოს რესპუბლიკის ექსპორტ-იმპორტის ბანკს შორის“ 1993 წლის 12 თებერვალი
- 3) საქართველოს რესპუბლიკის მინისტრთა კაბინეტის 1995 წლის 14 აგვისტოს დადგენილება №483 „საქართველოს რესპუბლიკის მიერ საზღვარგარეთული კრედიტების აღების, განაწილებისა და მომსახურების წესის შესახებ“
- 4) საქართველოს რესპუბლიკის პრეზიდენტთან არსებული საკონსულტაციო ეკონომიკური საბჭოს 1996 წლის 27 დეკემბრის სხდომის ოქმი
- 5) საქართველოსა და თურქეთის მთავრობებს შორის 1992 წლის 10 დეკემბრის შეთანხმების ოქმი
- 6) საქართველოს ექსპორტ-იმპორტის ბანკსა და საქართველოს რესპუბლიკის ვაჭრობისა და მატერიალური რესურსების სამინისტროს შორის 1994 წლის 4 იანვარს დადებული საკრედიტო ხელშეკრულება
- 7) საქართველოსადმი გაწეული დახმარება 1992-1996 წწ.
- 8) ურთიერთგაგების შემორანდუმი ევროგაერთიანებასა და საქართველოს შორის
- 9) ნ. ყველაშვილი „საგარეო ვალი - შესავალი და გამოსავალი ორუცნობიანი განტოლებების მოყვარულთათვის“, ჟურნალი „მკო მიკო ეკონომიკა“ №3 თბილისი 1998 წელი
- 10) შეთანხმება რუსეთის ფედერაციასა და საქართველოს მთავრობებს შორის „რუსეთის ფედერაციის მიერ გაცემული სახელმწიფო კრედიტებზე საქართველოს დავალიანების რესტრუქტურირების შესახებ“ 1997 წლის 17 იანვარი
- 11) ხელშეკრულება სესხის შესახებ ევროგაერთიანებას, საქართველოსა და საქართველოს ეროვნულ ბანკს შორის
- 12) საქართველოს კონტროლის პალატის მოხსენება საქართველოს 1998 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის შესრულების შესახებ
- 13) საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს ინფორმაცია
- 14) საქართველოს ეროვნული ბანკის ინფორმაცია
- 15) საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტის ინფორმაცია
- 16) Контракт №1 "29" мая 1995 г "Между акционерное обществом "Аисберг" и товариществом с ограниченной ответственностью "Заря",
- 17) Титков В. "Реструктурирование внешнево долга" "Экономист" 1998 г №2, москва
- 18) MINISTERIAL CONFERENCE "ENVIRONMENT FOR EUROPE" Bulgaria 1995

საქართველოს საგარეო ვალუბი 1999 წლის 1 აპრილის მდგომარეობით
(მლნ აშშ დოლარი)

№	კრედიტორი ქვეყნები	კრედიტის თანხა	საპროცენტო განაკვეთი	შეღავათიანი პერიოდი	წელი მთლიან თანხაზე	კრედიტის ბანკგარეშობა	გრანტ-დამენტი	კრედიტის მიღების ან რესტრუქტურირების წელი
1	რუსეთი	179,27	4%	3 წელი	9,90%	10 წელი	28,65%	1997
2	სომხეთი	19,59	4%	5 წელი	1,08%	10 წელი	31,75%	1996
3	საზოგადოებრივი	16,19	4%	5 წელი	3,89%	10 წელი	31,75%	1997
4	უკრაინა	27,77	4%	5 წელი	1,53%	10 წელი	31,75%	1996
5	თურქმენეთი	393,57	4%	3 წელი	2,173%	8 წელი	25,52%	1996
6	უზბეკეთი	1,00	4%	5 წელი	0,06%	10 წელი	31,75%	1996
7	უკრაინა	0,92	4%	4 წელი	0,05%	8 წელი	25,82%	1997
8	უკრაინა	85,87	4%	5 წელი	4,74%	14 წელი	36,16%	1997
9	რუმინეთი	3,59	4%	5 წელი	3,20%	10 წელი	31,75%	1997
10	გერმანია	65,31			3,61%			
I	საქართველო	3,80	0,75%	10 წელი	0,21%	30 წელი	77,32%	1994
II	საქართველო	7,05	0,75%	12 წელი	0,39%	30 წელი	79,37%	1996
III	საქართველო	5,91	7,25%	3 წელი	0,33%	12 წელი	16,21%	1994
IV	საქართველო	2,170	0,75%	12 წელი	1,23%	30 წელი	79,37%	1996
V	საქართველო	10,85	0,75%	11 წელი	0,60%	30 წელი	78,23%	1995
VI	საქართველო	5,42	0,75%	11 წელი	0,30%	30 წელი	78,85%	1996
VII	საქართველო (მეცხოვრობისა)	2,71	0,75%	10 წელი	0,15%	40 წელი	81,29%	1998
რეზიდენტები		7,87	1%	12 წელი	0,43%	40 წელი	79,10%	1998
11	საქართველო	54,34	4,00%	4 წელი	3,00%	12 წელი	33,78%	1998
12	საქართველო	12,83	4%	5 წელი	0,71%	10 წელი	31,75%	1996
13	საქართველო	31,90			2,09%			
I	საქართველო	20,30	1,5%	25 წელი	1,10%	30 წელი	61,86%	1997
II	საქართველო	18,00	1,5%	25 წელი	0,83%	30 წელი	63,86%	1998
III	საქართველო	2,90	1 და 0,25%	2 წელი	0,16%	9 წელი	20,02%	1998
№	კრედიტორი ქვეყნები	კრედიტის თანხა	საპროცენტო განაკვეთი	შეღავათიანი პერიოდი	წელი მთლიან თანხაზე	კრედიტის ბანკგარეშობა	გრანტ-დამენტი	კრედიტის მიღების ან რესტრუქტურირების წელი
14	თანამშრომლობის ფონდი (OECD) - ინვესტიციის რეაბილიტაცია	44,77	2,3%	10 წელი	2,47%	30 წელი	64,36%	1998
15	სსსრ	233,76			16,22%			
16	საინტერნაციონალური ტრანზიტის განვითარების ფონდი (ITF)	75,22	რეზიდენტები	4 წელი	4,6%	10 წელი		1994-1995
17	საინტერნაციონალური ტრანზიტის განვითარების ფონდი (ITF)	39,13	რეზიდენტები	3 და 5 წელი	1,66%	5 წელი		1995
18	საინტერნაციონალური ტრანზიტის განვითარების ფონდი (ITF)	18,21	0,50%	5,5 წელი	10,49%	10 წელი	45,81%	1996-1998
19	საინტერნაციონალური ტრანზიტის განვითარების ფონდი (ITF)	264,77			20,14%		79,45%	1994-1998
20	საინტერნაციონალური ტრანზიტის განვითარების ფონდი (ITF)	103,72	იბორ - 0,0005	10 წელი	5,73%	15 წელი	35,08%	1998
21	საინტერნაციონალური ტრანზიტის განვითარების ფონდი (ITF)	99,85			5,51%			
22	საინტერნაციონალური ტრანზიტის განვითარების ფონდი (ITF)	18,13	7,20%	4 წელი	1,03%	4 წელი	5,25%	1994
23	საინტერნაციონალური ტრანზიტის განვითარების ფონდი (ITF)	11,00	5,59%	3 წელი	0,53%	3 წელი	5,28%	1995
24	საინტერნაციონალური ტრანზიტის განვითარების ფონდი (ITF)	2,00	1 და 1%	2,5 წელი	0,66%	3,5 წელი	7,86%	1996
25	საინტერნაციონალური ტრანზიტის განვითარების ფონდი (ITF)	38,75	7,30%	4 წელი	2,14%	15 წელი	16,11%	1996
26	საინტერნაციონალური ტრანზიტის განვითარების ფონდი (ITF)	20,00	I და 1%	3 წელი	1,13%	12 წელი	18,65%	1997
27	საინტერნაციონალური ტრანზიტის განვითარების ფონდი (ITF)	6,38	3,75%	10 წელი	0,35%	40 წელი	61,83%	1997
28	საინტერნაციონალური ტრანზიტის განვითარების ფონდი (ITF)	181,40						

მსოფლიო ბანკის კრედიტები 1999 წლის 1 აპრილის მდგომარეობით

№	კრედიტის დასახელება	კრედიტის თანხა		ათვისებული თანხა		საპროცენტო განაკვეთი	შეღავათიანი პერიოდი	კრედიტის ხანგრძლივობა	წელი მთლიან თანხაში	კრედიტის ხელმოწერის თარიღი
		(მილიონი SDR)	(მილიონი აშშ დოლარი)	(მილიონი SDR)	(მილიონი აშშ დოლარი)					
1	ინტერნაციონალური განვითარების	7,30	9,91	7,30	9,90	0,75%	10 წელი	35 წელი	2,72%	07.11.94
	მუნიციპალური ინფრასტრუქტურის									
2	რეაბილიტაციის	12,50	16,96	11,30	15,34	0,75%	10 წელი	35 წელი	4,65%	11.10.94
3	რეაბილიტაციის	51,00	69,22	51,00	69,22	0,75%	10 წელი	35 წელი	18,98%	31/03/95
4	სოფლის მეურნეობის განვითარების პროექტი	0,88	1,20	0,31	0,43	0,75%	10 წელი	35 წელი	0,53%	30/09/05
5	რეაბილიტაციის	8,10	10,99	8,00	10,86	0,75%	10 წელი	35 წელი	3,01%	31/01/96
6	სტრუქტურული გარდაქმნების კრედიტი I (SAC-1)	41,30	56,05	41,30	56,05	0,75%	10 წელი	35 წელი	15,37%	26/04/96
7	სტრუქტურული გარდაქმნების ტექნიკური დახმარების I (SAC-1)	3,30	4,48	3,27	4,43	0,75%	10 წელი	35 წელი	1,23%	26/04/96
8	განვითარების	9,70	13,16	2,30	3,12	0,75%	10 წელი	35 წელი	3,61%	05.08.96
9	ინტერნაციონალური განვითარების	1,00	1,36	0,58	0,78	0,75%	10 წელი	35 წელი	0,37%	14/04/97
10	სოფლის მეურნეობის რეაბილიტაციის	10,40	14,11	4,84	6,57	0,75%	10 წელი	35 წელი	3,87%	15/05/97
11	სტრუქტურული გარდაქმნების	37,70	51,16	25,30	34,34	0,75%	10 წელი	35 წელი	14,33%	12/08/97
№	კრედიტის დასახელება	(მილიონი SDR)	(მილიონი აშშ დოლარი)	(მილიონი SDR)	(მილიონი აშშ დოლარი)	საპროცენტო განაკვეთი	შეღავათიანი პერიოდი	კრედიტის ხანგრძლივობა	წელი მთლიან თანხაში	კრედიტის ხელმოწერის თარიღი
12	მუნიციპალური განვითარების და ინფრასტრუქტურის	15,10	20,49	1,30	1,76	0,75%	10 წელი	35 წელი	5,62%	15/08/97
13	სტრუქტურული გარდაქმნების კრედიტი 2 (SAC-2)	44,20	59,99	44,20	59,99	0,75%	10 წელი	35 წელი	16,45%	15/08/97
14	სტრუქტურული გარდაქმნების ტექნიკური დახმარების 2 (SAC-2)	3,70	5,02	1,97	2,68	0,75%	10 წელი	35 წელი	1,38%	15/08/97
15	სტრუქტურული გარდაქმნების	0,44	0,60	0,16	0,21	0,75%	10 წელი	35 წელი	0,16%	17/11/97
16	სტრუქტურული გარდაქმნების	1,46	1,99	0,29	0,39	0,75%	10 წელი	35 წელი	0,54%	12.01.97
17	ინტერნაციონალური განვითარების ფონდი	14,60	19,81	1,52	2,06	0,75%	10 წელი	35 წელი	5,43%	21/01/98
18	სტრუქტურული გარდაქმნების	3,40	4,61	0,23	0,31	0,75%	10 წელი	35 წელი	1,27%	18/02/98
19	სოფლის მეურნეობის მეორე პროექტის	0,88	1,20	0,37	0,51	0,75%	10 წელი	35 წელი	0,33%	22/05/98
20	სოფლის მეურნეობის	1,80	2,44	0,00	0,00	0,75%	10 წელი	35 წელი	0,67%	17/9/98
სულ		268,77	364,77	205,52	278,93					

გადასახდებელი საქართველოს საგარეო ვალებზე წლების მიხედვით
(მლნ. აშშ დოლარი)

დანართი №3

კრედიტორი ქვეყანა	გადასახდებელი წლების მიხედვით									
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
რუსეთი სულ	7,17	32,78	31,76	30,75	29,71	28,68	27,66	26,63		
აპირთადი თანხა		25,61	25,61	25,61	25,61	25,61	25,61	25,61		
ბაზროცენტო განაკვეთის თანხა	7,17	7,17	6,15	5,12	4,10	3,07	2,05	1,02		
სომხეთი სულ	0,78	0,78	4,70	4,55	4,39	4,23	4,08			
აპირთადი თანხა			3,92	3,92	3,92	3,92	3,92			
ბაზროცენტო განაკვეთის თანხა	0,78	0,78	0,78	0,63	0,47	0,31	0,16			
აზერბაიჯანი	0,65	0,65	0,65	3,89	3,76	3,63	3,50	3,37		
აპირთადი თანხა				3,24	3,24	3,24	3,24	3,24		
ბაზროცენტო განაკვეთის თანხა	0,65	0,65	0,65	0,65	0,52	0,39	0,26	0,13		
ყაზახეთი სულ	1,11	1,11	6,67	6,44	6,22	6,00	5,78			
აპირთადი თანხა			5,55	5,55	5,55	5,55	5,55			
ბაზროცენტო განაკვეთის თანხა	1,11	1,11	1,11	0,89	0,67	0,44	0,22			
თურქმენეთი სულ	91,31	88,16	85,01	81,86						
აპირთადი თანხა	78,71	78,71	78,71	78,71						
ბაზროცენტო განაკვეთის თანხა	12,59	9,45	6,30	3,15						
უზბეკეთი სულ	0,04	0,04	0,24	0,23	0,22	0,22	0,21			
აპირთადი თანხა			0,21	0,21	0,20	0,20	0,20			
ბაზროცენტო განაკვეთის თანხა	0,04	0,04	0,04	0,03	0,02	0,02	0,01			
უკრაინა სულ	0,04	0,22	0,21	0,20	0,20	0,19				
აპირთადი თანხა		0,18	0,18	0,18	0,18	0,18				
ბაზროცენტო განაკვეთის თანხა	0,04	0,04	0,03	0,02	0,01	0,01				
აფხაზეთი (I-II კრედიტი) სულ	3,54	3,54	3,54	12,98	12,59	12,21	11,83	11,45	11,07	10,69
აპირთადი თანხა				9,54	9,54	9,54	9,54	9,54	9,54	9,54
ბაზროცენტო განაკვეთის თანხა	3,54	3,54	3,54	3,43	3,05	2,67	2,29	1,91	1,53	1,14
სინაი სულ	0,14	0,14	0,14	0,14	0,86	0,83	0,80	0,78	1,01	
აპირთადი თანხა					0,72	0,72	0,72	0,72		
ბაზროცენტო განაკვეთის თანხა	0,14	0,14	0,14	0,14	0,14	0,11	0,09	0,06	0,28	
თურქეთი სულ	2,17	2,17	2,17	8,21	7,96	7,72	7,48	7,24	7,00	6,76
აპირთადი თანხა				6,03	6,03	6,03	6,03	6,03	6,03	6,03
ბაზროცენტო განაკვეთის თანხა	2,17	2,17	2,17	2,17	1,93	1,69	1,45	1,21	0,97	0,72
კრედიტორი ქვეყანა	გადასახდებელი წლების მიხედვით									
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
ორანი სულ	0,51	0,51	3,08	2,98	2,87	2,77	2,67			
აპირთადი თანხა			2,57	2,57	2,57	2,57	2,57			
ბაზროცენტო განაკვეთის თანხა	0,51	0,51	0,51	0,41	0,31	0,21	0,10			
გერმანია სულ	1,28	1,25	1,23	1,18	1,15	1,21	1,27	1,81	2,06	4,82
I-კრედიტი სულ	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,12	0,22	0,22	0,21	0,41
აპირთადი თანხა						0,09	0,19	0,19	0,19	0,38
ბაზროცენტო განაკვეთის თანხა	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,02	0,02
II-კრედიტი სულ	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,44
აპირთადი თანხა										0,39
ბაზროცენტო განაკვეთის თანხა	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05
III-კრედიტი სულ	0,82	0,78	0,75	0,72	0,69	0,65	0,62	0,59	0,55	0,52
აპირთადი თანხა	0,45	0,45	0,45	0,45	0,45	0,45	0,45	0,45	0,45	0,45
ბაზროცენტო განაკვეთის თანხა	0,36	0,33	0,30	0,26	0,23	0,20	0,16	0,13	0,10	0,07
IV-კრედიტი სულ	0,16	0,16	0,16	0,16	0,16	0,16	0,16	0,16	0,16	1,37
აპირთადი თანხა										1,21
ბაზროცენტო განაკვეთის თანხა	0,16	0,16	0,16	0,16	0,16	0,16	0,16	0,16	0,16	0,16
V-კრედიტი სულ	0,05	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08	0,65	0,65	1,30
აპირთადი თანხა								0,57	0,57	0,57
ბაზროცენტო განაკვეთის თანხა	0,05	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08	0,73
VI-კრედიტი სულ	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,33	0,32
აპირთადი თანხა									0,28	0,28
ბაზროცენტო განაკვეთის თანხა	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04
VII-კრედიტი სულ	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,11

დანართი №3 (გაგრძელება)

კრედიტორი ქვეყანა	გადასახდებელი წლების მიხედვით									
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
აპირთადი თანხა										0,09
ბაზროცენტო განაკვეთის თანხა	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02
VIII-კრედიტი სულ	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08	0,34
აპირთადი თანხა										0,26
ბაზროცენტო განაკვეთის თანხა	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08
I-III სულ	0,68	1,09	1,07	1,95	2,59	2,54	2,49	2,44	1,97	1,94
I-II კრედიტი	0,53	0,53	0,53	1,43	2,08	2,06	2,03	2,00	1,97	1,94
აპირთადი თანხა				0,80	1,40	1,40	1,40	1,40	1,40	1,40
ბაზროცენტო განაკვეთის თანხა	0,53	0,53	0,53	0,63	0,68	0,66	0,63	0,60	0,57	0,54
III კრედიტი	0,15	0,57	0,55	0,52	0,50	0,48	0,46	0,44		
აპირთადი თანხა		0,41	0,41	0,41	0,41	0,41	0,41	0,41		
ბაზროცენტო განაკვეთის თანხა	0,15	0,15	0,13	0,11	0,09	0,07	0,04	0,02		
კრედიტორი ქვეყანა	გადასახდებელი წლების მიხედვით									
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
იპონია (OECF) სულ	1,03	1,03	1,03	1,03	1,03	1,03	1,03	1,03	1,03	3,27
აპირთადი თანხა										2,24
ბაზროცენტო განაკვეთის თანხა	1,03	1,03	1,03	1,03	1,03	1,03	1,03	1,03	1,03	1,03
ერგ სულ	7,56	7,23	6,89	6,55	6,21	5,88	5,58	5,27	4,94	0,00
I კრედიტი (საქსერეო)	2,98	2,85	2,72	2,59	2,46	2,33	2,20	2,07	1,94	
აპირთადი თანხა	1,81	1,81	1,81	1,81	1,81	1,81	1,81	1,81	1,81	
ბაზროცენტო განაკვეთის თანხა	1,17	1,04	0,91	0,78	0,65	0,52	0,39	0,26	0,13	
II კრედიტი (აგროპორტი)	2,19	2,09	1,99	1,88	1,78	1,68				
აპირთადი თანხა	1,57	1,57	1,57	1,57	1,57	1,57				
ბაზროცენტო განაკვეთის თანხა	0,62	0,52	0,41	0,31	0,21	0,10				
III კრედიტი (საკრედიტო ხაზი)	2,39	2,28	2,18	2,08	1,97	1,87	1,78			
აპირთადი თანხა	1,71	1,71	1,71	1,71	1,71	1,71	0,86			
ბაზროცენტო განაკვეთის თანხა	0,67	0,57	0,47	0,36	0,26	0,16	0,52			
მსოფლიო ბანკი (20 კრედიტი)	2,74	2,74	2,74	2,74	2,74	3,50	5,51	7,91	12,29	13,02
აპირთადი თანხა							0,77	2,78	5,20	10,42
ბაზროცენტო განაკვეთის თანხა	2,74	2,74	2,74	2,74	2,74	2,74	2,73	2,71	2,67	2,60
ეროგატორიანება სულ	5,23	5,23	5,23	5,23	5,23	5,23	5,23	5,23	5,23	5,23
აპირთადი თანხა										
ბაზროცენტო განაკვეთის თანხა	5,23	5,23	5,23	5,23	5,23	5,23	5,23	5,23	5,23	5,23
სოფლის მეურნეობის განვითარების საერთაშორისო ფონდი (IFAD)										
აპირთადი თანხა									0,07	0,14
ბაზროცენტო განაკვეთის თანხა	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04
სულ	125,92	148,61	156,28	170,93	87,78	85,92	83,15	69,99	43,70	45,91
აპირთადი თანხა	84,26	110,47	122,71	142,32	64,53	65,79	65,29	55,18	30,69	33,42
ბაზროცენტო განაკვეთის თანხა	41,66	38,14	33,57	28,60	22,85	20,13	17,86	14,81	13,01	12,48

შენიშვნა: ცხრილში არ არის მოცემული გადასახდებელი საერთაშორისო სავალუტო ფონდის კრედიტებზე ცვალებადი განაკვეთის გამო

საქართველოს ფინანსური ვალდებულებები საერთაშორისო
ორგანიზაციებთან თანამშრომლობისა და ამ ორგანიზაციებში
გაწევრიანების ნაწილი 1998 წლის 1 იანვრისათვის
(აშშ დოლარებში)

საერთაშორისო ორგანიზაციების დასახელება	დავალიანება	1998 წლის საპროგნოზო გადასახდელები
სულ	30 317 018	10 847 954
გაერო და მისი სტრუქტურები		
1. გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია	6 513 915	1 500 000
2. გაეროს ეკოლოგიური პროგრამა-კონვენცია ბიოლოგიურ მრავალფეროვნებათა შესახებ	23 177	12 000
3. ოზონდამზღვრელ ნივთიერებათა შესახებ მონრეალის ოქმის ფონდი	109 589	
4. ოზონის შრის დაცვის შესახებ მონრეალის ოქმის სატრასტო ფონდი	1 764	
5. ოზონის შრის დაცვის შესახებ ვენის კონვენციის სატრასტო ფონდი	914	
6. ტრანსნეოგენული საავტონომილო მაგისტრალის პროექტი	7 500	7 500
7. ტრანსნეოგენული სარკინიგზო მაგისტრალის პროექტი	10 500	10 500
გაეროს სპეციალიზებული დაწესებულებები		
1. რეკონსტრუქციისა და განვითარების საერთაშორისო ბანკი		1 600 000
2. საერთაშორისო საფინანსო კორპორაცია		150 000
3. გაეროს სამრეწველო განვითარების ორგანიზაცია	1 253 387	170 000
4. გაეროს განათლების, მეცნიერებისა და კულტურის ორგანიზაცია	2 806 413	22 000
5. იუნესკოსთან არსებული მსოფლიო კულტურული ღრწკიდრების ცენტრი		231 784
6. ატომური ენერგიის საერთაშორისო სააგენტო	478 029	185 000
7. გაეროს სასურსათო და სასოფლო- სამეურნეო ორგანიზაცია	548 730	1 000
8. ქიმიური იარაღის აკრძალვის ორგანიზაციის მოსამზადებელი კომისია	1 000	179 128
9. ქიმიური იარაღის აკრძალვის ორგანიზაცია	179 128	168 000
10. სამოქალაქო ავიაციის საერთაშორისო ორგანიზაცია	10 000	48 000
11. სოფლის მეურნეობის განვითარების საერთაშორისო ფონდი	12 000	10 000
12. ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაცია	26 039	20 000
13. საერთაშორისო საზღვაო ორგანიზაცია	1 719 664	350 000
14. საერთაშორისო შრომის ოფისი	408 275	125 000
15. მსოფლიო მეტეოროლოგიური ორგანიზაცია	22 656	22 500
16. კონვენცია კლიმატის ჩარჩო	152 500	30 000
17. მსოფლიო საფოსტო კავშირი	12 832	4 000
18. მსოფლიო საფოსტო კავშირის რუსული ლინგვისტ ჯგუფი	264 240	72 000
19. საერთაშორისო ელექტროკავშირი		

20	ინტოსაი და ევროსაი	2 930	3 000
სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციები			
1	გენერალური შეთანხმება ტარიფებსა და ვაჭრობაზე	13 050	13 000
2	მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაცია	19 946	13 200
3	მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაცია	142 356	33 000
4	ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაცია	3 791 480	470 000
5	საერთაშორისო საზღვაო თანამგზავრული ორგანიზაცია	234 896	117 500
6	სამოქალაქო თავდაცვის საერთაშორისო ორგანიზაცია	31 820	15 910
7	კრიმინალური პოლიციის საერთაშორისო ორგანიზაცია	24 867	30 000
8	საერთაშორისო ტელეკომუნიკაციის კავშირი	200 000	50 000
9	მედიცინისა და მევენახეობის საერთაშორისო ორგანიზაცია	20 672	12 000
10	ეპიზოტიის საერთაშორისო ორგანიზაცია	11 040	10 000
11	საერთაშორისო დიპლომატიური აკადემია	3 854	3 900
12	მსოფლიო საბავო ორგანიზაცია	33 229	
13	ბირთვული გამოცდილების აკრძალვის ხელშეკრულების მოსამზადებელი კომისია	31 171	
14	საერთაშორისო ასტრონომიული კავშირი		3 192
დსთ და მისი სტრუქტურები			
1	დსთ-ს აღმასრულებელი სამდივნო	360 000	90 000
2	ეკონომიკური კავშირის ეკონომიკური კომიტეტი	450 594	304 049
3	სტატისტიკური კომიტეტი	69 800	1 766 596
4	ქვანახშირისა და მუტალის ევრაზიული გაერთიანება	76 257	22 500
5	შანჰაისაშეგებლობის დარგში თანამშრომლობის საბჭო	24 072	12 000
6	კოლექტიური უსაფრთხოების საბჭო	39 612	75 197
7	თავდაცვის მინისტრთა საბჭო	700 600	380 000
8	სასაზღვრო ჯარების ხელმძღვანელთა საბჭო	80 800	80 000
9	ორგანიზებულ დამნაშავეობასთან ბრძოლის საკოორდინაციო ბიურო	75 900	55 000
10	სატრანსპორტო საკოორდინაციო თაბიბი	5 040	5 000
11	დსთ სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციის საკოორდინაციო საბჭო		
12	სახელმწიფოთაშორისი საინფორმაციო საბჭო	4 120	4 200
13	სახელმწიფოთაშორისი ეკოლოგიური საბჭო	15 411	15 400
14	სტანდარტიზაციის, მეტროლოგიისა და სერტიფიკაციის საბჭო	5 000	5 000
15	სახელმწიფოთაშორისი სამეცნიერო-ტექნიკური საბჭო	3,600	3,600
16	ევროპო სამართლის სამეცნიერო-საკონსულტაციო ცენტრი	60,379	60,000
17	ტელერადიოკომანია „მირ“-ის სახელმწიფოთაშორისი საკოორდინაციო საბჭო	424 700	425 000
18	შებნოლ-ინტერნაციონალისტთა საქმეების	10 472	10 500

19	გეოდეზიის, კარტოგრაფიის, ნიჭის კადრებისა და დისტანციური ზონდირების საბჭო	12 724	12 700
20	ბუნებრივი და ტექნიკური ხასიათის საგანგებო სიტუაციით სახელმწიფოთაშორისი საბჭო	17 357	17 400
21	ნავთობისა და გაზის სამთვრობათაშორისი საბჭო	7 700	7 700
22	ქიმიისა და ნავთობქიმიის დარგში თანამშრომლობის საბჭო	10 940	11 000
23	ელექტროენერგეტიკული საბჭო	47 350	47 500
24	ჰიდროენერგეტიკის სახელმწიფოთაშორისი საბჭო	8 132	8 100
25	ავიაციისა და სამხედრო ტრანსპორტის განვითარების საბჭო	106 944	107 000
26	სახელმწიფოთაშორისი საავიაციო კომიტეტი	82 053	
27	სამთავრობათაშორისი საფელდეგერო კავშირგაბმულობა	1 020	1 000
28	წიაღისეულის გამოყენებისა და დაცვის სამთავრობათაშორისი საბჭო	60 526	60 500
29	დსთ-ს მონაწილე სახელმწიფოთა სამხედრო თანამშრომლობის საკოორდინაციო შტაბი	588 315	263 409
30	ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის სახელმწიფოთაშორისი საბჭო	400	500
31	საპარლამენტოთაშორისი ასამბლეა	194 510	123 917
32	ტელერადიოკომპანია „ნორ“	300 000	300 000
რეგიონალური ორგანიზაციები			
1	ივროპაში უშიშროებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაცია	361 740	
2	ევროპის საბჭოსთან არსებული ბუნებრივი და საწარმოო კატასტროფების თავიდან აცილებისა და მათი შედეგების ლიკვიდაციის თანამშრომლობის ფორუმი	4 261	5 000
3	შავი ზღვის ეკონომიკური კოორდინაცია	28 538	700 000
4	შავი ზღვის ეკონომიკისა და განვითარების ბანკი	2 800 000	
5	შავი ზღვის დაცვის პროგრამა (შავი ზღვის დაბინძურებისაგან დაცვის ბუარესტის კონვენცია)	38 600	
6	შავი ზღვის რეგიონის არქიტექტორთა ფორუმი	9 200	9 200
7	ევროპის ენერგეტიკული ქარტია	20 680	6 500
8	რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკი	2 567 422	
	საერთაშორისო ორგანიზაციები, რომელთა წევრიცაა საქართველო, მაგრამ დაფუძნების შესახებ ინფორმაცია არა გვაქვს		
4	გაეროს ეკონომიკური კომისიის ეკონომიკური		
2	გაეროს გარემოს დაცვის პროგრამა		

3	გაეროს ეკონომიკური კომისია		
4	ევროპის საბჭო		
5	საერთაშორისო სავალუტო ფონდი		
6	განვითარების საერთაშორისო ასოციაცია		
7	მრავალმხრივი ინვესტიციების საერთაშორისო სააგენტო		
8	გაეროს კვალიფიკაციის ამაღლებისა და სამეცნიერო კვლევის ინსტიტუტი		
9	გაეროს ნარკოტიკული ნივთიერებების მოხმარების კონტროლის საერთაშორისო პროგრამა		
10	მიგრაციის საერთაშორისო ორგანიზაცია		
11	ფეხბურთის საერთაშორისო ფედერაცია		
12	ევროპის ფეხბურთის ასოციაციების გაერთიანება		
13	საერთაშორისო სავაჭრო ცენტრი		
14	საერთაშორისო სავაჭრო მოძრაობის ორგანიზაცია		
15	დსთ-ს პარესპინადმდეგო თავდაცვის საკითხთა საკოორდინაციო კომიტეტი		
16	დსთ ეკონომიკური სამსახურთაშორისი		
17	ბრძოლა ტრანსნაციონალური თანამშრომლობის საბჭო		
18	თანამშრომლობის ელექტროკავშირგაბმულობის ევროპული ორგანიზაცია		
19	„ღია ზღვაში საერთაშორისო დაცვის ხელ შეწყობისა და ეკესპერტ გემების მართვის ზომების გაგრძელების შესახებ“ გაეროს შეთანხმება		
20	საბაჟო თანამშრომლობის საბჭო		
	საერთაშორისო ორგანიზაციები, სადაც უახლოეს მომავალში მოსალოდნელია საქართველოს გაწევრიანება		
		სავარაუდო გადასახადი	
	შაქრისა და ხორბლის ლონდონის ორგანიზაციები	8 437	
	სტანდარტიზაციის საერთაშორისო ორგანიზაცია	8 357	
	სამეცნიერო და ტექნიკური ინფორმაციის საერთაშორისო ცენტრი	1 500	
	კონვენცია „ ბავშვთა დაცვისა და ბავშვთა საერთაშორისო აუჯინის მიმართ თანამშრომლობის შესახებ“		
	კონვენცია „ ბავშვთა დაცვის საშუალებებისა და მშობელთა პასუხისმგებლობის დარგში იურისდიქციის, გამოყენებული კანონების, აღსრულებისა და თანამშრომლობის შესახებ“		
	საერთაშორისო კერძო სამართლის კონვენცია	3 794	
	ევროპის ტრანსპორტის მინისტრთა კონფერენცია		
	კურორტების საერთაშორისო ფედერაცია	3 060	

შენიშვნა: მონაცემები ჩვენი ფინანსური ვალდებულებების შესახებ აღებულია ძირითადად საგარეო საქმეთა სამინისტროდან მიღებული ინფორმაციის საფუძველზე. იმისთან დაკავშირებით, რომ სხვადასხვა დოკუმენტებით მიღებული ინფორმაცია ზნორ შემთხვევაში წინააღმდეგობრივ ხასიათს ატარებს, უპირობოადაც მონაცემები დახუცებას ექვემდებარება. თანხების განაგარიშებისას გასათვალისწინებელია ცვლილებები, რომლებიც წარმოიშობება სხვადასხვა ვალდებულებიდან აშშ დოლარში გადაყენისას.

საქართველოს ეკონომიკური განვითარების პოლიტიკა

■ დავით ლომიძე

საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ, ახლად აღმოცენებულ დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა ეკონომიკური მდგომარეობა ღრმა კრიზისში აღმოჩნდა. საერთო ეკონომიკური კრიზისის შემდეგ საქართველოს ფინანსური სექტორი ძალიან მძიმე მდგომარეობაში ჩავარდა, ამას დაემატა შიდა პოლიტიკური არეულობები და კონფლიქტები. საბოლოო ჯამში ქვეყანა მოიცვა ღრმა სოციალურმა, პოლიტიკურმა და ეკონომიკურმა ტრავმამ და მხოლოდ 1994 წელს ეკონომიკურმა ტრავმამ და მხოლოდ 1994 წელს ჩვენს ქვეყანაში დაშლის შემდეგ ანტიკრიზისული პროგრამის განხორციელების შედეგად, რაშიც საქართველოს დიდი დახმარება გაუწია საერთაშორისო ორგანიზაციებმა, მიღწეულ იქნა მაკროეკონომიკური სტაბილიზაცია.

გატარებული რეფორმების შედეგად ქვეყანამ უმოკლეს ვადებში დაძლია პოსტსაბჭოური სივრცის ქვეყნებისათვის დახმარებათა მიზნით უმწველესი კრიზისი. ამ წლებში სტაბილიზაციის პროგრამის ამოქმედებამ გამოიწვია ბიუჯეტის ფისკალური დეფიციტის შემცირება, ფულადი მასისა და სუბსიდიების მართიანი ნაწილის შეზღუდვა, დაბეგრის მქონეების და საბანკო ზედამხედველობის გაძლიერება, ვაჭრობის ლიბერალიზაცია, ეროვნული ვალუტის — ლარის გაცვლითი კურსის სტაბილიზაცია და სხვა.

ქვეყანაში მიმდინარე სტრუქტურულმა და ინსტიტუციონალურმა ცვლილებებმა თავისი ლოგიკური გაგრძელება 1996-1997 წლებშიც პოვნა. არსებული ინფორმაციის თანახმად, ამ წლებში ეკონომიკური ზრდის შედეგების მიხედვით საქართველო პოზიტივად ითვლებოდა ყოფილ საბჭოთა რესპუბლიკებს შორის და მსოფლიოში მტკიცედ დაიმკვიდრა ღირსეული ადგილი, როგორც ერთერთმა ყველაზე სწრაფად განვითარებადი ქვეყანამ.

მეორე ეტაპი: მიღწევა ეკონომიკური აღდგენისაკენ, 1998 წელს შეიქმნა მთავარი პრინციპები, რომელიც უზრუნველყოფს ქვეყნის განვითარებას, როგორც უზრუნველყოფს, რაც მთავარ ფაქტორებად იქნა განიხილეს, რაც მთავარ ფაქტორებად იქნა განიხილეს, რაც მთავარ ფაქტორებად იქნა განიხილეს.

ქვეყნის საგადასახადო-საბიუჯეტო და ფულად-საკრედიტო სისტემებში მიმდინარე ნებაჭიერმა პროცესებმა და რიგმა საგარეო-ეკონომიკურმა ფაქტორებმა უარყოფითი გავლენა მოახდინეს საქართველოს ეკონომიკაზე. 1998 წლის მეორე კვარტალიდან საბიუჯეტო-

საგადასახადო სისტემაში დაწყებულ კრიზისს, წლის ბოლოს „სავალუტო კრაზი“ დაემატა და შეიქმნა წინა წლებში ჩამოყალიბებული მაკროეკონომიკური სტაბილიზაცია და ეკონომიკური აღდგენა. მაკროეკონომიკური სტაბილიზაციის მისაღწევად განხორციელებულ რეფორმებმა, ეროვნული ვალუტის — ლარის შემოღებამ, ინფლაციური პროცესების კონტროლმა, გაცვლითი კურსის სტაბილიზაციამ, რითაც ჩვენ ამ ხნის განმავლობაში ვამყარებდით, ერთიანი ეკონომიკური პოლიტიკის არარსებობის პირობებში კრაზი განიცადა.

მაკროეკონომიკური წონასწორობის მიღწევის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მიმართულებაა ახალი საბაზრო ურთიერთობისათვის დამახასიათებელი ფულად-საკრედიტო სისტემის შექმნა-ფუნქციონირება, ურთიერთობის ცვლილება ნებისმიერი ხელისშეწყობის ეკონომიკური პოლიტიკის განხორციელება. სწორედ საქართველოს საბანკო სისტემის მდგრადობას და ეროვნული ბანკის მიერ სწორად ჩამოყალიბებულ და მის მიერ განხორციელებულ პოლიტიკას ენიჭება მთავარი პრიორიტეტი ქვეყნის ეკონომიკური აღორძინების საქმეში.

უკანასკნელ პერიოდში ბევრი რამ გაკეთდა საქართველოს დამოუკიდებელ საბანკო სისტემის შესაქმნელად: შეიქმნა მონესტრალური საკანონმდებლო ბაზა; გადმოვიტოვებთ მიმოქცევაში ფულის ურთიერთობა დამოუკიდებელი არსებობის ეკონომიკური პოლიტიკის განხორციელების მიზნით. უმნიშვნელოვანესი მიმართულებები: 1. ოპერაციული ლიკვიდობა; 2. სარეზერვო ნორმების ცვალებადობა; 3. სასესიო განაკვეთის შეცვლა.

საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ პირველი ინსტრუმენტის გამოყენება მიმოქცევაში ფულის მასის გასაზრდელად კომერციული ბანკების ხელთ არსებული ფასიანი ქაღალდების შესყიდვას გულისხმობს (ეს დღევანდელ ეტაპზე არც არის საჭირო, რადგან დამატებითი ფულის მასის ზრდა ინფლაციას და სხვა მტკიცებულ პროცესებს გამოიწვევს), ხოლო მიმოქცევაში ფულის მასის შესამცირებლად — ეროვნული ბანკის ხელთ არსებული ფასიანი ქაღალდების კომერციული ბანკებისათვის მიყიდვა საჭირო. ასეთი ღონისძიებები პრაქტიკულად გამოირიცხება, რადგან არ არსებობს ფასიანი ქაღალდების მფლობელი ბაზარი.

საქართველოს ეროვნული ბანკი მიმოქცევაში არსებული ფულის მასაზე ზემოქმედებისათვის

ქვეყანაში მიმდინარე ეკონომიკური პროცესების ფრთხილი შესწავლის, განვითარებული და განვითარებადი ქვეყნების გამოცდილების გათვალისწინებით საქართველოს ეროვნულმა ბანკმა უნდა შეიმუშაოს ისეთი ფულად-საკრედიტო პოლიტიკა, რომელიც ქვეყნის მაკროეკონომიკურ სტაბილიზაციასა და საბანკო სისტემის მდგრადობას შეუწყობს ხელს.

ფულად-საკრედიტო პოლიტიკა ქვეყნის ეროვნული ეკონომიკური პოლიტიკის განუყოფელი ნაწილია. ამ პოლიტიკის ძირითადი მიზანია ეკონომიკისადმი დახმარება წარმოების საერთო ღირსის ამაღლებაში, რომელიც ხასიათდება სრული დასაქმებისა და ინფლაციის მინიმალური დონით.

ქვეყნის ეკონომიკური აღორძინების სამეორე ეტაპი: ეროვნული ფულად-საკრედიტო სისტემის მდგრადობა და ამ მიზნის ეროვნული განვითარების უზრუნველყოფის მიზნით ეროვნული ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის განხორციელების მიზნით

ფულად-საკრედიტო პოლიტიკა არის ფულის მოცულობის ცვლილება წარმოების ერთობლივი მოცულობის, დასაქმებისა და ფასების დონის სტაბილიზების მიზნით. უფრო კონკრეტულად: ფულად-საკრედიტო პოლიტიკა იწვევს ფულის მიწოდების გადინებას დაქვეითების დონის დანახარჯების წახალისებლად, ხოლო ინფლაციის დონის, პირიქით, ზღუდავს ფულის მიწოდების გადინებას დანახარჯების შესაქმნელად. ამ სფეროში მსოფლიო გამოცდილების შესაბამისად ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის განხორციელების სამი ძირითადი საშუალება არსებობს, ანუ მისი ძირითადი ინსტრუმენტებია:

1. ოპერაციული ლიკვიდობა;
2. სარეზერვო ნორმების ცვალებადობა;
3. სასესიო განაკვეთის შეცვლა.

საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ პირველი ინსტრუმენტის გამოყენება მიმოქცევაში ფულის მასის გასაზრდელად კომერციული ბანკების ხელთ არსებული ფასიანი ქაღალდების შესყიდვას გულისხმობს (ეს დღევანდელ ეტაპზე არც არის საჭირო, რადგან დამატებითი ფულის მასის ზრდა ინფლაციას და სხვა მტკიცებულ პროცესებს გამოიწვევს), ხოლო მიმოქცევაში ფულის მასის შესამცირებლად — ეროვნული ბანკის ხელთ არსებული ფასიანი ქაღალდების კომერციული ბანკებისათვის მიყიდვა საჭირო. ასეთი ღონისძიებები პრაქტიკულად გამოირიცხება, რადგან არ არსებობს ფასიანი ქაღალდების მფლობელი ბაზარი.

საქართველოს ეროვნული ბანკი მიმოქცევაში არსებული ფულის მასაზე ზემოქმედებისათვის

მეორე ინსტრუმენტს აქტიურად იყენებს, მაგრამ ბანკებს გარეთ დიდი რაოდენობით მიმოქცევადი ფულის მასის არსებობის გამო, დღევანდელ ეტაპზე, ეს ინსტრუმენტი მცირე ეფექტურობაზეა. საქართველოს ეროვნულმა ბანკმა დემოზიტების დაზღვევის სისტემა უნდა დახვეწოს, რითაც ბანკებისადმი მოსახლეობის ნდობა გაიზარდება. ამით კომერციული ბანკების მიერ მოზიდული სახსრები და ფულის მასაზე სარეზერვო ნორმის შემოქმედება გაიზარდება.

სადისკონტო პოლიტიკის თვალსაზრისით მეტად მნიშვნელოვანია საკრედიტო რესურსებზე საპროცენტო განაკვეთების შემცირება, რაც ხელს შეუწყობს შიდა კრედიტის ბაზარზე მოთხოვნის გაზრდას და ფართო ინექციებს ეროვნულ ეკონომიკაში. ბანკთა შორის საკრედიტო რესურსების ბირჟაზე საპროცენტო განაკვეთების შემცირება შესაძლებლობას მისცემს საკრედიტო ინსტიტუტებს შედარებით იაფად შეიძინონ დამატებითი რეზერვები სესხების სახით, მაგრამ ესეც პრაქტიკულად გამოირიცხება, რადგან

საქართველოს ეროვნული ბანკი ახორციელებს „ძვირი ფულის“ პოლიტიკას. დღევანდელ ეტაპზე ეროვნულმა ბანკმა, საპროცენტო განაკვეთების შესამცირებლად, საკრედიტო რესურსების დეფიციტის შევსებით შეიძლება უფრო გააღრმავოს ფინანსური კრიზისი.

ისეთი გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნისათვის, როგორც საქართველოა ზემოთ ხსენებული ირიბი ინსტრუმენტებზე გადასვლა ვერ მოხერხდება სასწრაფოდ. მსოფლიოს განვითარებული ქვეყნებისათვის ასეთი გადასვლა მოხდა მხოლოდ 70-80 - იან წლებში, რაც შეადგენდა ფართომასშტაბიანი ფინანსური ლიბერალიზაციის პროცესის ნაწილს. ყოველივე ეს თანდათან, მაკროეკონომიკური წონასწორობის პირობებში, მიმდინარეობდა.

თუ გავითვალისწინებთ დაკრედიტების შედეგებს, რომელიც ჩატარდა 19 განვითარებადი ეკონომიკის მქონე ქვეყნებში, დავინახავთ, რომ ეკონომიკის რეგულირების ირიბი ინსტრუმენტებზე გადასვლა საშუალოდ 3,7 წელი დაიკავა. საიდანაც მხოლოდ სამ ქვეყანაში გაგრძელდა ერთი წლამდე ვადით.

საკრედიტო რესურსებზე საპროცენტო განაკვეთების შესამცირებლად, საქართველოს ეროვნულმა ბანკმა უნდა გააქტიუროს შემდეგი მიმართულებით მუშაობა:

- ნებისმიერი ღონისძიების გატარება, საკანონმდებლო და ნორმატიული აქტების (ადმინისტრაციული და ფსიქოლოგიური) მიღება ბანკებს გარეთ არსებული დიდი რაოდენობის ფულის მასის საბანკო სისტემაში

მოქცევის საშუალებას იძლევა;

- საერთაშორისო საფინანსო ორგანიზაციებიდან და სხვა დონორი ქვეყნებიდან, შემდეგი რეფინანსირებისათვის, შეღავათიანი კრედიტების მოსაზიდად;

- საბანკო სისტემის მდგრადობისა და კაპიტალიზაციის მაღალი დონის უზრუნველყოფის, ლიკვიდურობის გაუმჯობესების, დეპოზიტების დაზღვევის სისტემის შექმნისათვის, რაც საბანკო სისტემისადმი მოსახლეობის ნდობას გაზრდის;

- საფინანსო და ბანკთაშორისი საკრედიტო ბაზრების განვითარების ხელშეწყობისათვის;

- რაც მთავარია საკრედიტო რესურსების საპროცენტო განაკვეთებზე რისკის ფაქტორის შემცირების, რაზეც ეროვნული ბანკის გარდა მთავრობამაც უნდა იზრუნოს.

დადგენილიყო, რომ ეფექტური ფულად-საპროდუქტო პოლიტიკის განსახორციელებლად საძარ-თხელად ეროვნულმა ბანკმა, ხელთ არსებული და მსოფლიოს სხვა ქვეყნებში გამოყენებული ინსტრუმენტების დანერგვასა და გაუმჯო-ბისმაგზავნად უნდა იზრუნოს.

მსოფლიოს სხვადასხვა განვითარებულ ქვეყნებში საბანკო სისტემის მიმართებით „ვიზო“ და „ფართო“ ფულად — საკრედიტო პოლიტიკა ჩამოყალიბდა.

„ვიწრო“ ფულად-საკრედიტო პოლიტიკა ითვალისწინებს სხვადასხვა ინსტრუმენტების

საშუალებით სავალუ-
ტო ზარბაზნო ოპტიმი-
ზაციის კურსის შერა-
ჩუნებას, რაც ზეგავ-
ლენას ახდენს მოკლე-
ვადიან საპროცენტრ-
განაკვეთზე.

„ფართო“ ფუ-
ლად „საკრედიტო
პოლიტიკა იბრძვის
მიმოქცევაში არსებულ
ფულად მასაზე ზემოქმედებით ინფლაციის
წინააღმდეგ.“

მსოფლიოში გავრცელებული ნებისმიერი ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის ერთ-ერთი მთავარი პრობლემაა ის, რომ არც ერთ კონტრალურ ბანკს არ შეუძლია ერთდროულად გააკონტროლოს და წარმართოს ფულის მიმოღვდის და სარგებლის განაკვეთის რეგულირება. დავუშვათ, რომ საქართველოს ერთვულმა ბანკმა მიზნად დაისახა სარგებლის განაკვეთის სტაბილიზაცია, თუნდაც იმიტომ, რომ მისი მერყეობა საინვესტიციო ხარჯების დესტაბილიზაციას იწვევს, რასაც ეკონომიკის დესტაბილიზაციამდე მივყავართ. ახლა

ნარმოვიდგინთ, რომ ეკონომიკის ზრდის შესაბამისად იზრდება ერთობლივი ეროვნული პროდუქტი, რომელიც, თავის მხრივ, გაზრდის ფულზე მოთხოვნას. ამის შედეგად სარგებლის გამანაწარმოებელი განაკვეთი აიწევს. მაგრამ, სარგებლის განაკვეთის სტაბილუმიზაციისთვის, ე.ი. პრივანდელ დონემდე შენარჩუნებისათვის, საქართველოს ეროვნული ბანკი ვალდებულია მიმოიკევას გაზარდოს ფულის მიწოდება. ეს კი ეკონომიკის ჯანსაღ აღმავლობას ინფლაციურ ბუმიდ გადააქცევს. საქართველოს ეროვნული ბანკი სწორედ ამ პრობლემის თავიდან აცილებას ცდილობს.

განვიხილოთ მეორე პრობლემა: თუ საქართველოს ეროვნული ბანკი მოინდომებს მხოლოდ ფულის მიწოდების სტაბილურობას, ასეთ შემთხვევაში უნდა შეორიოს ის საკრედიტო

ბანაკეების მფრეყობას, რაც გამოიწვევს მაკროეკონომიკურ არა მყარობას. ერთობლივი მართვლი პროდუქტის ზრდა იწვევს ფულზე მოთხოვნისა და სარგებლის ბანაკეების დონის გადიდებას. ამ ფაქტორების ზრდა შეამცირებს საინვესტიციო ხარჯებს და ხელს შეუშლის ეკონომიკის ზრდას.

მუშლის ეკონომიკის ზრდას.
ამრიგად, არც ერთი ქვეყნის ფულად-საკრედიტო სისტემას ჯერ არ მიუღწევია იმ დონემდე, რომ ერთდროულად მოეხდინა ფულის მონოდებისა და სარგებლის განაკვეთის სტაბილიზაცია.

საპარტოვლოს ეროვნული განკის მონეტარული პოლიტიკა უფრო ეფექტურს ხდის ზემოთმოდგას ფულის გასაზღვრა საპროცენტო განაკვეთიდან, თუმცა ეს პროცესები განუწყვეტლივ. პრაქტიკულად მანევრირება ხდება ეკონომიკური ზრდის სიმუდრეობასა (დაბალი საპროცენტო განაკვეთი) და ინფლაციასთან ბრძოლას შორის (მაღალი საპროცენტო განაკვეთი).

საქართველოს ეროვნული ბანკი მოვალეა თავისი ფულად-სააკრედიტო პოლიტიკით ფასების სტაბილიზაციის პრობლემაზე ხელი შეუწყოს წარმოებისა და დასაქმების ზრდას. ამ მიზნების განხორციელება შესაძლებელია და მოითხოვს ზედმინიმუმ ფულს გათვალისწინებს სათანადოდ გამორჩეული ღონისძიებების გატარებას ბაზარზე ფისკოლოგიური ზემოქმედების ჩათვლით. ეკონომიკის ნახა-რებისათვის ხშირად საჭიროა ფულის მასის ზრდა, რაც ფულადი ბაზრის არასაკმარისი კონტროლის პრობლემაში ძალიან სახიფათოა.

საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ
ინფლაციის მართვისას გამოყენებული ფულად-

საკრედიტო რეგულირება ისეთი ძირითადი ფულადი მაჩვენებლების ზრდაზე კონტროლით განხორციელდა, როგორებიცაა: საქართველოს ეროვნული ბანკის წმინდა საშინაო აქტივები, საბიუჯეტო სექტორის წმინდა შიდა კრედიტები და წმინდა ოფიციალური საერთაშორისო რეზერვები.

მოდიტ გადაცემდით 1995-1998 წლებში საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ მთავრობაზე გაცემული სესხების დინამიკას (იხ. ცხრილი №2), რაც მიმოცევაში ფულის მასის ზრდის ძირითადი საშუალებებია და ზემოქმედებს ინფლაციის ტემპზე.

1996 წელს საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტის დეფიციტის დაფინანსება განხორციელდა ძირითადად საქართველოს ეროვნული ბანკისა და მსოფლიო ბანკის სესხებით, შესაბამისად 185,9 მლნ. ლარის და 56,8 მლნ. ლარის ოდენობით. აგრეთვე საანგარიშო წლის დასაწყისში საბიუჯეტო ანგარიშებზე რეცხული ნაშთების გამოყენებით. ხოლო 1997 წელს სახელმწიფო ბიუჯეტის დეფიციტის დაფინანსება განხორციელდა: 116 მლნ. ლარის ოდენობის საქართველოს ეროვნული ბანკის სესხებით, 147 მლნ. ლარის მსოფლიო ბანკის სესხებით და 13 მლნ. ლარის სასაზირო ვალდებულებების ემისიით.

1995-1996 წლებთან შედარებით, 1997 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის დეფიციტის დაფარვისათვის მოწოდებული დანახარების კლების მიუხედავად, ჯერ კიდევ ძლიერია ურთიერთგაუმჯობესების მიზნით პოლიტიკის შორის. ეს დამატებითი ფულის მასის მისიას (ურთოფითი თანამდევნი მოვლენებით) განაპირობებს.

ამასთან ერთად ფინანსთა სამინისტროს 1997 წლის I ნახევრის მდგომარეობით ერიცხებოდა აესხებთან დაკავშირებული დავალიანება 296,7 მლნ. ლარის ოდენობით. მათ შორის:

1994 წელს მიღებული სესხის დაფალიანება 16,9 მლნ. ლარია, რომლის დაფარვა იურიდიული ფიკციებით გათვალისწინებულია 1999 წელს სესხის სარგებლობისათვის წლიური 1 პროცენტის დახადებით.

1995 წელს მიღებული სესხის დავალიანება 3,7 მლნ. ლარის 2000 წელს დაფარვის ვადით, მათ შორის 1995 წლის 1 ივლისამდე მიღებულ 68,8 მლნ. ლარის სესხზე დადგენილია ნალოური პროცენტი, ხოლო 1 ივლისის შემდეგ მიღებულ 24,9 მლნ. ლარის კრედიტზე სარგებლობისათვის ნალოური პროცენტი.

თუ გადავხედავთ 1998 წლის ფულის მასის ინამიკას, ნათლად დავინახავთ, რომ ფართო ულის მასამ პიკს აგვისტოს თვეში მიაღწია (იხ. რაფიკი №1) და მოცულობამ 400,3 მლნ. ლარი

შეადგინა. ხოლო, ივლისის თვეში საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ მთავრობაზე 44,4 მლნ. ლარის ოდენობის სესხი გაიცა (იხ. ცხრილი №2), რაც ყველაზე მაღალი თვიური მაჩვენებელია ბოლო წლის განმავლობაში. ამ მიზეზებმა ლარის დეველაციის პირველი ბიძგი გამოიწვიეს.

[illegible]

ფულის მასის ცვლილება გარკვეულწილად დამოკიდებული უნდა იყოს მშპ-ს ცვლილებაზე, მაგრამ ეს საერთოდაც არ ჩანს ფულის მიზიდვის პოლიტიკაში. თუ 1998 წლის ცხრილ თვეში მშპ 4,8 პროცენტით გაიზარდა, ფართო ფული უსუბორი დემონსტრაციის გარეშე 14,6 პროცენტით, ხოლო ფართო ფული უსუბორი დემონსტრაციის ჩათვლით - 6 პროცენტით შემცირდა.

1998 წლის თებერვლიდან - აგვისტომდე მიმოქცევაში ზრდის ტენდენციის მქონე ნაღდი ლარები, შემდგომ სან თვეში 71 მლნ. ლარით შემცირდა. ლარზე მოთხოვნა მხოლოდ 16 დღეებშიდან აღინიშნა, რაც განპირობა, ერთის მხრივ, ბიუჯეტში გადასახადების ნაწილობრივად მომბიზავიდან, ხოლო, მეორეს მხრივ, წლის ბოლოს თელასის პრივატიზაციის შედეგად მიღებული სანხების ინტენსიუად ხარჯვამ. ამის შედეგად ნაღდი ფული მიმოქცევაში დღეებში ბოლოს 25,7 პროცენტით გამოზარდა, რამაც ქლიერ იმოქმედა სამომხმარებლო საქონლის ფასებზე.

1998 წლის ბოლოსათვის საქართველოს კრედიტული ბანკის მიერ მთავრობაზე გაცემული ვერხსის მთლიანი მოცულობაზე შეადგინა 541,5 მლნ. ლარი, აქედან 1998 წელს 128,8 მლნ. ლარი გაიკა. დაგდალინიშნოს, რომ რეალურად გაცემულ იქნა 165,6 მლნ. ლარი, მაგრამ დეკემბრის ბოლო რიცხვებში მიღებული მსოფლიო ბანკის კრედიტული გარდაქმნების მეორე კრედიტის პარაჯზე მთავრობამ დაავლიანების მოცულობა 16,8 მლნ. ლარით შეამკირა.

საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ
ულ 1998 წლის განმავლობაში გაცემული 294,1
ლნ. ლარის ოდენობის კრედიტიდან 287,1 მლნ.
ლარი ანუ 97,6 პროცენტი მთავრობისათვის
საცემელ კრედიტზე მოდის, ხოლო 7 მლნ. ლარი -
იმერციულ ბანკებზე.

1998 წლის განმავლობაში ფინანსთა ამინისტრის საქართველოს ეროვნული ანკისაგან მიღებული აქვს კრედიტი 287,1 მლნ. ლარის ოდენობით სესხის სარგებლობისათვის ღირუადა 1 პროცენტის გადასახდომ. მათ შორის 28,8 მლნ. ლარი - სახელმწიფო ბიუჯეტის

დეფიციტის დასაფარავად ხუთ წლამდე ვადით. აქედან 120 მლნ. ლარი აღებულია - ევროგაერთიანების სესხების რესტრუქტურის მიზნით, რომლის დაფარვაც უზრუნველყოფილი იქნა მისი განხორციელების შედეგად მიღებული თანხებიდან 1998 წლის აგვისტოს თვეში, ხოლო 38,3 მლნ. ლარი გაცემულ იქნა მსოფლიო ბანკიდან და ევროგაერთიანებიდან მისაღები კრედიტის და გრანტების დადგენილ ვადებში მიუღებლობის გამო, რომლის დაფარვაც მითითებული ორგანიზაციებიდან დეკემბრის თვის ბოლოს თანხის მიღებისთანავე განხორციელდა.

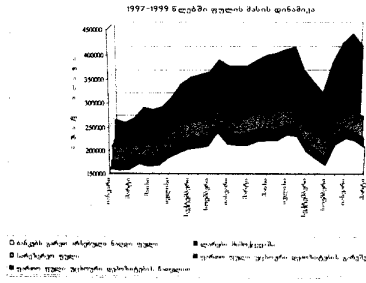
1998 წელს წინა წელთან შედარებით მთავრობის წმინდა დავალიანება III მლნ. ლარით გაიზარდა და 1999 წლის I იანვარს - 507,9 მლნ. ლარი შეადგინა

საქართველოს ეროვნული ბანკისადმი მთავრობის წმინდა დავალიანებაში აღნიშნული ცვლილებები ძირითადად განპირობებულია:

- მთავრობაზე გაცემული კრედიტიდან დეკემბრის ბოლოს 32,1 მლნ. ლარის დაფარვით (SAC-ის II ტრანშის 20 მლნ. აშშ. დოლარის მიღების შესაბამისად და დეკემბრის თვის ბიუჯეტის შესახებ კანონში ცვლილებების თანახმად, ბიუჯეტის დეფიციტის შესავსებად გასაცემი სესხების ლიმიტთან შესაბამისობაში მოყვანის მიზნით);

- მთავრობის ანგარიშებზე დეპოზიტების 23,6 მლნ. ლარით გაზრდით, რაც თელავის პრივატიზაციის შედეგად შესასვლით და

დიაგრამა №1

გამოყენებული თანხების არსებობითაა გამოწვეული, ასევე ევროგაერთიანების გრანტის 6 მლნ. ეკიუს ექვივალენტი 12,8 მლნ. ლარის საპარტიორო ფონდის ანგარიშზე ჩარიცხვით.

საქართველოს ეროვნული ბანკის სხვა წმინდა აქტივები 1998 წლის დასაწყისთან შედარებით 95 მლნ. ლარით გაიზარდა და I იანვრისათვის

შეადგინა 78 მლნ. ლარი, რაც ძირითადად განპირობა უცხოური ვალუტის გადაფასების ანგარიშზე აქტიური ნაშთის, აშშ. დოლარის მიმართ SDR-ის და ლარის გაცვლითი კურსის ცვლილების შედეგად, 214 მლნ. ლარით ზრდამ, იმავდროულად მთავრობის სესხით სარგებლობისთვის დარიცხული პროცენტებისა და სხვა დაბეჭდვითი ანგარიშებზე აქტიური ნაშთების შემცირებამ.

ხოლო, რაც შეეხება ბანკების წმინდა დავალიანებას, იგი წინა წელთან შედარებით, გაიზარდა 3,1 მლნ. ლარით და მიმდინარე წლის I იანვრისათვის შეადგინა 6,6 მლნ. ლარი.

ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე, მთავრობის წმინდა დავალიანებების, სხვა აქტივების და ბანკების წმინდა დავალიანებების მაჩვენებლებში მომხდარი ცვლილებების შედეგად წმინდა საშინაო აქტივები - წლის დასაწყისიდან გაიზარდა 209 მლნ. ლარით და შეადგინა 592,5 მლნ. ლარი (იხ. გრაფიკი №2).

1998 წლის აგვისტოდან ჩამოყალიბებული ინფლაციური მოლოდინისა და შესაბამისად უცხოურ ვალუტაზე მოთხოვნის სისტემატური ზრდის შედეგად შემცირდა როგორც სარეზერვო ფულის ბაზა, ასევე საქართველოს ეროვნული ბანკის საერთაშორისო რეზერვები. საბოლოოდ, სარეზერვო ფული 1998 წლის დასაწყისიდან შემცირდა 17 მლნ. ლარით და I იანვრისათვის შეადგინა 259,7 მლნ. ლარი (იხ. გრაფიკი №1), მიუხედავად იმისა, რომ დეკემბრის თვეში ეს მაჩვენებელი გაიზარდა 51,7 მლნ. ლარით, მათ შორის:

- მიმოქცევაში ნაღდი ფული დეკემბერში 42,4 მლნ. ლარით გაიზარდა, 222 მლნ. ლარით შეადგინა. მიმოქცევაში ნაღდი ფულის ზრდა ძირითადად გამოწვეულია დეკემბერში მთავრობის შეღებვა 25 მლნ. ლარის, ხოლო ბანკებზე 4 მლნ. ლარის ოდენობით სესხების გაცემით, აგრეთვე სხვა მისიერ თბბ-ზე აშშ. დოლარის შესყიდვით განხორციელებული წმინდა ინტერვენციების შედეგად 1,6 მლნ. აშშ. დოლარის ექვივალენტი 3 მლნ. ლარის გაცემით.

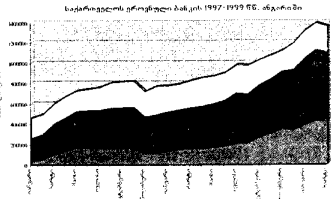
- ბანკების საკორესპოდენტო ანგარიშებზე თანხები გაიზარდა 13,3 მლნ. ლარით, I იანვრისათვის შეადგინა 19,7 მლნ. ლარი, თელავის პრივატიზაციის თანხიდან მერისი და ქიზების მართვის კომიტეტის კუთვნილი თანხის 10,4 მლნ. ლარის, მათ მომსახურე ბანკის, საქართველოს ბანკის ანგარიშზე ჩარიცხვით.

- სავალდებულო რეზერვებზე შემცირდა 4 მლნ. ლარით და შეადგინა 18 მლნ. ლარი, რაც განპირობებულია ბანკების დეპოზიტების შემცირებით.

წმინდა საშინაო აქტივების ფაქტობრივი

ოდენობა 123,9 მლნ. ლარით აღემატებოდა პროგრამით გათვალისწინებულ მაჩვენებელს.

დიაგრამა №2

1999 წლის I იანვრის მდგომარეობით მან 592,5 მლნ. ლარი შეადგინა. საქართველოს ეროვნული ბანკის წმინდა საშინაო აქტივები ძირითადად ფორმირებულია მთავრობის წმინდა დავალიანებებით, რომელიც შეადგენს მთელი აქტივების 97,6 პროცენტს. იგი ბიუჯეტის დეფიციტის დაფარვის მიზნით საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს მიერ 1994-1998 წლებში აღებული კრედიტებს - 507,9 მლნ. ლარს მოიცავს, ასევე საქართველოს ეროვნული ბანკის დეფიციტის დასაფარავად ფინანსთა სამინისტროს მიერ გამოსვებულ სავალ ვალდებულებების თანხას - 70,3 მლნ. ლარს. წმინდა საშინაო აქტივების პროგრამულთან ზრდა განპირობა მთავრობის წმინდა დავალიანების და სხვა წმინდა აქტივების გაზრდამ შესაბამისად 78,1 მლნ. ლარით და 52,1 მლნ. ლარით, კომერციული ბანკების დავალიანების 6,3 მლნ. ლარით ნაკლებობის პირობებში.

1999 წელს პარლამენტმა განსაზღვრა ეროვნული განვითარების მიერ მთავრობისათვის შესაცემი სესხის ოდენობა, რომელიც მიუხედავად საგადასახადო შემოსავლების დეფიციტისა არ უნდა გაიზარდოს

საქართველოს პარლამენტის დადგენილებით „საქართველოს 1999 წლის ფულად-საკრედიტო და სავალუტო პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებების შესახებ“ განისაზღვრა, რომ 1999 წელს ფულის M2 აგრეგატი 1998 წელთან შედარებით გაიზარდეს 12,8 პროცენტით, ხოლო M3 ფართო ფულის აგრეგატი — 11 პროცენტით.

ამ ზოგად პარამეტრებთან ერთად, 1999 წელს საქართველოს ეროვნული ბანკი ფულის მინოდებას ბაზარზე განხორციელებს ორი მიმართულებით: მთავრობისა და კომერციული ბანკების დაკრედიტების გზით.

მთავრობის დავალიანების ზრდა საქართველოს ეროვნული ბანკის მიმართ მიმდინარე წელს 125,5 მლნ. ლარის ოდენობით უნდა განხორციელდეს, მათ შორის სახელმწიფო ბიუჯეტის დეფიციტის დასაფარავად გათვალისწინებულია 15,5 მლნ. ლარი, ხოლო საქართველოს ეროვნული ბანკის რეკაპიტალიზაციისათვის დავალიანების ზრდა (შესაბამისად II და 20 პროცენტის წლიურად გადახდით) ფინანსთა სამინისტროს მიერ გამოშვებული ფასიანი ქაღალდებით (110 მლნ. ლარის ოდენობით) არის დაგეგმილი.

ხოლო კომერციული ბანკების დაკრედიტებით, რომელიც ფულის მინოდების მეორე მიმართულებაა, 1999 წლის ბოლოს დავალიანების თანხამ დაახლოებით 12 მლნ. ლარი უნდა შეადგინოს. საბაზრო საპროცენტო განაკვეთით ეს სახსრები კომერციული ბანკების რეკაპიტალიზაციის შესესებასა და ქვეყნის ეკონომიკის რეალური სექტორის დაკრედიტებისათვისაა გათვალისწინებული.

ამასთან არ შეიძლება არ აღინიშნოს, რომ სახელმწიფო ბიუჯეტის შემოსავლებში, გადასახადების დროულად ამოუღებლობის პირობებში, საქართველოს ეროვნულმა ბანკმა არავითარ შემთხვევაში არ უნდა დააკმაყოფილოს ფინანსთა სამინისტროს მოთხოვნები დაბატონი კრედიტებზე, რადგანაც აღნიშნული წარმოადგენს მიმოქცევაში ნაღდი ფულის ზრდას, უცხოური ვალუტის რეზერვების შემცირებისა და ინფლაციური მოლოდინის განმტკიცების მნიშვნელოვან ფაქტორს.

დღევანდელ ეტაპზე მეტად მნიშვნელოვანია ინფლაციის პროცესის ანალიზი და მისი სწორი პროგნოზი, რაც უმთავრესად განსაზღვრავს ისეთი პარამეტრების დაგეგმვას, როგორიცაა მშპ, სახელმწიფო შემოსავლები და სხვა.

წინა წლების განმავლობაში სწორად შერჩეულმა მონეტარულმა პოლიტიკამ უზრუნველყო ინფლაციური პროცესების შეჩერება და ფასების სტაბილურობა. სამომხმარებლო ფასების დონე 1995 წელს, წინა წლის დეკემბერთან შედარებით, 57,4 პროცენტით გაიზარდა, ხოლო 1996 წელს ეს მაჩვენებელი 13,8 პროცენტით, 1997 წელს იგი 7,3 პროცენტს

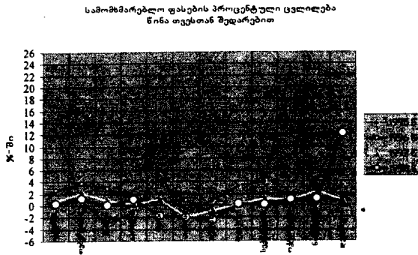
1998 წლის დეკემბერში დავალიანება 12,1 პროცენტით იწვავს, რის შედეგადაც ეროვნული ინფლაციის დონე 10,7 პროცენტით იწვავს. საბაზრო ფულში ასეთი ინფლაციის მაღალი დონე გეგმილია 1999 წელს იმყოფებოდეს

გაუტოლდა (იხ. გრაფიკი №3).

1998 წლის განმავლობაში შემომწეოდა ინფლაციის დონის შემცირების ტენდენცია და მან თვეში საშუალოდ 0,6 პროცენტით შეადგინა, ანუ 0,45 პროცენტით ნაკლები გასული წლის შესაბამის მაჩვენებელთან შედარებით.

მასის თვემდე ფასები ზომიერი ტემპით მატულობდა და ინფლაციის ტემპი 2,3 პროცენტით იყო, ხოლო შემდეგ დაიწყო დეფლაციური

დიაგრამა №3

პროცენტები და ნოემბრის ბოლოს მისი დონე, 1997 წლის დეკემბერთან შედარებით 1,2 პროცენტით შემცირდა (იხ. გრაფიკი №4). ხოლო დეკემბრის თვეში წინა თვისთან შედარებით 12,1 პროცენტით გაიზარდა.

თუ წლის დასაწყისიდან ოქტომბრის ჩათვლით ეროვნული ბანკი სავალუტო ბაზარზე ინტერვენციების მეშვეობით, ასე თუ ისე, ახერხებდა დოლართან მიმართებაში ლარის გადაცვლის სტაბილური კურსის შენარჩუნებას, ნოემბრის ბოლოდან მან, სავალუტო რეზერვების მკვეთრი შემცირების გამო, უკვე ვეღარ შეძლო ასეთი პოლიტიკის გაგრძელება და იძულებული გახდა გადასულიყო თავისუფალი სავალუტო კურსის პოლიტიკის განხორციელებაზე. ყოველივე ამან სათანადო ასახვა პოვნა საქონლისა და მომსახურების ბაზარზე მოთხოვნა-მიწოდებასა და, საბოლოო ანგარიშით, ფასების დინამიკაზე.

საყურადღებოა, რომ ფასები გაიზარდა იმპორტირებულ საქონელზე, როგორცაა სასაქონლო ჯგუფებიდან: ზეთი და ცხიმი (36,1 პროცენტით), თამბაქოს ნაწარმი (31,7 პროცენტით). საერთო ჯამში 1998 წლის სამომხმარებლო ფასების ინდექსი წინა წელთან შედარებით დაფიქსირდა 110,7 დონეზე, რაც 4-5 პუნქტით აღემატება ამ პარამეტრის მიზნობრივ მაჩვენებელს.

უნდა აღინიშნოს, რომ თავისუფალ სავალუტო კურსზე გადასვლა არსებითად ცვლის მაკროეკონომიკურ სიტუაციას. თუ ცოტა წინ გავუსწრებთ მოვლენებს და პროგნოზს გავუკეთებთ 1999 წლის ინფლაციის დონეს, ის ლარის დეფლაციის პროცესთან ერთად (სხვა ქვეყნების გამოცდილებების გათვალისწინებით)

კიდევ უფრო გაიზარდება და არა მგონია, რომ მთავრობის პროგნოზმა გაამართლოს (10 პროცენტის დონეზე). რადგან 1999 წლის პირველი სამი თვის მონაცემებით უკვე დაფიქსირებულია 9,8 პროცენტის ინფლაცია, რაც საფრთხეს შეუქმნის სხვა მაკროეკონომიკური პარამეტრების პროგნოზირებას.

ამასთან, თუ გადავხედავთ უკანასკნელი ორი-სამი წლის სამომხმარებლო ფასების ინდექსსა და მიმოქცევაში არსებული ფულადი ინვესტირებას და ვინახავთ, რომ მათი ზრდა წლის გარკვეულ მონაკვეთში განპირობებულია სოფლის მეურნეობის პროდუქციის სეზონურობასთან, აგრეთვე ტრადიციისამებრ მოსახლეობის შობა-ახალი წლის დღესასწაულისადმი დამოკიდებულებით. ნაღდ ფულზე მოთხოვნა და ფულის მასა მიმოქცევაში სექტემბრისა და იანვრის პირველ ნახევრამდე იზრდება, რასაც თან ახლავს ფასების გარკვეულწილად მატება.

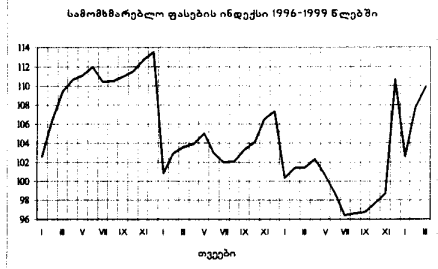
თანამედროვე ეტაპზე საქართველოში ინფლაციურ პროცესებზე ძირითადად მოქმედებს შემდეგი ფაქტორები:

- რომლებიც ფულადი მასის მოძრაობაზე ზემოქმედებენ და ინფლაციური პროცესების დაქრეშვას ხელს უწყობენ;

- მეორეჯგუფის ფაქტორები საქონელთა და მომსახურების ფასების ზრდის კვალობაზე ინვესტირებაში ფულის მასის გადიდებას.

ინფლაციის დროს, როცა ფულის მიწოდება პოლიტიკით იზრდება, ფულის მიმოქცევის სიჩქარეს ზრდის ტენდენცია გააჩნია და პირიქით,

დიაგრამა №4

ეკონომიკის დაქვეითების პერიოდში ფულის მიმოქცევის სიჩქარე ფულის მიწოდების გასაზრდელად განხორციელებული პოლიტიკის განხორციელებით შეიძლება დაეცეს. არ შეიძლება ფულად-საყრდენით სისტემაში მიმდინარე პროცესების საბიუჯეტო-საგადასახადო სისტემის გარეშე განხილვით.

ქვეყნის განვითარების თანამედროვე ეტაპზე სახელმწიფო ბიუჯეტის შესრულება წარმოადგენს ეკონომიკაში სტრუქტურული გარდაქმნების

განხორციელების ერთ-ერთ ძირითად ხელშემწყობ მექანიზმს. ამ მხრივ მეტად საინტერესოა 1998 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის შესრულების მაჩვენებლები.

1998 წლის სახელმწიფო შემოსავლების მობილიზაციით მიღწეულმა დონემ (გრანტების გარეშე) 830 მლნ. ლარს გადააჭარბა (ფინანსთა სამინისტროს მონაცემებით), ხოლო საგადასახადო შემოსავლების მიხედვით კი 509 მლნ. ლარს მიაღწია. სახელმწიფო ბიუჯეტის საკუთარი შემოსავლების მოცულობამ (გრანტების ჩათვლით) შეადგინა 666,5 მლნ. ლარი (შესრულდა 68 პროცენტით), ხოლო საგადასახადო შემოსავლების სახით მიღებულ იქნა 330,96 მლნ. ლარამდე სახსრები, რომელიც გეგმასთან შედარებით 54 პროცენტით შესრულდა.

ქვეყნის საგადასახადო შემოსავლების ზრდის ტემპზე 1998 წლის განვლილ პერიოდში გარკვეულ უარყოფით გავლენას ახდენდა სამომხმარებლო ფასების ინდექსის უკანასკნელ პერიოდში ჩამოყალიბებული შემცირების ტენდენცია და აგვისტოს თვეში რუსეთში განვითარებული მოვლენები. სახელმწიფო ბიუჯეტის შესრულებლობა უმთავრესად საგადასახადო და საბიუჯეტო საშუალებების მიმართული კორექტივების სიტუაციის უნდა მივიჩნიოთ, რომლებმაც და წლის საგადასახადო გეგმა შესრულეს მხოლოდ 49 და 61 პროცენტით. 1998 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის საგადასახადო შემოსავლების გეგმის შესრულებლობით ბიუჯეტი დააკლდა 284,6 მლნ. ლარი.

1998 წლის მეორე კვარტლიდან საგადასახადო ინსპექციის მიერ გეგმიური დავალებების შესრულების მდგომარეობა გაუარესდა. ხოლო წლის პირველი კვარტლის შედეგების მიხედვით აღინიშნება 101,5 პროცენტით იქნა შესრულებული. 1998 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის საგადასახადო შემოსავლების გეგმა, საგადასახადო ინსპექციის მიერ, უმთავრესად, ვერ შესრულდა დღე (გეგმასთან შედარებით 64,7 პროცენტით შესრულდა) და აქტივი (41,3 პროცენტით შესრულდა).

რაც შეეხება საბიუჯეტო სისტემაში მობილიზებულ საბიუჯეტო შემოსავლებს, იგი 1998 წლის გეგმასთან შედარებით 60 პროცენტით შესრულდა და შეადგინა 209,2 მლნ. ლარი. აქედან, ცენტრალურ ბიუჯეტში გადაიხდებოდა 163,2 მლნ. ლარი. მათ შორის, საქართველოს ეროვნული ბანკის მონაცემებით, დღე-დან მიღებული იქნა 80,1 მლნ. ლარი, აქტივი - 24,9 მლნ. ლარი და საბიუჯეტო საგადასახადო - 58,1 მლნ. ლარის ოდენობით. უმთავრესად სახელმწიფო ბიუჯეტის გეგმით ვერ შესრულდა დღე (შესრულების მაჩვენებელი 87,8 პროცენტით იყო) და აქტივი (24,9 პროცენტით იქნა

შესრულებული).

უნდა აღინიშნოს, რომ 1998 წელს საგარეო ვაჭრობაში მთლიანი ბრუნვა, წინა წელთან შედარებით, გაიზარდა და შეადგინა 1242,6 მლნ. აშშ დოლარი. მთავარ საგადასახადო დაბეგვარის ძალიან მცირე ნაწილი ექვემდებარებოდა, რადგან ძირითადად იმპორტირებულ იქნა ისეთი საქონელი, რომელიც თითქმის განთავისუფლებულია დაბეგვრისაგან (კერძოდ, რეცქსპორტის რეჟიმით განხორციელებული იმპორტი, უცხოური ინვესტიციების ხარჯზე შემოტანილი სამპორტო საქონელი, ჰუმანიტარული დახმარების ტვირთები და სხვა). ამის გამო აუცილებელია მაქსიმალურად შემცირდეს ყოველგვარი შეღავათები.

თუ თვეების მიხედვით განვიხილავთ საბიუჯეტო სისტემაში მობილიზებულ სახსრებს ნათლად დავინახავთ, რომ აპრილის თვის შემდეგ შემოსავლები მნიშვნელოვნად მცირდებოდა და უკვე ივნისის თვეში ყველაზე დაბალი მაჩვენებელია - 9 986 ათასი ლარი. ხოლო ოქტომბრის თვეში ყველაზე არასახარბიელოდ შესრულდა გეგმა და შეადგინა 63,3 პროცენტით.

ასევე, აღსანიშნავია, რომ მსხვილმა გადახდელებმა სულ საგადასახადო შემოსავლების გეგმა შესრულეს 70,4 პროცენტით, რის გამოც ბიუჯეტის ვერ მიიღო 42,8 მლნ. ლარი. საბიუჯეტო შემოსავლის ითქვას, რომ

1998 წლის მეორე ნახევარში საგადასახადო მობილიზაციის დაზალზე დონა გაიზარდა არა მხოლოდ უინანსური პრიზის, არამედ უმადგომო საგადასახადო პრიზის განვითარებისათვის მთავარი ფაქტორი შეიძნა

დაგეგმილი საგადასახადო შემოსავლების ვერ შესრულებული, ძირითადად ადმინისტრირებაში არსებული ნაკლოვანებების შედეგია. სათანადო აღრიცხვიანობის არ არსებობისათვის ერთად, გადასახადების ამოღებისთან დაკავშირებით არ იგრძნობა ხელისუფლების პოლიტიკური ნება. თუ სახელმწიფო ბიუჯეტის შემოსავლების გეგმა 1998 წლის პირველ კვარტალში შესრულდა 118,1 პროცენტით, ნახევარი წლის განმავლობაში ეს პარამეტრი 85,8 პროცენტამდე, ხოლო 11 თვეში 77 პროცენტამდე და საბოლოოდ 68 პროცენტამდე შემცირდა. არსებული ჩავარდნები ძირითადად გამოწვეული იყო საგადასახადო და საბიუჯეტო შემოსავლების მოსალოდნელია დაშვებული გარღვევებით.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ახლად ჩამოყალიბებული საბიუჯეტო სისტემისათვის და განხორციელებული ეკონომიკური რეფორმებისათვის ერთ-ერთი ყველაზე აღსანიშნავი ფაქტორი უდავოდ რეფორმა — ეროვნული კალუქის ღირსი შემოღება და მისი

1.35061-დან 1.3759-მდე ცვლილების შედეგად უცხოური ვალდებულებების მკვეთრი ზრდის საფუძველზე 1 ნოემბრის მდგომარეობით საქართველოს ეროვნული ბანკის წმინდა საერთაშორისო რეზერვებმა -217,9 მლნ. აშშ დოლარი ანუ 300,4 მლნ. ლარი შეადგინა.

საქართველოს საგარეო სავაჭრო ბალანსი
1998 წელს (ათასი აშშ დოლარი)
(კატეგორია №3)

	ექსპორტი (F.O.B.)	იმპორტი (S.I.F.)	ბალანსი
საგარეო სავაჭრო ბალანსი, სულ	194028.8	1048607.1	-854578.3
ჩაი შორის:			
დღისა და ღამის	104106.4	368849.4	-264742.9
არა დღისა და ღამის	89922.3	679757.8	-589835.4

საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ გატარებული პოლიტიკის — ბანკებიდან ჭარბი ლიკვიდურობის ამოღების და ბაზარზე ლარის „შომშლის“ უზრუნველყოფის — შედეგად სარეზერვო ფულის მასა 1998 წლის დასაწყისიდან 10 თვის განმავლობაში შემცირდა 44,2 მლნ. ლარით და შეადგინა 232,9 მლნ. ლარი. შემცირება განაპირობებს ექსპორტის თვეში უცხოური ვალუტაზე მოხარჯება მოთხოვნამ და საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ გახორციელებული ინტერვენციების შედეგად მიმოქცევაში ნაღდი ფულის მასის 59,1 მლნ. ლარის ამოღებამ. 14 სექტემბერს საქართველოს ეროვნული ბანკის საბჭოს დადგენილებით — კომერციული ბანკების მინიმალური სარეზერვო მოთხოვნების ნორმა გაიზარდა 4 პუნქტით და განისაზღვრა 16 პროცენტის ოდენობით. ამით ეროვნულ ბანკში სექტემბრის თვეში სავალდებულო რეზერვები გაიზარდა 6 მლნ. ლარით, ხოლო ეროვნული ბანკის მიერ კომერციულ ბანკებიდან აღებული მასისმა 3 მლნ. ლარი შეადგინა.

ქვეყნის სამეურნეო ფორმირებათა საფინანსო და ფულად-საკრედიტო რეგულირების პრაქტიკას ბევრი პრობლემა გააჩნია ფულად-საკრედიტო და საბიზნესო პოლიტიკის რაციონალური შეთანხმების საკითხებში, რომლებიც გარეგნულად გამოდიან როგორც ორგანიზაციული საკითხები, მაგრამ ფაქტობრივად ისინი ფუნდამენტური ხასიათის არიან, რომლებიც განსაზღვრავენ არა მარტო სტრატეგიას, არამედ თვით საფინანსო-საკრედიტო ურთიერთობათა შინაარსს, მეურნეობათა დარგებისა და სანარმოების ფინანსებას.

საქართველოში ყველა უწყება „თავის“

მაკროეკონომიკურ პოლიტიკას ახორციელებს. საქართველოს ეროვნული ბანკი ქვეყნის ეკონომიკური სისტემისათვის სასიცოცხლო ღონისძიებების გატარებას ცდილობდა: მაშინ როდესაც ლარის კურსის დაცემისათვის ყველა ნიშნავრება არსებობდა (ბიუჯეტში შემოსავლები მინიმუმამდე შემცირდა, წარმოების დონე დაეცა, მომხმარებელთა შემოსავლები შემცირდა და ა.შ.), საქართველოს ეროვნული ბანკი მის ხელთ არსებული რეგულირების ბერკეტებით ცდილობდა შეენარჩუნებინა ეროვნული ვალუტის კურსის სტაბილურობა. ცხადია გასათვალისწინებელი იყო ის, რომ ასეთი მოქმედება მხოლოდ დროებით ეფექტურობას მოგვცემდა.

აქვე შეიძლება შევხვთ 1998 წლის 5-6 სექტემბერს მომხდარ ფინანსურ არასტაბილურობას, როდესაც კურსი დაეცა, ხოლო მის აღდგენას მნიშვნელოვანი სავალუტო რეზერვების დახარჯვა დასჭირდა. ამ სიტუაციაში საქართველოს ეროვნულ ბანკს

ლარის კურსის დაცემისათვის 1998 წლის ზოგიერთი პერიოდის განმავლობაში გატარებული პოლიტიკის შედეგად

საკმარისი საფუძველი გააჩნდა კურსი ძველ დონეზე არ დაბრუნებისა, უმოკლეს ვადაში გადასულიყო თავისუფალ მცურავ სავალუტო რეჟიმზე და კურსის სტაბილიზაციის პოლიტიკა ბაზარზე ჩამოყალიბებული წონასწორობის შემდეგ გაეგრძელებინა, რაც მხოლოდ დეკემბრის დასაწყისში გააკეთა.

ვალუტის გადამცვლელ პუნქტებში და ბანკთაშორის სავალუტო ბირჟაზე მკვეთრი კურსთა სხვაობის წარმოქმნამ სავალუტო ბირჟაზე კომერციული ბანკებისათვის ვალუტის ყიდვა ხელსაყრელი გახადა. მისი რეალიზება მათივე გადამცვლელი პუნქტების მეშვეობით გაცილებით მომგებიანი აღმოჩნდა, ვიდრე მოსახლეობასა და სანარმოებზე რისკიანი სესხების გაცემა. ამიტომ კომერციული ბანკების მხრიდან სავალუტო ბაზარზე დიდი რესურსები იქნა გადასროლილი.

შექმნილ ვითარებაში საქართველოს ეროვნულმა ბანკმა კიდევ უფრო გააძვირა ფულად-საკრედიტო პოლიტიკა და დანევს მიმართულებით მნიშვნელოვნად გააფართოვა ლარის გაცვლითი კურსის მერყეობის დიაპაზონი. ამეტაზზე საქართველოს ეროვნულმა ბანკმა უარი თქვა ინტერვენციების შეწყვეტაზე. ეროვნული ბანკის წარმოდგენილმა ამბობდნენ ამას, იმ დროინდელი მონეტარული პარამეტრების

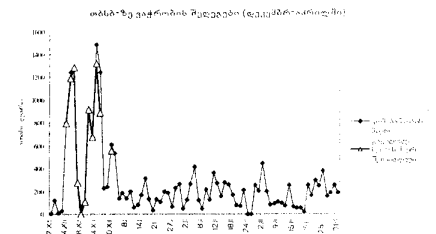
პირობებში შეიძლება ფართომასშტაბიანი საბანკო კრიზისი მოჰყოლოდა.

საქართველოს ეროვნული ბანკი ინტერვენციების ზომიერ ფარგლებში გაგრძელებით მიზნად ისახავდა ლარის კურსის თანდათანობით დაწვეს კვალობაზე მიმოქცევაში ფულის მასის მკვეთრ შეზღუდვას. ასეთმა მიდგომა შესაძლებელი გახადა მთლიანობაში შენარჩუნებულიყო საბანკო სისტემა და მისი ლიკვიდურობა.

1998 წლის აგვისტოს ბოლოდან ოქტომბრის ბოლომდე, ფულის მასის ფართო მაჩვენებელი ნომინალურ გამოსაბულებებში 75 მლნ. ლარით შემცირდა, ხოლო სექტემბერში ფულის მიმოქცევის სიჩქარე 23,2 გახდა (პროგრამის საპროგნოზო მაჩვენებელი 20 ითვალისწინებდა). ფინანსური მდგომარეობის გაუარესების საპასუხოდ საქართველოს ეროვნულმა ბანკმა უფრო მკაცრი ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის გატარება დაიწყო, რაც საკმარისი არ აღმოჩნდა სავალუტო ბაზარზე ჭარბი მოთხოვნის თავიდან ასაცილებლად და თბილისის ბანკთაშორის სავალუტო ბირჟაზე ნომინალური გაცვლითი კურსის დაცემის შესაჩერებლად მსხვილი ინტერვენციები განახორციელა. თუ საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ წინა წლებში გატარებულ საინტერვენციო პოლიტიკასა და მიღებულ მაკროეკონომიკურ შედეგებს გადავხედავთ, ნათლად დავინახავთ ამ ინსტრუმენტის ეფექტურობას.

1996 წელს საქართველოს ეროვნული ბანკის წმინდა ინტერვენციამ ბანკთაშორის სავალუტო ბირჟაზე - 97,2 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა. 1997 წელს - 39,5 მლნ. აშშ დოლარი, ხოლო 1998 წელს - 84,2 აშშ დოლარი.

დაიგრამა №6

1998 წელს თბილისის ბანკთაშორის სავალუტო ბირჟაზე უცხოური ვალუტით ვაჭრობის მოცულობამ 128,9 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა, რაც წინა წლის შესაბამის მაჩვენებელს 11 მლნ. აშშ დოლარით აღემატება (იხ. ცხრილი №4).

1998 წლის განმავლობაში თბილისის ბანკთაშორის სავალუტო ბირჟაზე შემდგარი გარიგებებიდან 118 მლნ. აშშ დოლარი ანუ გარიგების 85 პროცენტი კომერციულმა ბანკებმა შეიძინეს, რაც 22 მლნ. აშშ დოლარით წინასწარ შესაბამის მაჩვენებელს აღემატება. საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ აქტიური წმინდა ინტერვენციების შეწყვეტამ ლარის საკურსო ცვლილება 36,8 პროცენტამდე გაზარდა.

საქართველოს ეროვნული ბანკის საინტერვენციო პოლიტიკა განპირობებული იყო სავალუტო რეზერვების შეგების გეგმით, რომლის თანახმადაც საქართველოს 1998 წლის განმავლობაში საერთაშორისო საფინანსო ორგანიზაციებისაგან 226,4 მლნ. აშშ დოლარი უნდა მიეღო. ფაქტობრივად, ნოემბრის მდგომარეობით მიღებულ იქნა 114,3 მლნ. აშშ დოლარი, ანუ 112,1 მლნ. აშშ დოლარით ნაკლები. 1998 წლის განმავლობაში საგადახდელო ბალანსის დეფიციტის დასაფარავად საერთაშორისო სავალუტო ფონდიდან მიღებული ESAP-ის 82 მლნ. აშშ დოლარის ოდენობის კრედიტის გამოყენება.

ამასთან, ამ პერიოდში მოხდა ლარის აშშ დოლარის მიმართ გაცვლის კურსის შედარებით „უშტკივნეულო“ 1,35 ლარის ნიშნულიდან 1,73

საერთაშორისო სავალუტო ფონდთან შეთანხმებული პროგრამით წმინდა საერთაშორისო აქტივები -118,7 მლნ. აშშ დოლარი უნდა ყოფილიყო, ფაქტობრივად კი მისმა ოდენობამ -184,9 აშშ დოლარი ანუ 66,2 მლნ. დოლარით ნაკლები შეადგინა

ლარის ნიშნულამდე ანუ 2,8 პროცენტით დაწვეა. ამავე დროს მნიშვნელოვნად შემცირდა საქართველოს ეროვნული ბანკის სავალუტო რეზერვები, რომელმაც კრიტიკულ ზღვარს - 62 მლნ. აშშ დოლარს მიაღწია.

საქართველოს ეროვნული ბანკის უცხოური ვალუტის რეზერვების პროგრამული მაჩვენებლის შეუსრულებლობა ძირითადად განპირობდა: საერთაშორისო სავალუტო ფონდიდან მისაღები ESAP-ის კრედიტის მორიგე ტრანშის 37,4 მლნ. აშშ დოლარის ოდენობით მიუღებლობამ (ეს ჩვენი ვალდებულებების შეუსრულებლობა გამოიწვია) და საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ თბილისის ბანკთაშორის სავალუტო ბირჟაზე, ლარის ნომინალური გაცვლის კურსის დაწვეის შესაჩერებლად, აშშ დოლარების მსხვილ-მასშტაბიანი ინტერვენციების განხორციელებამ.

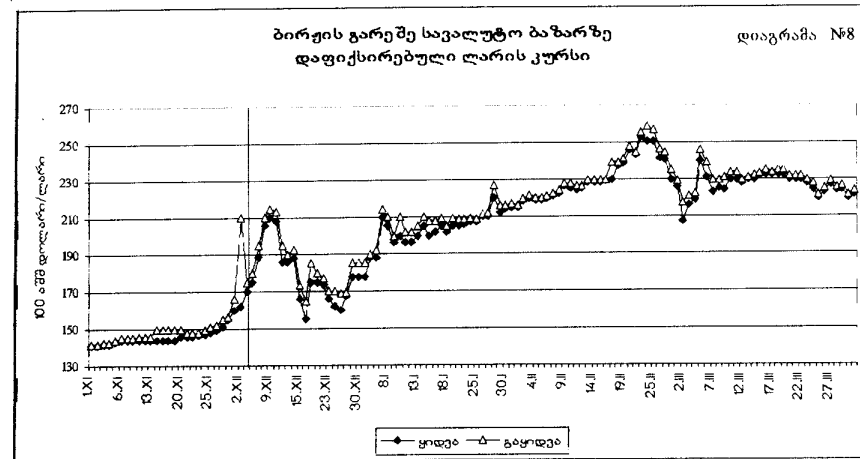
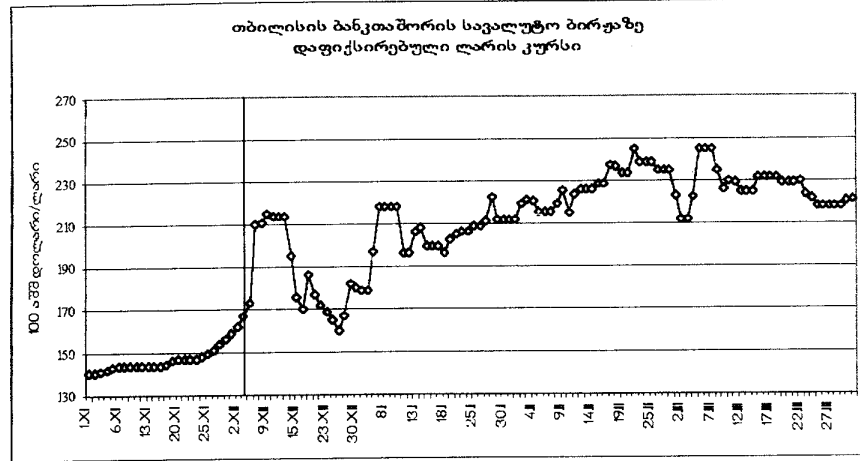
საქართველოს ეროვნული ბანკის ხელმძღვანელობა 1996-1997 და 1998 წლებში უცხოური ვალუტის რეზერვებს გაუმართლებლად ფლობდა.

საქართველოში 1996 წლის 15 ივნისიდან დაიწყო პურზე ფასების სრული

ლიბერალიზაციის პროცესი. სამი თვის თავზე პურის ფასები მნიშვნელოვნად გაიზარდა, რასაც

საქართველოში ხორბლით მოვაჭრე ორგანიზაციების სასარგებლოდ (მათ შორის

დიაგრამა №7

სხვა სამომხმარებლო საქონელზე ფასების ზრდა არ გამოუწვევია. პურის ფასების გათავისუფლების პირობებში, საქართველოს ეროვნულმა ბანკმა პურპროდუქტების და სხვა სახის სასურსათო-სამრეწველო საქონლის ფასების სტაბილურობის შენარჩუნებისათვის,

კონსიგნაციის წესით ხორბლის შემოტანისათვის) საგარანტიო წერილები გასცა. ამის გამო, დადგენილ ვადებში შემოტანილი იქნა 115 000 ტონა ხორბალი და 7 200 ტონა ფქვილი, რომელთა საერთო ღირებულებამ 30 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა.

შენიშვნა: №7,8 დიაგრამებში გამოყოფილი ხაზი ნიშნავს, რომ ამ დღიდან თბილისში ეროვნული ბანკი არ ახორციელებს ინტერვენციებს.

გარანტიები, 1996-1997 წლებში საქართველოს სანარმოებსა (იმპორტიორები) და საერთაშორისო მიმწოდებლებს შორის, ხორბლის შემოტანის ოპერაციებს მოიცავდა. შესაბამისი ოდენობის თანხებს უცხოურ ვალუტაში საქართველოს ეროვნული ბანკი წინასწარ განათავსებდა უცხოეთის პირველი კლასის კომერციულ ბანკში განსხვავებული საგირავნო ანგარიშზე, რომლის საფუძველზეც აღნიშნული ბანკი გასცემდა შესაბამის გარანტიებს.

საქართველოს პარლამენტის დადგენილების შესაბამისად, საქართველოს ეროვნული ბანკის 1996 და 1997 წლების საქმიანობის ანგარიშის შესახებ გარანტიებთან დაკავშირებული საინფორმაციო მნიშვნელოვანი რეზერვები გაფლანგა:

„საქართველოს კონსტრუქციის პალატამ საქართველოს პარლამენტის 1998 წლის 20 მარტის დადგენილების შესაბამისად განაზოცრეა საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ 1995 წლის 1 იანვრიდან 1998 წლის 1 აპრილამდე განეული საქმიანობის კომპლექსური რევიზია.

საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის ერთპიროვნული გადაწყვეტილებებისა და საგარანტიო წერილების საქართველოს კანონმდებლობის უფში დარღვევით გაცემის გამო, სახელმწიფო საავალუტო რეზერვიდან ჩამოიჭრა 25,9 მლნ. აშშ დოლარი და სახელმწიფომ განიცადა 12,2 მლნ. აშშ დოლარის ზარალი დაუბრუნებელი თანხის სახით“.

განვიხილოთ უცხოური ვალუტის რეზერვები, რომელმაც საქართველოს ეროვნული ბანკის ანგარიშებზე მიმდინარე ცვლილებების შედეგად 1999 წლის 1 იანვრის მდგომარეობით 113,4 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა (ნოემბრის ოვესთან შედარებით 48 მლნ. აშშ დოლარით გაიზარდა). აღნიშნული ზრდა გასულ თვეებში გათვალისწინებული და მიუღებელი 58,5 მლნ. აშშ დოლარის (მსოფლიო ბანკის SAC-ის II ტრანშის 20 მლნ. აშშ დოლარის, ევროგაერთიანების გრანტის 6 მლნ. ეკუთვნის) ექვივალენტური თანხის 8 მლნ. აშშ დოლარის) და საგადასმდელო ბალანსის მხარდასაჭერად 16 მლნ. გულდენის, ექვივალენტურია 8,5 მლნ. აშშ დოლარის, ასევე თელავის პრივატიზაციის 22 მლნ. აშშ დოლარის) დეკემბრის თვეში მიღებამ განაპირობა. ამის შედეგად დეკემბრის თვის დასაწყისიდან წმინდა საერთაშორისო რეზერვები 42,7 მლნ. აშშ დოლარით გაიზარდა და 184,9 მლნ. აშშ დოლარამ შეადგინა.

1998 წელს საქართველოს ეროვნულმა ბანკმა დაკარგა კურსის სტაბილურობის ფუნქცია და საავალუტო რეზერვები ემსახურებოდა ძირითადად იმას, რომ არ მომხდარიყო დეფლაცია. ამის გამო საავალუტო რეზერვების შემცირებამ მიიღო შეუქცევადი ტენდენციის სახე

და აუცილებელი გახდა საავალუტო კურსის ცვლილება. ამასთან, წინა წელთან შედარებით, ინტერვენციების საშუალო მოცულობის მნიშვნელოვანი ზრდის ტენდენცია შეინიშნებოდა.

1998 წლის განმავლობაში ეკონომიკური ზრდის მაჩვენებელი კლებას განიცდიდა. საქართველოს ეროვნულ ბანკს უნდა განსაზღვრას მომენტი, როდესაც კურსის ხელშეწყობის შენარჩუნება, როგორც ძირითადი პრიორიტეტი, ეწინააღმდეგებოდა ეკონომიკური განვითარების პრიორიტეტს. ამასთან უნდა გათვალისწინებინათ 1997-1998 წლებში ფასების დონისა და ფულის მასის დინამიკა. აქ აშკარად ჩანს, რომ 1997 წელს ფასების დონის შემცირების პირობებში, ხდება ფულის მასის ზრდა, რაც ეკონომიკის ინფლაციურ ტენდენციას ზრდის ტენდენციას განაპირობებს.

1998 წელს იგივე შემთხვევაში ფულადი მასა უმნიშვნელოდ გაიზარდა, რაც რეალურად ხელს უწყობდა ეკონომიკაში დეფლაციური ტენდენციების არსებობას.

მას შემდეგ, რაც ლარის კურსის კონსტრუქციის და მისი მართვა შეუძლებელი აღმოჩნდა და ფინანსთა სამინისტროს კრედიტორების წინაშე საკმაოდ დიდი დავალიანება გაუჩნდა, შეწყდა სახელმწიფო სახაზინო ვალდებულებების ემისია. დროებით აღარ იმართება ბანკათშორის საკრედიტორულსა და აუცილებელი.

საქართველოს ეროვნული ბანკის საბჭომ, საავალუტო ბაზარზე შექმნილი სიტუაციისა და საერთაშორისო საავალუტო ფონდის მისიის ნოემბრის თვის რეკომენდაციებით, თბილისის ბანკათშორის საავალუტო ბირჟაზე ინტერვენციები შეწყვიტა.

ქვეყანაში, რეფორმის დაწყებიდან დღემდე, მიმდინარე ეკონომიკური პროცესების ანალიზი გვიჩვენებს, რომ აღნიშნული ცვლილებები სამოთხით თვით ადრე, კერძოდ სექტემბერში (ამ პერიოდში აღინიშნა კრიზისის იმპულსის მიმცემი წინაპირობები), რომ განხორციელებულიყო გაცილებით უფრო ეფექტური, კანონზომიერი და მოსახლეობისთვის უმტკივნეულო იქნებოდა. ხოლო საქართველოს ეროვნული ბანკი რეზერვებს დაზოგავდა გრძელვადიანად.

ეროვნული ბანკი ზემოხსენებული გადაწყვეტილების მიღებამდე, ლარის სტაბილური ნომინალური გაცვლითი კურსის შენარჩუნებას ცდილობდა, რისთვისაც დიდი რაოდენობით ინტერვენციები განხორციელდა: სექტემბერში 25 მლნ. აშშ დოლარი, ოქტომბერში — 11 მლნ. აშშ დოლარი, ნოემბერში — 18,8 მლნ. აშშ დოლარი გამოყო (იხ. გრაფიკი №5). ამასთან 2 დეკემბერს ბანკათშორის საავალუტო ბირჟაზე დაფიქსირებულსა და ბირჟის გარეთ არსებულ საავალუტო ბაზარზე ლარის აშშ დოლართან გადაცვლის კურსის მნიშვნელოვანი (30 პროცენტით) განსხვავება აღინიშნა.

„თავისუფალ მცურავ“ საავალუტო კურსის რეგიონზე გადასვლის შემდეგ თბილისის ბანკთაშორის საავალუტო ბირჟაზე დეკემბერში 118 გარიგება დაიდო. ვაჭრობაშიძიძიითადად 10-11 კომერციული ბანკი მონაწილეობდა. გარიგებათა მოცულობამ 16 მლნ. დოლარს გადააჭარბა, საიდანაც საქართველოს ეროვნულმა ბანკმა 7 989 ათასი აშშ დოლარი შეისყიდა (იხ. გრაფიკი №6), რაც საახალწლოდ ლარზე მოთხოვნის ზრადმ განაპირობა. ამ ცვლილებებმა თბილისის ბანკთაშორის საავალუტო ბირჟაზე შესაბამისი ასახვა პოვა ვაჭრობის მოცულობის ზრდაში.

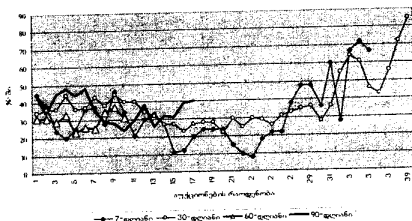
4 დეკემბრის შემდეგ ლარის კურსის აშშ დოლართან მიმართებაში მაქსიმალური ვარდნა დაფიქსირდა: თბილისის ბანკთაშორის საავალუტო ბირჟაზე - 9 დეკემბერს - 1 აშშ დოლარს კურსმა 2,15 ლარს მიაღწია (მიხედვით ასეთივე იყო საბაზრო კურსიც). თვის ბოლოს აშშ დოლარის კურსი 1,75 - 1,85 ლარს შეადგენდა (იხ. გრაფიკი №7).

მოსახლეობაში გავრცელებული იყო აზრი, რომ საახალწლოდ 1 აშშ დოლარის ფასი 3 ლარს მიაღწევდა, მაგრამ ლარის გაუფასურება დოლართან მიმართებაში 2,15-ს არ გადასცილებია და წლის დასასრულს 1,8-ზე დაფიქსირდა.

1999 წლის იანვრის თვიდან თბილისის ბანკთაშორის საავალუტო ბირჟაზე მკვეთრად შემცირდა ვაჭრობის მოცულობა, რომელიც 500 ათასი აშშ დოლარის ფარგლებში იყო და ვაჭრობაში მხოლოდ კომერციული ბანკები

დიაგრამა №9

ბანკთაშორის საკრედიტო რესურსების აქტივობა: აქტივის მიხედვით დაფიქსირებული საპროცენტო განაწილების დინამიკა

იღებდნენ მონაწილეობას. ამ ვაჭრობების 1999 წლის 3 თვის შედეგების მიხედვით ლარის აშშ დოლართან გადაცვლის კურსმა მაქსიმუმ (1 აშშ დოლარი — 2,451 ლარი) 22 თებერვალს მიაღწია, ხოლო საბაზრო კურსმა (1 აშშ დოლარი — 2,59 ლარი) — 24 თებერვალს. ლარის გადაცვლის კურსი ასეთი პიკის შემდეგ, კერძოდ 7 მარტიდან იწყება გაყვარების პროცესი (იხ. გრაფიკი №8). ეს ყველაფერი ადმინისტრაციული და პოლიტიკური გადანაცვლებების მიღების შედეგია, რის მიმართაც ბაზარში ძალიან მგრძნობიარეა.

ბოლო პერიოდში განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იქნეს საერთაშორისო საავალუტო ფონდის მისიასთან შეთანხმებული პროგრამის რეალიზაციის უზრუნველყოფა, რაზეც საქართველოსათვის შემდგომი ფინანსური დახმარების დროული გამოყოფაა დამოკიდებული.

საერთაშორისო საავალუტო ფონდთან შეთანხმებულ პროგრამაში გათვალისწინებული მაკროეკონომიკური მიზნები საქართველოს 1998 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტით, ინდიკატური გეგმით და საქართველოს ეროვნული ბანკის ფულად-საკრედიტო და საავალუტო პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებებით განსაზღვრულ პარამეტრებს შეესაბამება.

საქართველოს მთავრობასთან შეთანხმებით, საქართველოში საერთაშორისო საავალუტო ფონდის მისიის ვიზიტის შედეგად, შემუშავებული იქნა კონკრეტული ღონისძიებების გეგმა ეკონომიკური და ფინანსური პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებების შესახებ.

საერთაშორისო საავალუტო ფონდთან შეთანხმებული პროგრამის განხორციელებაში 1997 წელს არსებული ჩამორჩენა 1998 წლის პირველ ოთხ თვეში თითქმის დაძლეულ იქნა, რითაც გაჩნდა საშუალება, რომ შემუშავებულიყო შემდგომი მოქმედებების გეგმა.

1998 წელს განახორციელებული პროგრამა შემდეგ მიზნებს ითვალისწინებდა:

- ქვეყნის ეკონომიკური ზრდის ტემპები - წლიური 10 პროცენტის დონეზე;
- ინფლაციის ტემპი — 6 პროცენტი (პერიოდის ბოლოსათვის);
- საქართველოს ეროვნული ბანკის მთლიანი ოფიციალური რეზერვები - 210 მლნ. აშშ დოლარი;
- სახელმწიფო ბიუჯეტის დეფიციტი - მთლიანი შიდა პროდუქტის 2,5% დონეზე;
- საქართველოს ეროვნული ბანკის ხარჯზე სახელმწიფო ბიუჯეტის წმინდა შიდა დაფინანსება - 102 მლნ. ლარი.

1998 წლის ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის და საბანკო სექტორის რეფორმის სფეროში პროგრამა ითვალისწინებდა:

- 1998 წელს ფულის მიმოქცევის სიჩქარის 8 პროცენტით შემცირებას, ლარისადმი ნდობის გამაყარების ხარჯზე;
- საქართველოს ეროვნული ბანკის წმინდა შიდა აქტივების, ყველა დონის მმართველობის ორგანოთა მიმართ საბანკო სისტემის წმინდა მოთხოვნების, ყველა დონის მმართველობის ორგანოთა მიერ შიდა სესხების საერთო თანხის, აგრეთვე წმინდა საერთაშორისო რეზერვების ქვედა ზღვარის ცვლილებების კვლავიური ლიმიტების დაწესებას;
- საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ სახელმწიფო ბიუჯეტიდან კუთვნილი

პროცენტების არასრულად მიღების შემთხვევაში მთავრობისათვის წმინდა კრედიტის ავტომატურ კორექტივებს;

- 1998 წელს არსებული საავალუტო რეგიმის შენარჩუნებას;
- 1998 წლის 1 ოქტომბრიდან საქართველოს ეროვნული ბანკის „რეპო“-ს კონტრაქტების შემოღებას და სახაზინო ვალდებულებების მეორადი ბაზრის შექმნას;
- საბანკო დეპოზიტებზე სარეზერვო მოთხოვნის 12 პროცენტის დონეზე შენარჩუნებას;
- 1998 წელს საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ სტრუქტურული კომერციული ბანკების

ფულად-საკრედიტო მაჩვენებლები (1995-1998 წლები)

ცხრილი №1

	ეროვნული	1995	1996	1997	1998
1. ფულის აგრეგატი ღარი მიმოქცევაში (M0)	მლნ. ლარი	131,4	185,6	254,6	222
სარეზერვო ფული (M1)	მლნ. ლარი	153,8	208,9	277,1	259,7
ფართო ფული (M2)	მლნ. ლარი	157,6	217,9	295,2	261,1
ფართო ფული (M3)	მლნ. ლარი	180,6	256,3	373	368,5
2. მიმოქცევის სიჩქარე ფართო ფული (M2)	მლნ. ლარი	25,41	24,32	21,78	26,23
ფართო ფული (M3)	მლნ. ლარი	22,18	20,68	17,24	18,58
მულტიპლიკატორი (M2)-ის	მლნ. ლარი	1	1	1,07	1,01
მულტიპლიკატორი (M3)-ის	მლნ. ლარი	1,2	1,2	1,35	1,42
3. დეპოზიტები საერთო თანხა ეროვნულ ვალუტაში უცხოურ ვალუტაში	მლნ. ლარი	78,7	117,8	133,2	156,4
4. კრედიტები საერთო დავალიანება მოკლევადიანი და საშუალო-ვადიანი კრედიტებით	მლნ. ლარი	55,8	79,5	55,3	48,9
სახელმწიფო სექტორის კერძო სექტორის მოსახლეობის	მლნ. ლარი	22,9	38,7	77,8	107,4
საერთო დავალიანება მოკლევადიანი და საშუალო-ვადიანი სესხებით	მლნ. ლარი	146,7	123,8	172,9	238,2
მრეწველობის	მლნ. ლარი	129,4	110	165,5	184,7
სოფლის მეურნეობის	მლნ. ლარი	23,2	19,1	18,2	20,5
მშენებლობის	მლნ. ლარი	57,5	46	147,3	164,2
ტრანსპორტის	მლნ. ლარი	48,7	44,9	83,8	74,7
გრძელვადიანი კრედიტები	მლნ. ლარი	148,2	118	169,2	224,1
	მლნ. ლარი	129,4	110	165,5	184,7
	მლნ. ლარი	13,4	10,9	21,8	34
	მლნ. ლარი	19,3	14,9	11,6	7,5
	მლნ. ლარი	5,2	3,8	3,4	9,1
	მლნ. ლარი	1,1	0,9	0,9	1,9
	მლნ. ლარი	1,5	1,8	3,7	39,4

რეგულარული გასვლითი შემონგებების გაგრძელებას და იმ კომერციული ბანკების ლიკვიდაციას, რომლებიც არ ასრულებენ პრუდენციალურ ნორმატივებს;

- 1999 წლის 1 იანვრისათვის საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ მომზადებული თვიური საბანკო ანგარიშების ახალი ფორმების დანერგვას;
- უფრო მეტი რაოდენობის პრუდენციალური მოთხოვნების (ეკონომიკური ნორმატივების)

შემოღებას ბანკების მინიმალური კაპიტალისა და „ინსაიდერების“ დაკრედიტების მიმართ (1998 წლის 1 ივლისიდან დაწყებული „ინსაიდერების“ დაკრედიტების 25 პროცენტიანი ლიმიტი);

- საბანკო ანგარიშსწორების სისტემის შემდგომი მოდერნიზაციას;
- საქართველოს ეროვნული ბანკი პროგრამის მოქმედების პერიოდში სამაშულო სარგებლობაზე იმპორტისათვის ახალ გარანტიებს არ გასცემს.

საქართველოს პარლამენტის მიერ დამტკიცებული „საქართველოს 1998 წლის ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებები“ - მასში აღნიშნულია, რომ „საქართველოს ეროვნულმა ბანკმა საქართველოს ოფიციალური საერთაშორისო რეზერვების დაზოგვისა და სადავამდელო ბალანსის გაუმჯობესების მიზნით შეინარჩუნა

რეგულირებადი მცურავი კურსის რეჟიმი, შიდა საავალუტო ბაზარზე განახორციელოს ინტერვენციები ინფლაციის კონტროლისა და ლარის მნიშვნელოვანი საკურსო რყევების თავიდან აცილების მიზნით“. ასევე, ზემოთ თქმული ნორმატიული აქტით, 1998 წელს ეროვნულ ბანკს საერთაშორისო რეზერვები 210 მლნ. აშშ დოლარამდე უნდა გაეზარდა, რაც ვერ უზრუნველყო (პირიქით დანაყოფი გაფლანგვა) და 1999 წლის 1 იანვრისათვის 184,9 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა.

აქედან გამომდინარე, ეროვნულ ბანკს მცურავ საავალუტო კურსის რეჟიმზე გადასვლის, როგორც საფუძვლად ასევე რეალური საშუალებები გააჩნდა (მაგ. 5-6 სექტემბერს). ამით საერთაშორისო რეზერვებსაც დაზოგავდა. მითუმეტეს რომ, არსებობდა ამჟამად განვითარებული კრიზისის პროგნოზის შესაძლებლობა. ხოლო, ამ შემთხვევაში ეროვნული ბანკის მიერ ჩატარებული ღონისძიებები, არაა დამაკმაყოფილებელი აღმოჩნდა.

საქართველოს ეროვნული ბანკის საერთაშორისო რეზერვების დაბალი დონის და განურისხვარებელი გაცვლითი კურსის გაზრდის მიზნით ეროვნული ბანკის მიერ ჩატარებული მცურავი გაცვლითი კურსის რეჟიმი, ე.ი. თბილისის ბანკთაშორის საავალუტო ბირჟაზე საქართველოს ეროვნული ბანკი გაცვლის კურსის დასაცავად, ინტერვენციებს არ განახორციელებს.

მაგრამ თავისი რეზერვების შესავსებად შესაძლებლობა ექნება შეიძინოს უცხოური ვალუტა. საქართველოს ეროვნული ბანკის საბოლოო მიზანია საავალუტო რეზერვების დონე გახადოს იმპორტის სამი თვის ღირებულების ექვივალენტი. საქართველოს ეროვნულ ბანკს წმინდა საერთაშორისო რეზერვების, პროგრამით გათვალისწინებული დონის ზრდის პირობებში, საერთაშორისო საავალუტო ფონდის პერსონალთან კონსულტაციების შემდეგ, ლარის გაცვლითი კურსის ამალღების შესაძლებლობა

ეკნება. ასეთ პირობებში ეროვნულმა ბანკმა ფრთხილად უნდა იმოქმედოს, რათა საქართველოს საავალუტო ბაზარზე ოპერაციითა მოცულობის სიმცირემ არ გამოიწვიოს ნომინალური გაცვლითი კურსის მკვეთრი ცვალებადობა. გარდა ამისა, ეროვნული ბანკი გაცვლითი კურსის ადექვატურობის შეფასებისას, ანალიზს გაუყუევებს საგარეო სავაჭრო სექტორის მაჩვენებლებს და მთლიანად ეკონომიკის ზრდის პერსპექტივებს. ოფიციალური გაცვლითი კურსი წინანდებურად იქნება განსაზღვრული იმ გაცვლითი კურსის შესაბამისად, რომელიც ყალიბდება თბილისის ბანკთაშორის სავალუტო ბირჟაზე, იმგვარად რომ საბაზრო კურსიდან მისი გადახრა არ აღემატებოდეს ერთ პროცენტს.

ეროვნული ვალუტის - ლარის გათავისუფლება, მისი თვით დინებაზე მიყვება და საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ ლარის კურსის რეგულირების სტიქიური ბაზრისათვის გადაცემა, რომელიც ფაქტობრივად ქაოსურია და შიდა და გარე ფაქტორებისაგან ძალიან დიდ

მთავრობა ეროვნული ბანკის მიერ გაცემული სესხები 1995-1998 წლებში (მლნ. ლარში) (ცხრილი №2)

თვე	თვეური დატვირთვა	ნაზარდი ვაჭი მიმდინარე წელს	თვეური დატვირთვა	ნაზარდი ვაჭი მიმდინარე წელს
1995 წელი			1996 წელი	
იანვარი	0,9	900	0	0
თებერვალი	7,2	8100	38,5	38450,8
მარტი	18,4	26505	117	55473,8
აპრილი	1,7	24805	14,7	70173,8
მაისი	2,3	27110	7	77173,8
ივნისი	34,3	61857	8,1	85273,1
ივლისი	1,1	62432	10	95273,8
აგვისტო	9	71412	15,7	110973,8
სექტემბერი	11,1	82504,6	36	146973,8
ოქტომბერი	0	82504,6	14	160973,8
ნოემბერი	0	82504,6	4,8	165773,8
დეკემბერი	0	82504,6	20,2	185973,8
1997 წელი			1998 წელი	
იანვარი	0	0	12,2	12300
თებერვალი	0	0	11,7	23858
მარტი	36,7	36700	9,5	33375
აპრილი	17,1	53800	14,5	47875
მაისი	9,9	63700	6,1	53975
ივნისი	12,4	76100	27	80925
ივლისი	19,2	95341	44,4	125317,7
აგვისტო	18	113341	-2,8	122489,7
სექტემბერი	14,7	128041	12,5	135047,7
ოქტომბერი	3	131030,9	8,4	143454,7
ნოემბერი	0	131030,9	5,5	148912,7
დეკემბერი	-15	116007	-20,1	128774,6

მგნობიარე, დიდ ზიანს მიაყენებს ქვეყნის ეკონომიკას და საქართველოს მოსახლეობას უშიშეს ტვირთად დააწევნა. ასეთ პირობებში ჩვენს ქვეყანაში უცხოური ინვესტიციების ნაკადი მნიშვნელოვნად შემცირდება, რადგან ინვესტირებისათვის სავალუტო კურსის ცვლილებები დამატებით რისკთან და გაუზრუნველბასთან არის დაკავშირებული. შემწილ ვითარებაში, საქართველოს ეროვნულმა ბანკმა სავალუტო ბაზარზე უნდა გააგრძელოს ზომიერი ინტერვენციები, გაცვლითი კურსის

რყევები უნდა მოაქციოს გარკვეულ შუალედში. წინააღმდეგ შემთხვევაში არასტაბილური და არაპროგნოზირებადი მონეტარული ვითარება და მაღალი ინფლაცია ქვეყნის ეკონომიკას სერიოზულ პრობლემებს შეუქმნის.

საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ ფულად-საკრედიტო რეგულირების მეთოდებს შორის მნიშვნელოვანია სადისკონტო განაკვეთი, რომელიც სასესხო კაპიტალის ბაზარზე სახელმწიფოს რეგულირების ოპერატიულ ინსტრუმენტს წარმოადგენს. ოფიციალური სადისკონტო განაკვეთი საფუძვლად უნდა დაედოს საბაზრო საპროცენტო განაკვეთებს. ანტი-ინფლაციური მიზნებისათვის სადისკონტო პროცენტის ამაღლება, ე.ი. „ძვირი ფული“ პოლიტიკა, ზღუდავს საქართველოს ეროვნული ბანკიდან კომერციული ბანკების მიერ ესხმების მიღების შესაძლებლობას. ამასთან, ერთად ზრდის იმ ფულის ფასს, რომელიც კრედიტის სახით კომერციულ ბანკებს ეძლევა. ამის შედეგად ეკონომიკაში საკრედიტო დაბნადეობა მცირდება, რაც ინვესტ წარმოების შედეგი ალმეგობრის დამოკრულებას.

მთავრობის ერთ-ერთი უმთავრესი მიზანია საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი კონკურენტუნარიანი ფინანსური სექტორის ჩამოყალიბება, რომლის განვითარებისათვის აუცილებელია კომერციული ბანკების მიერ სასესხო განაცხადების სწორი შეფასება და სასესხო პორტფელის მართვის შესაძლებლობების გაუმჯობესება. აღმოცენდება საწარმოო სექტორის მხარდასაჭერად, აგრეთვე ფასიანი ქაღალდების ბაზრის განვითარების უზრუნველყოფა დანაზოგებისა და საპენსიო ფონდების შესაქმნელად მნიშვნელოვანი ფაქტორია.

თანამედროვე ეტაპზე მეტად მნიშვნელოვანია კომერციული ბანკების საკრედიტო საქმიანობა. მიუხედავად ფულად-საკრედიტო სისტემაში არსებული კრიზისისა, კომერციული ბანკების მიერ გაცემული შიდა კრედიტები 1998 წელს 54 მლნ. ლარით გაიზარდა და 224 მლნ. ლარი შეადგინა. აღსანიშნავია, რომ ამ პერიოდში კომერციული ბანკებისადმი საწარმოთა დავალიანება (ეროვნულ ვალუტაში) 14 მლნ. ლარით შემცირდა, ხოლო ფიზიკური პირების დავალიანება (ეროვნულ ვალუტაში) 2 მლნ. ლარით გაიზარდა, ხოლო საერთო დავალიანებამ 83,7 მლნ. ლარი შეადგინა. რაც შეეხება უცხოურ ვალუტაში გაცემულ სესხებს საწარმოებზე და ფიზიკურ პირებზე, იგი 77 მლნ. ლარით გაიზარდა და 154 მლნ. ლარი შეადგინა.

სექტემბრის თვის ცნობილი მოვლენების შედეგად, საპროცენტო განაკვეთების მნიშვნელოვნად ზრდის მიუხედავად, მათი სავალუტო ბაზარზე გადართვის გამო საკრედიტო რესურსების მიწოდება მკვეთრად

შემცირდა.

დღეს საქართველოში მეტად მნიშვნელოვანია საკრედიტო ბაზრის სტრუქტურული დახვეწა და განვითარება. საქართველოს ეროვნულმა ბანკმა კრედიტ ზომა უნდა მიიღოს იმისათვის, რომ ბანკთაშორის საკრედიტო აუქციონები იყოს მიმზღველი ყველა კომერციული ბანკისათვის, როგორც რესურსის მიმწოდებლისათვის, ისე მომთხოვნისათვის. ამით, საკრედიტო აუქციონების რაოდენობისა და მოცულობის გაზრდა გამოიწვევს საკრედიტო რესურსებზე საპროცენტო განაკვეთის შემცირებას, რის შედეგად გაიზრდება ფინანსური ინექციები ქვეყნის ეკონომიკაში.

თუ წინა წლების მიმდინარე მოვლენებს გადავხედავთ — 1996 წელს ბანკთაშორის საკრედიტო აუქციონზე გაიყიდა 39,1 მლნ. ლარის საკრედიტო რესურსი, რაც 36,7 მლნ. ლარით აღემატებოდა 1995 წლის იგივე მაჩვენებელს.

1998-1999 წლებში თბილისის ბანკთაშორის სავალუტო ბირჟაზე აშშ დოლარით ეაჭრობის შედეგები (ათასი აშშ დოლარი)

	იანვარი	თებერვალი	მარტი	აპრილი	მაისი	ივნისი	ივლისი	აგვისტო	სექტემბერი	ოქტომბერი	ნოემბერი	დეკემბერი
1998 წელს გაყიდული USD	13965	11106	5721	1670	8987	9394	9026	7359	17305	9541	18224	16558
კომერციული ბანკების მიერ	682	1498	1620	1308	126	4747	4850	1842	1384	1184	300	10164
ეროვნული ბანკის მიერ	13283	9608	4101	362	8861	4647	4177	5517	15922	8357	17924	6394
1999 წელს გაყიდული USD	2664	3446	3836									
კომერციული ბანკების მიერ	2664	3446	3836									
ეროვნული ბანკის მიერ	0	0	0									
1998 წელს ნაყიდი USD	13965	11106	5721	1670	8987	9394	9026	7359	17305	9541	18224	16558
კომერციული ბანკების მიერ	13683	10821	4824	519	8977	6865	4714	6573	17066	9541	18224	8587
ეროვნული ბანკის მიერ	282	285	897	1151	10	2529	4313	786	239	0	0	7971
1999 წელს ნაყიდი USD	2664	3446	3836									
კომერციული ბანკების მიერ	2664	3446	3836									
ეროვნული ბანკის მიერ	0	0	0									
ნაშთები თიღური კერხი												
1998 წელი	1,32	1,329	1,334	1,335	1,341	1,348	1,347	1,349	1,354	1,379	1,459	1,799
1999 წელი	2,066	2,268	2,263									

კომერციული ბანკების მიერ იმავე წელს გაყიდული რესურსების თანხამ 17,7 მლნ. ლარით გაიზარდა 46 პროცენტზე შეადგინა, და იგი 15,8 მლნ. ლარით აღემატებოდა 1995 წლის იგივე მაჩვენებელს.

ამ პერიოდში საქართველოს ეროვნული ბანკი, სხვა ფინანსურ ბერკეტებთან ერთად, მასიურად მომართავდა ბანკთაშორის საკრედიტო აუქციონებზე ინტერესულებს, რათა გავლენა მოეხდინა საბანკო სისტემასა და საპროცენტო განაკვეთებზე.

აუქციონების შედეგებით, 1996 წლიდან საკრედიტო რესურსებზე საპროცენტო განაკვეთები კლებულობს, რაც განაპირობა ქვეყნის ეკონომიკის გარკვეულმა სტაბილიზაციამ, ხოლო 1997 წლის ბოლოდან მდგომარეობა შეიცვალა, როცა საპროცენტო განაკვეთებმა შესაძენად მოიმატეს. 1998 წლის პირველი კვარტლის ბოლოს ეს აუცილებელი ასეთი იყო ჩაცხრა, მაგრამ ივლისიდან ამ მაჩვენებელმა

შემაშფოთებელი ტემპით იწყო ზრდა და ნოემბრისათვის საშუალოდ თითქმის წლიურ 80 პროცენტს მიაღწია. 1998 წლის განმავლობაში ბანკთაშორის საკრედიტო რესურსების აუქციონზე გაიყიდა 48,9 მლნ. ლარის ოდენობის საკრედიტო რესურსი, რომელიც მთლიანად კომერციული ბანკების მიერ იქნა მიწოდებული, რაც 1997 წლის შესაბამის მაჩვენებელს 17,6 მლნ. ლარით აღემატება (იხ. ცხრილი №5).

ამჟამად არსებული მაღალი საპროცენტო განაკვეთი (იხ. გრაფიკი №9) ძირითადად შედეგად ფაქტორებით: საკრედიტო ოპერაციებში რისკის მაღალი დონითა და საკრედიტო რესურსების დეფიციტით არის განპირობებული.

საქართველოს ეროვნულ ბანკს კომერციული ბანკების სასესხო ოპერაციების საპროცენტო განაკვეთებზე არ შეუძლია უშუალო ზემოქმედება მოახდინოს. ასეთი ზემოქმედება განისაზღვრება მხოლოდ ფულის მიწოდების

რეგულირებით და საბანკო სისტემის განვითარებით, დახვეწის ღონისძიებებით.

საპროცენტო განაკვეთების დონის შემცირებისათვის მთავარი ხელის შემშლელი ფაქტორია საკრედიტო რესურსების დეფიციტი. საქართველოს ეროვნულმა ბანკმა უნდა იზრუნოს იმისათვის, რომ საერთაშორისო საფინანსო ორგანიზაციებიდან; ევროკავშირიდან და სხვა დონორი ქვეყნების საკრედიტო ინსტიტუტებიდან საქართველოს კომერციულმა ბანკებმა შედგაათიანი კრედიტები მიიღონ. ასეთი ღონისძიებების გატარება ოდნავ მაინც შეამცირებს საკრედიტო რესურსების დეფიციტს და საფუძველს შეუქმნის ოპტიმალური განაკვეთების ჩამოყალიბებას.

საქართველოს საბანკო სისტემის განვითარებისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს დეპოზიტების მოზიდვის დონესა და მის გაუმჯობესებას, რომელიც საკრედიტო რესურსების ფორმირების ძირითადი წყარო უნდა

იყო. რაც შეეხება კომერციულ ბანკებს - დეპოზიტების თანხა 1996 წლის ბოლოს ფტოზიტივობა 78 მლნ ლარს, რაც მშპ-ს 1,4% იყო, ხოლო 1997 წელს ამ მაჩვენებელმა 2,1% შეადგინა, ხოლო 1998 წელს გაიზარდა 23 მლნ. ლარით და 1 ინფრისათვის შეადგინა 156 მლნ. ლარი. უნდა აღინიშნოს, რომ ფინანსური წლის განმავლობაში ლარზე მოთხოვნის დაცემა და წლის ბოლოს მისმა დეფალაციამ კომერციულ ბანკებში დეპოზიტები (ეროვნულ ვალუტაში) 1998 წელს შეამცირა 6 მლნ. ლარით (იხ. ცხრილი №1).

1998 წლის დასაწყისიდან ავტომატურად წლიური ინფლაციის დაბალმა მაჩვენებელმა, ასევე საბანკო სისტემისადმი მოსახლეობის

ბანკათშორის საკრედიტო აუქციონის შედეგები (ათას ლარებში)

(ცხრილი №5

წელი	გადახდილი საკრედიტო რესურსი	შეღებულ	შეღებულ	შეღებულ	შეღებულ	შეღებულ
1995	2441	11707	10907	187	6384	39195
1996	24654	23797	11218	700	60369	
1997	13457	28172	4450	2505	48784	
1998						
მათ შორის:						
ეროვნული ბანკის მიერ	543				543	
კომერციული ბანკების მიერ	1898				1898	
ეროვნული ბანკის მიერ	9277	6011	34	6	21330	
კომერციული ბანკების მიერ	12480	4806	153	256	11745	
ეროვნული ბანკის მიერ	13163	9731	10972		30877	
კომერციული ბანკების მიერ	13491	14047	2467	700	26484	
1998						
ეროვნული ბანკის მიერ	13457	28172	4450	2505	48784	
კომერციული ბანკების მიერ	2441				2441	
1996	21707	10907	187	6384	39195	
1997	24654	23797	11218	700	60369	
1998	13457	28172	4450	2505	48784	
მათ შორის:						
ეროვნული ბანკის მიერ	271				271	
კომერციული ბანკების მიერ	21707				21707	
1996	2813	1297			4109	
კომერციული ბანკების მიერ	18894	9691	187	6384	39195	
1997	4484	3930			8414	
კომერციული ბანკების მიერ	20170	19867	11218	700	51955	
1998	9053	7611	898		12962	
კომერციული ბანკების მიერ	4484	20760	3552	2505	35821	

ნდობამ, საფუძველი შეუქმნა დეპოზიტების როგორც ეროვნულ, ისე უცხოურ ვალუტაში ზრდას. მისმა ზრდის ტემპმა 1998 წლის 1 სექტემბერს, წლის დასაწყისთან შედარებით, 27,5 პროცენტზე შეადგინა. შემდგომ პერიოდში ლარის დეფლაციამ, რუსეთში დასაქმებული საქართველოს მოქალაქეების სავალუტო გაზავნილებების შეფერხებამ, რუსეთში კრიზისის გავლენით იაფი რუსეთის საჭონის იმპორტის დასაფინანსებლად სახსრების აქტიური გამოყენებამ და სხვამ, გამოიწვია დეპოზიტების მნიშვნელოვანი შემცირება, როგორც ეროვნულ ისე უცხოურ ვალუტაში და მისმა ოდენობამ 1999 წლის 1 იანვრის მდგომარეობით 156 მლნ. ლარი შეადგინა (მათ შორის ეროვნულ ვალუტაში 48,9 მლნ. ლარი).

ეს ცუდი მაჩვენებელი გამოხატავს მოსახლეობის უნდობლობას ფულად-საკრედიტო სისტემის მიმართ. უნდობლობა გამოწვეულია ეროვნული ვალუტის გაცემაზე კურსის დაცემით

და მოსახლეობის ინაბრების გაუფასურებით. ასევე, თუ დავუშვავთ მოსახლეობის უდიდესი ნაწილის დაბალი შემოსავლების დონესა და დაგროვების უმცირეს ნაწილს, მაშინ ნათლად დაეინახება მოქალაქეების უსურათს. შეუძლებელია ბანკების მიმართ მოსახლეობის უარყოფითი შეფასების სწრაფი შეცვლა. ნდობა უმეტესად მხოლოდ თანდათანობით სტაბილური ფულადი პოლიტიკის გატარებითა და საბანკო სისტემის გამყარებით მოვიპოვოთ. ეს პროცესი ბოლო წლებში დაბალი ტემპებით, მაგრამ მაინც მიმდინარეობს.

დაბალ საშემსახველო დონესთან ერთად, პრობლემას წარმოადგენს დეპოზიტებში დოლარების დიდი წილი. მაღალი ინფლაციის პირობებში ეს მოვლენა ადვილად ასახსნელი იყო. 1994 წლის ბოლოს კერძო სექტორის უცხოურ ვალუტაში დეპოზიტები ბანკებში განთავსებული ყველა სახსრების 60 პროცენტს შეადგენდა. ლარის შემოღების შემდეგ სიტუაცია შეიცვალა - 1995 წლის ბოლოს უცხოურ ვალუტაში მყოფი დეპოზიტების წილი 40%-მდე დაეცა, ხოლო შემდეგ კვლავ განიცადა ზრდა და 1997 წლის დასაწყისში 50%-ს მიაღწია. იმავდროულად ეროვნულ ბანკი ხელს უწყობდა დეპოზიტებში „დოლარიზაციის“ ხარისხის შემცირებას. 1996 წელს მიღებული იქნა გადაწყვეტილება, რომ აუცილებელი რეზერვები ეროვნულ ბანკში უნდა შევიდეს მხოლოდ ეროვნულ ვალუტის სახით. ამან გამოიწვია ბანკებში უცხოური ვალუტის დეპოზიტებზე მომსახურების ხარჯების გაზრდა. ხოლო 1998 წელს, ქვეყანაში არსებული ფინანსური კრიზისის მიუხედავად, დეპოზიტების საერთო თანხა, წინა წელთან შედარებით, 23 მლნ. ლარით გაიზარდა და 156,4 მლნ. ლარი შეადგინა. ამასთან უცხოურ ვალუტაში მყოფი დეპოზიტების წილი 68,7 პროცენტამდე გაიზარდა.

საქართველოს პარლამენტმა 1999 წლის 19 მარტს მიიღო დამატებითი, საქართველოს 1999 წლის ფულად-საკრედიტო და სავალუტო პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებების შესახებ, სადაც ჩამოყალიბებულია საქართველოს ეროვნული ბანკის მიმდინარე წლის ზოგადი მიმართულებები:

1999 წლის ფულად-საკრედიტო და სავალუტო პოლიტიკას საფუძვლად დაედოს მაკროეკონომიკური წონასწორობის აღდგენის პრაქტიკა, რომლის შესაბამისადაც მილიანი შიდაპროდუქტის ზრდა 1999 წელს განისაზღვრის 2 პროცენტით, ხოლო წლიური ინფლაცია - 10 პროცენტით.

1999 წელს ფულის მულტიპლიკატორი გაიზარდოს 0,03 პროცენტით, წლის მეორე ნახევარში ფინანსური შუამავლობის გააქტიურების ხარჯზე, რაც უზრუნველყფს ეროვნული ვალუტის მსყიდველობითი უნარის

მკვეთრად დაცემის თავიდან აცილებას, ლარის გაცვლის კურსის სტაბილურობასა და საპროცენტო განაკვეთების შემცირების პირობების შექმნას.

1999 წელს უნდა გამოიყენონ ეროვნული ვალუტის თავისუფალი მცურავი კურსის რეჟიმი; ვალუტის კურსი ჩამოყალიბდეს ბაზარზე აღნიშნულზე მოთხოვნისა და მიწოდების თანაფარდობის საფუძველზე; ლარის კურსის საშუალო წონასწოვანი მაჩვენებელი განისაზღვროს 1 აშშ დოლარის მიმართ 2,1-2,3 ლარის ფარგლებში.

გაცვლითი კურსის ნ ა ს ნ რ უ ლ ა მნიშვნელობა, რომელიც 1999 წლისათვის განაპირობებს საშუალოდ 1 აშშ დოლარის მიმართ 2-2,3 ლარის დონეზე, უნდა უზრუნველყოს ერთის მხრივ, საექსპორტო ოპერაციების რეგულაციების, ხოლო მეორეს მხრივ, დაიცავს დაგეგმილი მწარმოებლებისა და მომხმარებლის ინტერესები.

1999 წლის განმავლობაში საქართველოს ეროვნული ბანკმა:

- განახორციელოს ფულადი მასის ზრდა ეკონომიკური ზრდის ადეკვატურად; უზრუნველყოს მომქცევაში არსებული ფულის (M2 აგრეგატი), ეროვნულ ვალუტაში დეპოზიტების ჩათვლით, ცვლილების მნიშვნელოვანი გავლენა ნომინალური მთლიანი შიდა პროდუქტის დინამიკაზე; 1999 წელს M2 აგრეგატი 1998 წელთან შედარებით გაიზარდოს 12,8 პროცენტით, ხოლო M3 ფართო ფულის აგრეგატი, უცხოურ ვალუტაში დეპოზიტების ჩათვლით, - 11 პროცენტით. 1999 წელს უზრუნველყფს ოდენობა იქნეს, 1998 წლის ბოლოსთან შედარებით, ფულის მომოქცევის სიჩქარის 5 პროცენტით ზრდა;

- ფულის მიწოდების რეგულირებითა და საბანკო სისტემის სრულყოფის ღონისძიებების განხორციელებით, შექმნას საპროცენტო განაკვეთების საერთო დონის თანდათანობით შემცირებისა და ოპტიმიზაციის პირობები, მდგრადი საბანკო სისტემის ჩამოყალიბებით ხელი შეუწყოს საერთაშორისო საფინანსო დანესებულებებიდან და დიზორი ქვეყნების საკრედიტო ინსტიტუტებიდან შეღავათიანი კრედიტის მიღებას.

საბოლოოდ შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოს ეროვნული ბანკის საქმიანობის უმთავრესი მიზანი იყო ეკონომიკური ზრდის, ინფლაციის ტემპის რეგულირებისა და ვალუტის კურსის სტაბილურობის უზრუნველსაყოფად პირობების შექმნა. დასახული მიზნის სრულად

მიღწევა ვერ მოხერხდა, რაც განპირობებული იყო არა მარტო საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ გატარებული ფულად-საკრედიტო და სავალუტო პოლიტიკით, არამედ მისგან დამოუკიდებელი ისეთი მიზეზებით, როგორიცაა ქვეყანაში განვითარებული ფისკალური კრიზისი, რომელსაც წლის მეორე ნახევარში საგარეო ფაქტორი - მსოფლიოსა და რუსეთის გლობალური კრიზისის გავლენა დაემატა.

საქართველოს ეროვნული ბანკის ფულად-

1999 წლისათვის ეროვნული ბანკის მიზნები:
ეროვნული ვალუტის კურსის შენარჩუნება 1 აშშ დოლარის მიმართ 2,1 — 2,3 ლარის ფარგლებში; განახორციელოს ფულადი მასის ზრდა ეკონომიკური ზრდის ადეკვატურად; შეამწესა საპროცენტო განაკვეთების საერთო დონის თანდათანობით შემცირებისა და ოპტიმიზაციის პირობების შექმნა.

საკრედიტო პოლიტიკის განხორციელებისას გამოყენებული უნდა იქნეს მოწინავე ქვეყნების პრაქტიკაში არსებული რეგულირების საერთო და სელექციური მეთოდები. საერთო მეთოდები, ფაქტობრივად მოიცავს რა არაპროდუქტული მეთოდებს, საკრედიტო ბაზარს მთლიანობაში ეხება. სელექციური მეთოდები მიმართულია კრედიტის კონკრეტულ სახეობაზე, ეს მეთოდი უპირატესად გამოიყენება კერძო ამოცანების გადასაწყვეტად. მაგალითად, სელექციურ მეთოდებს მიეკუთვნება საბანკო სესხების ლიმიტირება, ცალკეული სახეობის კრედიტის გამოყენების რეგულაციები, დაბალ-რენტაბელური სანარმოების დაკრედიტების კომერციული ბანკების ოპერაციებისათვის სახსრების შეღავათიანი რეფინანსირება და ა.შ.

საქართველოს ეროვნული ბანკი პოლიტიკურ ზენოლას არ უნდა განიცდიდეს, მის წევრებს და მიწვევრებს არ უნდა ჰქონდეთ თანამდებობის დეკარგვის საშიშროება. ამით საქართველოს ეროვნული ბანკისათვის უფრო ადვილი იქნება პარალელურად შედარებით პოლიტიკურად არაპოპულარული ღონისძიებების განხორციელება, რომლებიც ქვეყნის ეკონომიკის გაჯანსაღებისათვის აუცილებელია.

საქართველოს ეროვნულმა ბანკმა უნდა გააქტიუროს მუშაობა ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის ირიბი ინსტრუმენტების ეფექტიანობის ასამაღლებლად და საბანკო სექტორის რეფორმების ტემპის დასაჩქარებლად.

საბოლოოდ შეიძლება ითქვას, რომ შეუძლებელია ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის განხორციელება საბიუჯეტო-საგადასახადო პოლიტიკასთან შეთანხმების გარეშე. რამდენადაც ფისკალური კრიზისის დაძლევა

წარმოადგენს ანტიინფლაციური მაკრო-
ეკონომიკური პოლიტიკის კურსის გაგრძელების
ფუნდამენტურ პირობას და უზრუნველყოფს
ეკონომიკური ზრდის მაღალ სტაბილურ ტემპებს.
აუცილებელია ქვეყნის ფისკალური პოლიტიკის
ფულად — საკრედიტო პოლიტიკასთან
თანმიმდევრულად გატარება, კანონმდებლობის
შესაბამისად, საბაჟო და საგადასახადო

პოლიტიკის გარდაქმნით.

ამ მხრივ, მდგომარეობის გაუმჯობესების
უმთავრეს ამოცანას წარმოადგენს გადასახადების
ამოღების მიზნით მუშაობის გააქტიურება,
საგადასახადო და საბაჟო სამსახურების
სრულყოფისათვის სტრუქტურული რეფორმების
გატარება და საგადასახადო შეღავათების
გაუქმება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს ეროვნული ბანკის 1996 წლის ანგარიში
2. საქართველოს ეროვნული ბანკის 1997 წლის ანგარიში
3. საქართველოს ეროვნული ბანკის 1998 წლის ანგარიში
4. საქართველოს პარლამენტის დადგენილება „საქართველოს ეროვნული ბანკის 1996 და 1997 წლების საქმიანობის ანგარიშის შესახებ“
5. საქართველოს პარლამენტის დადგენილება „საქართველოს 1998 წლის ფულად-საკრედიტო და სავალუტო პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებების შესახებ“
6. საქართველოს პარლამენტის დადგენილება „საქართველოს 1999 წლის ფულად-საკრედიტო და სავალუტო პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებების შესახებ“
7. საქართველოს ეროვნული ბანკის ბრძანება „კომერციული ბანკების საერთო ღია სავალუტო პოზიციის (სავალუტო რისკის) ლიმიტის დადგენის, გაანგარიშებისა და დაცვის“ დამტკიცების შესახებ
8. საქართველოს ეროვნული ბანკის საბჭოს დადგენილება „კომერციული ბანკების მიერ ეროვნულ ბანკში მოთავსებული მინიმალური სარეზერვო მოთხოვნების შესახებ“
9. „სავალუტო კრიზისი — ლარის დევალვაციის მიზეზები და მოსალოდნელი შედეგები“ საქართველოს პარლამენტის საბიუჯეტო ოფისი
10. საქართველოს ეროვნული ბანკის ინფორმაცია „მონეტარული მიმოხილვა და ეროვნული ბანკის ბალანსის ანგარიშები“, 1998წ.
11. საქართველოს ფინანსთა სამინისტროსა და საგადასახადო ინსპექციის ინფორმაციები „1998 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის საშემოსავლო ნაწილის გეგმის შესრულების შესახებ“

საინფორმაციო გვერდი

◆ საქართველოს სტრატეგიული კვლევებისა და განვითარების ცენტრის ადგილობრივი დემოკრატიის განვითარების პროექტზე მომუშავე ჯგუფმა ამა წლის 15-16 აპრილს ქ. ოზურგეთში ჩაატარა ტრენინგი, რომელიც ეძღვნებოდა არასამთავრობო ორგანიზაციების მართვისა და დაგეგმარების, პროექტების შედგენის საკითხებს. ტრენინგი მიზნად ისახავდა არასამთავრობო სექტორის ინსტიტუციური განვითარების ხელშეწყობას.

ცენტრის მხრიდან წარმოდგენილი იყო შემდეგი მოხსენებები:

✓ არასამთავრობო ორგანიზაციათა მართვა და დაგეგმარება — ირინა ხანთაძე;

✓ საზოგადოებასთან ურთიერთობის მნიშვნელობა და მექანიზმები — ნანა ქარსელაძე;

ტრენინგში ასევე მონაწილეობდნენ „პარტნიორები დემოკრატიულ ცვლილებაში“ ორგანიზაციის წევრები - მაია რაზმაძე და ლელა გიორგობიანი. მათ წარმოადგინეს შემდეგი მოხსენებები: ეფექტური კომუნიკაციები; არგუმენტაციისა და პრეზენტაციის ტექნიკები.

◆ ამა წლის 30 აპრილს საქართველოს სტრატეგიული კვლევებისა და განვითარების ცენტრის მიერ ჩატარდა მორტივი სემინარი, რომელზეც „ეკონომიკის, ფინანსებისა და სოციალური პოლიტიკის“ ჯგუფის მიერ განხილულ იქნა მოხსენებანი:

- მსოფლიო საეკონომიკური ორგანიზაცია და საქართველო
- საწარმოს დაარსების თეორია და პრაქტიკა

აღსანიშნავია, რომ საქართველოს სტრატეგიული კვლევებისა და განვითარების ცენტრის სემინარზე საფუძველი ჩაეყარა ახალ წამოწყებას. წარმოდგენილ მოხსენებათა შესახებ ცენტრის პოზიცია და რეკომენდაციები დამსწრე საზოგადოებას გააცნო „ეკონომიკა, ფინანსები და სოციალური პოლიტიკის“ ჯგუფის ხელმძღვანელმა. პოზიციისა და სემინარზე გამოთქმული წინადადებების შეჯერების საფუძველზე შემუშავდა მიმართვა, რომელიც შესაბამის უწყებებს დაეგზავნათ.

ფრიდრიხ ებერტის ფონდი

ფრიდრიხ ებერტის ფონდი წარმოადგენს დამოუკიდებელ საზოგადოებრივ-კულტურულ ორგანიზაციას, რომელიც მჭიდრო კავშირშია გერმანიის სოციალ-დემოკრატიულ პარტიასთან. იგი დაფუძნებულ იქნა 1925 წლის 2 მარტს ვაიმარის პირველი პრეზიდენტის, სოციალ-დემოკრატების ლიდერის ფრიდრიხ ებერტის საპატივცემულოდ.

დღესდღეობით ფრიდრიხ ებერტის ფონდის თანამშრომელთა რიცხვი 540 კაცს შეადგენს. ფონდს ბიუროები გააჩნია მსოფლიოს 89 ქვეყანაში.

ფონდის მოღვაწეობის სფეროში შედის:

- დემოკრატიული სულისკვეთებით საზოგადოების ყველა ფენის წარმომადგენელთა განათლება;
- ერთაშორისი თანხმობის ხელშეწყობა და განვითარებად ქვეყნებთან თანამშრომლობა;
- როგორც გერმანიაში, ასევე მის საზღვრებს გარეთ მცხოვრები ნიჭიერი სტუდენტებისა და ახალგაზრდა მეცნიერ-მუშაკებისათვის სტიპენდიების გამოყოფა;
- სამეცნიერო გამოკვლევების, კვლევითი სამუშაოების ნახალისება;
- კულტურისა და ხელოვნების განვითარების ხელშეწყობა.

საქართველოში ფონდის წარმომადგენლობა 1994 წელს დაარსდა. ფონდი აქტიურად თანამშრომლობს როგორც სამთავრობო, ასევე არასამთავრობო ორგანიზაციებთან, განსაკუთრებით კი - ახალგაზრდულ ორგანიზაციებთან. კონფერენციების და სემინარების მოწყობით, სატელევიზიო პროგრამებითა თუ სპეციალისტების მომზადებით იგი ცდილობს თავისი წვლილი შეიტანოს აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის გამოცდილების, ცოდნის გაცვლაში.

საქართველოში ფონდის საქმიანობის სფერო შემდეგ საკითხებს მოიცავს:

- დემოკრატიის მხარდაჭერა, ეთნიკური უმცირესობების და ქალთა მოძრაობის დაცვა;
- ეკონომიკური რეფორმა, სოციალური პოლიტიკა და გარემოს დაცვა;
- საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკა.

ფრიდრიხ ებერტის ფონდი საქართველოში დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს სემინარულ მუშაობას სხვადასხვა ასაკობრივ და პროფესიულ ჯგუფებთან, როგორებიცაა, მაგალითად; კონფლიქტების გადაწყვეტის ალტერნატიული გზების შემუშავების მიზნით ტრენინგ-სემინარების ჩატარება ლტოლვილებთან, ჟურნალისტებთან, პოლიციელებთან; მართვის, ეკონომიკის, სამართლის საკითხების ირგვლივ — ცალკეული რეგიონების გამგებლებთან. ფონდის ხელშეწყობით ქვეყანაში მთელი რიგი პუბლიკაციები სხვადასხვა თემაზე, უმაღლეს სასაწავლებლებში ეწყობა ვიდეო-ლექციები, რომელთაც უძღვებიან გერმანიიდან მოწვეული მაღალკვალიფიციური სპეციალისტები.

ფონდთან მჭიდრო თანამშრომლობით საქართველოს სტრატეგიული კვლევებისა და განვითარების ცენტრის მიერ შემუშავებულ იქნა ისეთი მნიშვნელოვანი კანონპროექტები, როგორიცაა, გარემოსდაცვითი ნებართვისა და პოლიტიკური ორგანიზაციების შესახებ კანონპროექტი. აგრეთვე, ამავე ფონდის ფინანსური დახმარებით გახდა შესაძლებელი ცენტრში არსებული საიუშო ჯგუფის „ეკონომიკა, ფინანსები და სოციალური პოლიტიკა“ აქტიური მოღვაწეობა.

ფრიდრიხ ებერტის ფონდს მომავლისათვის განზრახული აქვს სამოქმედო ასპარეზის გაზრდა და მუშაობის უფრო აქტიურად წარმართვა საქართველოს სხვადასხვა რეგიონებში.

საქართველოს სტრატეგიული კვლევებისა და განვითარების ცენტრი

საქართველოს სტრატეგიული კვლევებისა და განვითარების ცენტრი დაფუძნებულ იქნა 1995 წლის ივლისში. იგი წარმოადგენს დამოუკიდებელ, არასამთავრობო, არაპოლიტიკურ, არაკომერციულ ორგანიზაციას. მისი წევრები არიან სხვადასხვა სამეცნიერო წრეების წარმომადგენლები, მდიდარი გამოცდილების მქონე სპეციალისტები, ასევე სტუდენტები და ახალგაზრდები, რომლებიც გამოცდილ თანამშრომლებთან ერთად მუშაობენ ცენტრისათვის პრიორიტეტულ პრობლემاتيკაზე და თანამშრომლობენ როგორც ადგილობრივ, ასევე საერთაშორისო ორგანიზაციებთან.

ცენტრი სხვა ტრადიციული ტიპის არასამთავრობო ორგანიზაციებისაგან განსხვავებით, არ შემოიფარგლება მხოლოდ დამოუკიდებელი მკვლევარისა და დამკვერველის როლით და ცდილობს, გავლენა იქონიოს ქვეყანაში მიმდინარე პროცესებზე. ამ მიზნით ცენტრი აქტიურად თანამშრომლობს არა მარტო სამეცნიერო და არასამთავრობო, არამედ სამთავრობო ორგანიზაციებთანაც, რათა საერთო ძალისხმევით შემუშავდეს ჩვენს ქვეყანაში არსებული რთული ეკონომიკური, სოციალური და პოლიტიკური პრობლემების გადაჭრის ოპტიმალური გზები. ცენტრში დამუშავებული სტრატეგიული გეგმები საბოლოო სახეს მხოლოდ მრავალჯერადი საჯარო განხილვების შემდეგ ღებულობს, რაც უზრუნველყოფს ამ პროცესში ყველა დაინტერესებული პირისა თუ ორგანიზაციის მონაწილეობას.

ცენტრის რეგულარულ გამოცემებში — ბიულეტენებში გაშუქებული საკითხების ირგვლივ სისტემატიურად ეწყობა განხილვა-სემინარები.

ცენტრის პრიორიტეტული მიმართულებები:

- საზოგადოება და დემოკრატია
- გარემოს დაცვა და მდგრადი განვითარება
- საგარეო პოლიტიკა და ეროვნული უსაფრთხოება
- ეკონომიკა, ფინანსები და სოციალური პოლიტიკა

განხორციელებული პროექტები

1. კანონპროექტი საქართველოს გარემოსდაცვითი ნებართვების შესახებ; კანონი მიღებულია პარლამენტის მიერ.
2. კანონპროექტი საქართველოს პოლიტიკური ორგანიზაციების შესახებ; კანონი მიღებულია პარლამენტის მიერ.
3. საქართველოს ტერიტორიული მოწყობის შესახებ კონცეფციის შემუშავება;
4. ეკონომიკური რეფორმები საქართველოში;
5. ადგილობრივი თვითმმართველობის განვითარება;
6. არასამთავრობო გარემოსდაცვითი ორგანიზაციების ქსელის ეროვნული შეხვედრის მომზადება;
7. ცენტრის ინსტიტუციონალური განვითარება.

ცენტრის ღონისძიებები

1. ფრიდრიხ ებერტის ფონდი, გერმანია
2. ნიდერლანდების ორგანიზაცია საერთაშორისო თანამშრომლობისა და განვითარებისათვის, ჰოლანდია.
3. ბერგჰოფის კონფლიქტოლოგიის ინსტიტუტი, გერმანია

ცენტრის მხარდამჭერები

* ცენტრის ინდივიდუალური „მხარდამჭერი“ მიიღებს ცენტრის ყველა გამოცემას, ცენტრის პროექტების შესახებ დაწერილებით ინფორმაციას და ყოველწლიურ (მათ შორის ფინანსურ) ანგარიშს. უფლება ექნება უფასოდ დაესწროს ცენტრის ყველა სემინარსა და საჯარო ღონისძიებას, ისარგებლოს ცენტრის ბიბლიოთეკით და ექსპერტთა ქსელით.

* ცენტრის პარტნიორები, სპონსორები და მხარდამჭერები მიიღებენ ცენტრის ყველა გამოცემას, ცენტრის პროექტების შესახებ დაწერილებით ინფორმაციას და ყოველწლიურ (მათ შორის ფინანსურ) ანგარიშს. კომპანიის/ორგანიზაციის ხელმძღვანელს ან მის წარმომადგენელს უფლება ექნება უფასოდ დაესწროს ცენტრის ყველა სემინარსა და საჯარო ღონისძიებას, კომპანიის/ორგანიზაციის წარმომადგენელს უფლება ექნება შესაძლებლობა ისარგებლოს ცენტრის ბიბლიოთეკით და ექსპერტთა ქსელით, გარდა ამისა:

* ცენტრის გამოცემებში მითითებული იქნება კომპანიის სახელწოდება, როგორც ცენტრის „პარტნიორისა“, კომპანიის შესახებ ინფორმაციას დაეთმობა ერთი გვერდი ბიულეტენში და მცირე მონაკვეთი ლიფლეტში. ღონისძიებების მოსაწვევებში მოხსენიებული იქნება, როგორც ცენტრის „პარტნიორი“.

* ცენტრის გამოცემებში მითითებული იქნება კომპანიის სახელწოდება, როგორც ცენტრის სპონსორისა, ღონისძიებების მოსაწვევებში მოხსენიებული იქნება, როგორც ცენტრის სპონსორი.

* ცალკეული ღონისძიებების სპონსორი კომპანია ღონისძიებების მოსაწვევებში მოხსენიებული იქნება, როგორც ღონისძიების „სპონსორი“ და მისი ლოგო წარმოდგენილი იქნება ღონისძიებებზე ცენტრის ლოგოსთან ერთად.

მხარდამჭერობით დაინტერესებულ პირებს გთხოვთ შეაფასოთ თანდართული გამოკითხვის გარეთი და მოგვამოლოთ ორგანიზაციის მისამართზე.

ცენტრის საფინანსოვით დაინტერესებულ პირებს დამატებითი ინფორმაციის მისაღებად შეუძლიათ, დაგვიკავშირდნენ.

ქ.თბილისი 380002, მარჯანიშვილის ქ. №19, საფოსტო ყუთი №45;

ტელ/ფაქსი: (995 32) 964124/957030;

ელექტრონული ფოსტა: csrdg@caucasus.net, csrdg@iberiapac.ge

<http://www.csrdg.caucasus.net>

ინდივიდუალური მხარდამჭერის გამოკითხვის გარეთი

☐ მე მსურს გავხდე ცენტრის მხარდამჭერი და მზად ვარ გავიღო 100 ლარი, გთხოვთ, დამიკავშირდეთ.

☐ გთხოვთ, გამომიგზავნოთ უფრო დეტალური ინფორმაცია და ცენტრის უახლესი გამოცემები საბოლოო გადაწყვეტილების მისაღებად.

☐ მე არ ვარ დაინტერესებული ცენტრის მხარდამჭერით, გთხოვთ, ნუღარ დამიკავშირდებით.

ჩემი კოორდინატებია:

სახელი, გვარი, _____

სამუშაო ადგილი _____

თანამდებობა _____

მისამართი _____

ტელეფონი _____ ფაქსი _____

კოლექტიური მხარდაჭერის გამოკითხვის ბარათი

- ☐ ჩვენს კომპანიას სურს გახდეს ცენტრის პარტნიორი და მზად არის გაიღოს 5000 ლარი, გთხოვთ, დაგვიკავშირდეთ.
- ☐ ჩვენს კომპანიას სურს გახდეს ცენტრის სპონსორი და მზად არის გაიღოს 2000 ლარი, გთხოვთ, დაგვიკავშირდეთ.
- ☐ ჩვენს კომპანიას სურს გახდეს ცენტრის მხარდამჭერი და მზად არის გაიღოს 280 ლარი, გთხოვთ, დაგვიკავშირდეთ.
- ☐ ჩვენს კომპანიას სურს სპონსორობა გაუწიოს ცენტრის სხვადასხვა საჯარო ღონისძიებას, სემინარს ან კონფერენციას, გთხოვთ, დაგვიკავშირდეთ.
- ☐ გთხოვთ გამოგვიგზავნოთ უფრო დეტალური ინფორმაცია და ცენტრის უახლესი გამოცემები საბოლოო გადაწყვეტილების მისაღებად.
- ☐ ჩვენი კომპანია არ არის დაინტერესებული ცენტრის მხარდაჭერით, გთხოვთ, ნულარ დაგვიკავშირდებით.

ჩვენი კომპანიის კოორდინატებია:

კომპანიის დასახელება _____

მისამართი _____

ტელეფონი _____ ფაქსი _____

საკონტაქტო პირი _____

(სახელი, გვარი, თანამდებობა)